

Jerome K. Jerome

*Három ember
kerékpáron*

Jerome K. Jerome

***HÁROM EMBER
KERÉKPÁRON***

Háttér Lap- és Könyvkiadó
Budapest, 1991

A mű eredeti címe: Three Men on the Bummel
Fordította: Komlós János

E kiadás alapjául a Magvető Könyvkiadó 1959-ben
megjelentetett könyve szolgál.,

© Komlós János jogutódai, 1991

ELSŐ FEJEZET

Három ember kikapcsolódásra vágyik. – Hazudni nem tanácsos. – George gyávasága. – Harrisnak gondolata támad. – Történet a vén tengeri medvéről és zöldfülű utasáról. – A vidám matrózok. – Lehet-e vitorlázni, ha a szél a partról fúj? – Ethelbertha makacssága. – Miért nedves a folyó? – Harris kerékpártúrát ajánl. – George aggodalma: lehet-e szél ellen biciklizni. – Harris a Fekete-erdőt javasolja. – George és a hegymászás. – Harris hegymászó terve. – Mrs. Harris közbelép.

– Kikapcsolódás... ez kellene nekünk – sóhajtott Harris.

Ebben a pillanatban kinyílt az ajtó, és Mrs. Harris dugta be a fejét. A feleségem üzenetét hozta, ne feledjem, hogy korán kell hazamennünk a gyerek miatt. Ethelbertha ok nélkül idegeskedik – gondoltam magamban –, Clarence-nek kutya baja sincs, bizonyára ismét sétálni volt a nagynénjével. Ilyenkor, ha egy kíváncsi pillantást vet a cukrászda kirakatára, a néni nyomban megszánja, és addig tömi habos fánkkal meg „sarokház”-zal, míg a gyerek torkig jóllakva, maga nem tiltakozik. Az ebédnél azután csak egy adagot eszik a pudingból, és Ethelbertha holtra rémül. Mrs. Harris közölte még, hogy jó lesz, ha saját érdekünkben a szalonba sietünk, különben elmulasztjuk Muriel magánszámát, a *Bolond Hatter házibálját* az *Alice Csodaországban* című színdarabból. Muriel Harris kisebbik gyermeke, nyolcéves, bájos kislány, de jobban szeretem, ha szomorú darabban játszik. Megígértük, hogy mindjárt rohanunk, csak elszívjuk a cigarettát. Addig valahogy tartsák vissza a gyereket. Mrs. Harris

szavát adta. Amint az ajtó becsukódott, Harris folytatta a megkezdett sóhajt.

– Értitek, mire gondolok? Teljes kikapcsolódásra.

De hogyan? – ez volt a kérdés.

George „kiküldetést” ajánlott. Mi mást várhatnánk tőle? Egy agglegény fel sem tételez az asszonyokról annyi észet, hogy eresz alá állnak, ha esik az eső. Ismertem egy fiatal mérnököt, aki egyszer kitervelte, hogy ilyen „kiküldetésben” Bécsbe utazik. A felesége faggatta, miféle „kiküldetésről” van szó, mire barátom azt lódította, hogy hivatalból végig kell látogatnia a Bécs környéki bányákat, és jelentést kell tennie a látottakról. Az asszony közölte, hogy vele megy. Ilyen asszony volt ez. Barátom megpróbálta lebeszélni: a bánya nem szépasszonynak való. Az meg rábólintott, hogy maga is tudja. Nem akar ő a tárnákba lemászni, csak reggelenként elkíséri, napközben pedig szórakozik, megnézi a bécsi üzleteket, bevásárol néhány apróságot. A kocka el volt vetve, visszalépni nem lehetett. Szegény barátom tíz hosszú nyári napon át bújta a Bécs környéki bányákat, és esténként jelentéseket írt. A felesége postára adta ezeket, a cég pedig csodálkozott.

Fájdalmas lenne még csak feltételezni is, hogy Ethelbertha vagy Mrs. Harris ilyen nő lenne, de azért jobb, ha nem erőltetjük túlságosan ezt a „kiküldetést”. Tegyük el végveszély idejére.

– Nem jó – mondtam –, az ember legyen férfi. Nyíltan és őszintén be fogom vallani Ethelberthának, rájöttem, hogy az ember sosem becsüli az olyan boldogságot, amelyben folyton része van. Bevallom neki, hogy legalább három hétre meg kell válnom tőle és a gyermekektől, hogy újra rádöbbenjek, milyen szerencsés ember vagyok én. Be fogom vallani – folytattam Harrishez fordulva –, hogy erre a kötelességemre te figyelmeztettél, hogy a te érdemed...

Harris meglehetősen sietve tette le a poharát.

– Nézd, öregem – vágott közbe –, nem ragaszkodom ehhez. A feleséged elmondaná az enyémmnek, és ... izé ... nem kívánok olyan örömet, amelyet nem szolgáltam meg.

– De megszolgáltad! Te ajánlottad ...

– De te adtad hozzá az ötletet! Te mondtad, hogy szörnyű az embernek elásnia magát, és hogy a szakadatlan otthonuléstől agyalágyult leszel.

– Én csak általánosságban beszéltem.

– Pedig nekem nagyon tetszett. Gondoltam is, hogy elmondom Clarának, amúgy is nagy véleménynel van rólad, biztos, hogy ...

– Nem szabad megkockáztatnunk – szóltam közbe –, ez kényes ügy. Tudod mit? Azt fogjuk mondani, hogy George találta ki.

George-ban semmi segítőkészség sincs, emiatt már sokat szomorkodtam. Az ember azt hinné, örül az alkalomnak, ha két öreg barátját kihúzhatja a bajból, ehelyett vitatkozni kezd.

– Beszéljeteek csak – szólt –, de én elmondom az asszonyoknak, hogy eredetileg közös nyaralásra gondoltam, gyermekestől, mindenestől. Azt szerettem volna, hogy a normandiai tengerparton béreljünk egy bájos, ódon kastélyt, mert az ottani levegő nagyszerű a gyermekeknek, és olyan tej van, amelyet egész Angliában hiába keresnénk. De ti lehurrogtatok, mert nélküyük jobban érzitek magatokat. A nagynénémet is el akartam hozni.

Az olyan emberekkel szemben, mint George, a szívélyesség céltalan. Erőt kell mutatni.

– Ahogy akarod – mondta Harris –, egyetértek a javaslattal. Jöjjön hát az a kastély! És jön a nagynéné is, erről kezeskedem. Teljes hónapot töltünk ott. A gyerekek amúgy is rajonganak érted, nem úgy, mint

Jerome-ért és értem. Ha jól emlékszem, megígérted Edgarnak, hogy megtanítod halászni. És ki más játszanék velük vadállatosdit, ha nem te? Múlt vasárnap óta úgyis csak arról beszélnek, milyen élethű víziló voltál. Pikniket rendezünk az erdőben, leszünk, vagy tizenegyen, estenként pedig muzsikálunk és szavalunk. Muriel már hat zongoraszámot tud, de a többi gyerek is nagyon tanulékony.

George összeroskadt. Nem volt bátor ember, és ezt kellő méltósággal sem tudta leplezni. Ha ilyen hitványak és gyávák vagyunk – felelte letörten és ilyen aljas fortélyokra kaphatók, azon ő nem segíthet. Egyébként, ha nem eltökélt szándékom, hogy az egész üveget magam igyam ki, tölthetnék neki is egy pohár bort. Ethelbertha és Mrs. Harris úgysem hinnék el, hogy az ötlet tőle eredt, hisz mindketten értelmes asszonyok, és őt nagyon jól ismerik.

Ebben maradtunk. De milyen legyen a kikapcsolódás?

Harris szokása szerint tengerparti volt. Tud egy jachtot, magunk is kezelhetnénk. Nincs szükség léhűtő matrózokra, akik csak a költségeket növelik, a regényességet nem. – A jachtból nem kérünk – válaszoltuk –, volt részünk benne. Iszap- és hínárbúze minden más illatot elnyom, a legerősebb tengeri levegő is reményt veszítve oldalog el, ha a közelébe ér. Olyasféle élvezet, mintha egy hetet pöcegödörben töltenénk. Az eső elől nincs hová menned, a szalonba épp hogy beférsz, fele részében a kályha terpeszkedik. A fedélzeten kell fürdened, de a törülköző épp akkor kap kedvező szelet, amikor a dézsából kilépsz. Az érdekesebb munkát, a vitorla kezelését nyilván Harris végzi majd, George-ra meg rám a mosogatás és a krumplihámozás marad.

– Hát akkor csináljuk előkelő módra, kormányossal – ajánlotta Harris.

Ezt is elleneztem. Az ilyen kormányos agyában a vitorlázás lazsálást jelent, és „nyílt tengernek” azt a kikötőt hívja, ahol a felesége és a családja van, nem is szólva a kedvenc kocsmájáról.

Évekkel ezelőtt, ifjan és tapasztalatlanul, béreltem egy jachtot. Három tényező szerencsétlen összejátéka vitt ebbe az örütségbe: váratlanul pénz állt a házhoz, Ethelbertha tengeri levegőre vágyott, és reggel a klubban a „Sportember”-ben a következő hirdetésre bukkantam: „Vitorlázók! – Kivételes alkalom! – >Csavargó<, 28 tonnás jolle. – Tulajdonosa üzleti elfoglaltsága miatt hajlandó bérbe adni ezt a pompás >tengeri agarat<. Két kabin, szalon. Woffenkoff pianínó. Új rézüst. Egy hétre 10 guinea. – Pertwee és Tsa. Bucklersbury 3/a.”

Úgy láttam, ez az Isten ujja. Az új rézüst nem érdekelt ugyan, nagymosást úgysem rendeznék közben. De a Woffenkoff pianínó mély benyomást tett rám. Láttam magam előtt, amint Ethelbertha esténként zongorázik, a legénység – némi gyakorlás után – kórusban kíséri, vízilakunk pedig „agárként” szökell az ezüst hullámokon.

Kocsit béreltem, és egyenest Bucklersbury 3/a alá hajtattam. Mr. Pertwee jelentéktelen külsejű emberke volt, és egy jelentéktelen irodában ült. Vízfestményt mutatott a szélben repülő Csavargóról. Fedélzete a tenger szintjére merőlegesen állt, teremtett lélek sem látszott rajta, feltehetőleg lecsúsztak. Hogyan is kapaszkodhattak volna meg, ha nem voltak odaszögezve? Erre a hiányosságra rá is mutattam, mire Mr. Pertwee felvilágosított, hogy a kép ama nevezetes alkalomból készült, amikor a Csavargó elnyerte az „óceán”-kupát. Nem mertem kérdezősködni, mert úgy

láttam, biztos benne, hogy tudok az esetről. A kép ráhája mellett két pettyet fedeztem fel, először azt hittem, molyok, de kiderült, hogy a második és a harmadik helyezett. Láttam egy fényképet is a jachtról, amint éppen Gravesendnél horgonyzott. Itt már kevésbé volt lenyűgöző, de biztonságosabbnak látszott. Mr. Pertwee közölte, hogy szerencsés fickó vagyok, amiért csak két hétre van szükségem a hajóra – ebben később teljesen egyetértettem vele –, mert ez az időtartam pontosan egybevág a következő bérlő kívánságával. Ha három hétre kértem volna, kénytelen lett volna kikosarazni.

Miután megállapodtunk, megkérdezte, kerestem-e már kormányosi. Ismét szerencsém volt, még nem kerestem. Úgy látszott, minden tekintetben a szerencse fia vagyok. Mr. Pertwee biztosított, hogy leghelyesebb, ha Mr. Goylest fogadom fel, szerencsére éppen ráér. Kiváló kormányos, úgy ismeri a tengert, mint más a feleségét, és még sosem halt meg nála senki.

A jacht Harwichnál horgonyzott. Hajnalban keltem, még elértem a 10.45-ös csatlakozást, és 1 órakor már Mr. Goylesszal csevegtem a fedélzeten. Jól megtermett ember volt, és atyaián bánt velem. Előadtam a tervem, hogy szeretnék elhajózni a holland szigetekre, azután fel Norvégiába. – Úgy, úgy – válaszolta nagyon lelkesen. Közölte, hogy ezt maga is élvezné. Még tüzesebb lett, amikor az élelmezésre tértünk rá. Az az élelemmenyiség, amelyet javasolt, megvallom, gyanúsnak tűnt. Ha a kalózok korában élünk, attól tartottam volna, hogy valami inkorrekt dolgot tervez. De ő csak nevetett, a maga atyai módján, és biztosított, hogy nem túloz. Ha valami megmaradna, a legénység úgyis felosztja és hazaviszi. Úgy láttam, ez a szokás. Nyilvánvaló volt, hogy rám hárul a legénység téli ellátása is, de nem szeretem, ha fukarnak néznek. Az

ital mennyiségét is furcsállottam. Mr. Goyles dicséretére válik, ugyancsak törődött az embereivel.

– Nem szeretnék orgiákat rendezni – kockáztattam meg.

– Orgiákat! – mondta ajkbiggyesztve. – Még a teához is kevés.

Elmagyarázta a jelszavát: „Aki jól dolgozik, jól is egyék!”

– Így aztán máskor is eljönnek – biztatott.

Én ugyan nem kívántam, hogy máskor is eljöjjenek. Már így látatlanban sem lelkesedtem értük. De Mr. Goyles olyan vidáman és lelkesen beszélt, magam pedig annyira tapasztalatlan voltam, hogy mindenbe belementem. Megígérte, hogy személyesen intéz el mindent.

Megbízta, hogy fogadja fel a legénységet. Közölte, hogy rám való tekintettel két matrózzal és egy inassal meg fogja oldani a dolgot. Az étel és az ital elfogyasztásához ez a szám jelentéktelennek tűnt, de ő feltehetően a vitorlázásra értette.

Hazafelé beugrottam a szabóhoz, és rendeltem egy tengerészöltönyt, fehér sapkával. Lelkére kötöttem, hogy időre kész legyen. Otthon beszámoltam Ethelberthának, aki el volt ragadtatva, csak amiatt aggódott, elkészül-e idejében a tengerészkosztümje. Ilyenek az asszonyok!

Nem sokkal azelőtt csak rövid nászúton lehettünk, úgy döntöttünk tehát, hogy kettesben leszünk, vendéget nem hívunk a jachtra. És hálás vagyok az égnek, hogy így döntöttünk. Hétfőn felvettük új ruhánkat és elindultunk. Ethelbertha kosztümjére nem emlékszem, de bizonyára bájos lehetett. Rajtam sötétkék öltöny volt, keskeny, fehér zsinórszegéllyel. Nagyon jól mutatott.

Mr. Goyles a fedélzeten fogadott minket és közölte, hogy kész az ebéd. El kell ismernem, hogy kiváló

szakácsot szerzett. A legénység többi tagjának képességét nem volt alkalmam megítélni, annyit mondhatok róluk, hogy jókedvű embereknek látszottak.

Azt terveztem, hogy mihelyt a legénység megebédel, felszedjük a horgonyt. Én szivarra gyújtok, Ethelbertha a jobbomon, rákönyöklünk a korlátra, és úgy figyeljük, mint mosódnak el hazánk fehér szirtjei a messzeségben. A program ránk eső részét végre is hajtottuk. Vártuk, hogy ők is megteszik a magukét.

– Úgy látszik, ráérnek – állapította meg Ethelbertha.

– Ha tizennégy nap alatt csak a felét is meg akarják enni annak, amit összehordtunk, meglehetősen hosszú étkezésekre számíthatunk. Ne zavarjuk őket, mert a negyedével sem készülnek el.

– Elaludtak – szólt Ethelbertha később. – Nemsokára uzsonnaidő lesz.

Valóban nagy csöndben voltak. Előrementem és lekiabáltam a kapitánynak. A harmadik kiáltásra végre felcammogott. Szájában kialudt szivar lógott. Utolsó találkozásunk óta mintha megöregedett és elnehezült volna.

– Goyles kapitány – szóltam –, ha elkészült, induljunk!

A kapitány kivette a szivart a szájából.

– Ma nem lehet, uram, engedelmével.

– Miért, mi van ma? Tudom, hogy a tengerészek babonás népség, talán a hétfő szerencsétlen nap.

– A nap felől mehetnénk – válaszolta –, de a szél nem tetszik nekem. Nem olyan, mintha megváltoznék.

– Miért változzék meg? Hiszen holtbiztosán hátba kap bennünket.

– Úgy, úgy, uram, ez a jó kifejezés, holtbiztosan. Sírba visz minket, ha isten ments, elindulunk. – Meglepett pillantásomra magyarázatba kezdett: – Látja,

uram, ezt nevezzük mi „parti szélnek”. Úgyszólván egyenest a partról fúj.

Eltöprengtem azon, amit mondott. Úgy láttam, igazat beszél. A szél valóban a part felől fújt.

– Még megváltozhat az éjjel – mondta bizakodva. – Ha nem lesz túl viharos, akkor jó lesz.

A kapitány visszatette a szivart, én pedig visszatértem a feleségemhez. Ethelbertha, amikor közöltem vele a tényállást, már nem volt olyan fennkölt hangulatban, mint a beszálláskor. Sehogy sem akarta megérteni, miért nem vitorlázhatunk, ha a szél a partról fúj.

– Ha nem a partról fújna – mondotta akkor a tengerről fújna, és visszavinne minket a partra. Hidd el, hogy éppen ez a szél kell nekünk.

– Nem értesz hozzá, drágám – mondtam –, ez csak olyannak látszik, mintha a legjobb szél lenne, de nem az. Ez az a szél, amit mi parti szélnek hívunk, és a parti szél mindig nagyon veszélyes szél, drágám.

Ethelbertha tudni akarta, miért veszélyes a parti szél.

Makacssága bosszantott. Amúgy is rossz kedvem volt, a lehorgonyzott jacht egyhangú dobálódzása nyomasztóan hatott rám.

– Nem tudom megmagyarázni neked – feleltem, és nem hazudtam –, de ilyen szélben vitorlát bontani a legnagyobb örülség lenne drágám, és sokkal jobban féltelek, semhogy oktalan veszélynek tegyelek ki, drágám.

Elégedett voltam az okfejtésemmel, de Ethelbertha csak annyit válaszolt, hogy eszerint ráértünk volna kedden kijönni, és lement a kabinba.

Reggel korán keltem. A szél északnak fordult. Tüstént figyelmeztettem rá a kapitányt.

– Úgy, úgy, uram – válaszolta –, sajnos így van ez. De mit tehetünk?

– Esetleg elindulhatnánk – kockáztattam meg félénken.

Nem haragudott meg, nevetve válaszolt:

– Ha Ipswichbe mennénk, nem is kívánhatnánk jobb szelet, de a holland partokhoz törekszünk, ha jól értettem.

Ethelberthával elhatároztuk, hogy a napot a városban töltjük. Harwich nem valami vidám hely, este pedig, mondhatni, unalmas. Dovercourtban ettünk valamit, aztán visszasiettünk Goyles kapitányhoz a hajóra. Egy óra hosszat vártunk rá. Amikor megjött, sokkal vidámabb volt, mint mi. Ha nem maga mondta volna, hogy sosem iszik, legfeljebb estefelé egy kupica forró grogot, azt kellett volna hinnem, hogy részeg.

Másnap reggel délről fújt a szél. A kapitány ettől még nyugtalanabb lett. Látszott rajta, hogy nagy veszélyben vagyunk, ilyen időben sem elindulni, sem maradni nem tanácsos. Csak abban bízhatunk, hogy megváltozik, mielőtt még baj történik. Ethelbertha ez idő tájt kezdett idegenkedni a jachttól. Úgy nyilatkozott, hogy szívesebben laknék kőházban, mert az nem hullámzik.

További másfél nap után, minthogy a szél makacsul délről fújt, átköltöztünk a Koronába. Pénteken egyenest keletről jött a szél. Találkoztam Goyles kapitánnyal a kikötőben, és azt javasoltam, hogy a változott viszonyokra való tekintettel esetleg elindulhatnánk. Makacsságom láthatóan felingerelte.

– Ha nem lenne ilyen tudatlan, uram – mondta –, maga is belátná, hogy ez képtelenség. Hiszen a szél egyenest a tengerről fúj.

– Goyles kapitány – mondtam ünnepélyesen –, legyen szíves nyilatkozzék! Mit béreltem én: hajót vagy lakóházat?

Kíváncsiságom meglepte.

– Vitorlást – felelte.

– Mondja meg őszintén – folytattam –, elmozdítható vagy lebetonozták? Mert ha betonozva van, akkor repkényt futtatunk a falakra, virágot rakunk az ablakokba, tetőt húzunk a fedélzetre, hadd legyen takaros. Ha viszont mégis mozdítható ...

– Mozdítható! – vágott közbe sértődötten. – Csak kedvező szél kell ...

– Melyik szél kedvez nekünk?

A kapitány pislogott.

– Ezen a héten északi, déli, keleti és nyugati szél fújt. Ha úgy gondolja, hogy van még olyan égtáj, ahonnan fújhat, mondja meg és megvárom. De ha nincs ilyen, és ha a horgony nem nőtt még össze a tengerfenékkal, ma felszedjük, és lesz, ami lesz.

Elszántságom meghökkentette.

– Rendben van, uram – szólt –, ön parancsol, én engedelmeskedem. Hál' istennek csak egy gyermekem van, és nem kételkedem, hogy az ügyvédjei tudni fogják kötelességüket agg hitvesem iránt is.

Ünnepélyessége meghatott.

– Kapitány úr – mondtam –, beszéljünk úgy, mint férfi a férfival! Remélhetek-e egyáltalán, létezik-e olyan szél, amely kifúj bennünket ebből az átkozott lyukból?

A kapitány atyai kedélye visszatért.

– Látja uram, különös part ez. Ha egyszer már kijutottunk, akkor kinn leszünk. De innen kijutni, ebben a kagylóhéjban, őszintén szólva, uram, nem könnyű dolog.

Azzal váltam el tőle, hogy úgy fogja figyelni a széljárást, mint anya az alvó gyermekét. Ezt ő maga mondta, és mi tagadás, elérékenyültem. Délben ismét láttam őt. A széljárást figyelte a „Lánc és horgony” csapszék ablakából.

Délután mégis szerencse ért. A főutcán két vitorlázó barátommal találkoztam, akik kormánytörés miatt

megrekedtek. Történetemen jót mulattak, de nem lepődtek meg. Elrohantam Ethelbertháért a Koronába, aztán mind a négyen lesiettünk a kikötőbe. A fedélzeten csak a hajóinast találtuk. A kapitány és a két matróz még mindig a széjjarást figyelték valahol. Barátaim elindították a hajót, és hat óra tájban már vidáman siklottunk a part mentén.

Az éjszakát Aldborough-ban töltöttük, másnap megérkeztünk Yarmouthba. Minthogy barátainktól búcsút kellett vennünk, úgy döntöttem, hogy elhagyjuk a jachtot. Hajnalban a piacon eladtuk az élelmiszerkészletünket. Vesztettünk ugyan az üzleten, de elégedettek voltunk, mert Goyles kapitányon túladtunk. A Csavargót rábíztam egy helybeli matrózra, aki jó pénzért vállalkozott rá, hogy visszaviszi Harwichba. Mi pedig vonatra szálltunk, és hazajöttünk. Lehet, hogy más jachtok is vannak, mint a Csavargó, és más kapitányok is, mint Mr. Goyles, de ez az eset valahogy gyanakvóvá tett.

George is úgy látta, hogy a vitorlás sok bajjal jár, így aztán lemondunk róla.

– És ha folyópartra mennénk? – ajánlotta Harris. – Nem volt rossz ott annak idején.

George csöndesen pöfékelt, én meg diót törtem.

– A folyó valahogy megváltozott – mondtam –, nem tudom miért, de nedves. Az ottani levegő mindig előhossa a reumámat.

– Akárcsak nekem – mondta George, – Újabban nem tudok folyóparton aludni. Tavasszal Joe-nál voltam egy hétig, éjjelenként már két órakor felriadtam, és többé le sem hunytam a szemem.

– Csak úgy mondtam – szólt Harris. – Az én köszvényemnek is árt.

– Hegyi levegő kéne – mondtam. – Mit szólnátok egy skóciai gyalogtúrához?

– Skóciában mindig esik – válaszolt George. – Tavalyelőtt két hét alatt egyszer sem voltam száraz. Már úgy értem, hogy ...

– Svájc elég kellemes – szólt közbe Harris.

– Az asszonyok úgysem engednék, hogy nélkülük utazzunk Svájcba – vetettem ellen. – Olyan hely kell, amelyet elkényeztetett asszonyok, gyermekek nem bírnak el ... Keserves szállás, komisz utazás, kemény robot, nyomor, éhínség talán – szóltam álmodozva.

– Ne feledjétek, hogy én is jönnék – vágott közbe George.

– Megvan! – kiáltott Harris. – Kerékpártúra!

George bizalmatlanul nézett rá.

– Mindig hegynek kell menni, és a szél szembefúj!

– Ugyanannyit hajtunk lefelé is, szélről támogatva.

– Ezt még nem vettem észre! – álméklodott George.

– Tudsz valami jobbat? – makacskodott Harris.

Nekem tetszett az ötlet.

– Tudjátok, hova menjünk? – folytatta Harris. – A Fekete-erdőbe.

– Folyton hegynek fel – morgott George.

– Valamiről megfeledkeztek – vágott vissza Harris.

Óvatosan körülnézett, és suttogva így szólt:

– A hegyekre kis vasutak visznek fel. Kis fogaskerekűek, úgyhogy ...

Kinyílt az ajtó, és Mrs. Harris lépett be. Bejelentette, hogy Ethelbertha már felvette a kalapját. Muriel pedig nélkülünk adta elő a *Bolond Hatter házibálját*.

– Holnap négykor a klubban – súgta nekem Harris, és én a lépcsőn tovább súgtam George-nak.

MÁSODIK FEJEZET

Egy ragyogó ötlet. – Mit illett volna Ethelberthának mondania? – Mit mondott helyette? – Mit szólt Mrs. Harris? – George és a házasság rejtelmei. – Indulás szerdán. – Mitől megy a tandem ? – Mit gondol az elől ülő? – Mit lát a hátul ülő? – Hogyan vesztette el Harris a feleségét? – Podger bácsi csomagolási rendszere. – Egy elmondhatatlan történet.

Még aznap este elindítottam a labdát. Azzal kezdtem, hogy ingerültnek tettem magam, arra számítva, hogy Ethelberthának feltűnik, mire én bevallom, hogy kimerültek az idegeim. Ezután persze rátérünk az egészségi állapotomra általában. Bizony, sürgős és hathatós segítség kell. Némi fortéllyal úgy irányítom a játszmát, hogy a megoldást Ethelberthának kell javasolnia. Tervem szerint ezt fogja mondani: „Nem, drágám, ne ellenkezz, kikapcsolódás kell neked, teljes kikapcsolódás! Hallgass rám, utazz el egy hónapra. Nem, ne kérd, hogy veled menjek. Tudom, szeretnéd, de nem teszem. Most más társaság kell neked. Próbáld meg, beszélj George-dzsal és Harrisszel, hogy menjenek veled. Hidd el, szívem, az a megfeszített szellemi munka, amit te végzel, megköveteli, hogy időnként kivond magad az otthoni környezet taposómalmából. Felejtsd el egy időre, hogy a gyerekeknek zongoralecke, csónak, bicikli, hashajtó kell. Ne gondold a cselédekre, a lakberendezőkre, a szomszéd kutyájára és a hentes számlájára. Keress a földön egy zöld zugot, hol számodra minden új és idegen, hol elgyötört agyad enyhet és új témát lel. Légy távol egy kicsit, hadd vágyjam utánad, hogy elmerengjek jószágodon, érényeden, melyről, minthogy mindig érzem, néha

gyarló módon már-már megfeledekzem. Aminthogy közönyös lesz az ember az áldott napsugár és a sápadt fényű hold iránt is. Menj, és térj meg lélekben, testben megújnodva, és ha egyáltalán lehetséges, még tisztább, még derekabb emberként.”

De sosem az történik, amit szeretnénk. Úgy kezdődött, hogy Ethelbertha rá sem hederített az idegességemre. Magamnak kellett figyelmeztetnem rá.

– Bocsáss meg – szoltam –, nem jól vagyok ma este.

Mire ő: – Semmi szokatlant nem láttam rajtad! Mi bajod?

– Nem tudom megmondani, hetek óta olyan ...

– Sokat ittál – legyintett Ethelbertha. – Mindig beteg leszel, ha Harrisékkal vagy. Tudhatnád már, hogy nem bírod az italt. Gyöngye a fejed.

– Nem a whiskytól van – sóhajtottam –, sokkal súlyosabb. A lelkem beteg, azt hiszem.

– Elolvastad a rólad szóló kritikákat – mondta némi részvétellel. – Hallgass rám, dobd őket a tűzbe.

– Nem a kritikák miatt, az egyik most jót is írt.

– Hát akkor mi bajod?

– Fogalmam sincs, ez a feltűnő. Valami furcsa idegen érzés van bennem ... olyan nyugtalan vagyok.

Úgy rémlett, mintha Ethelbertha némi érdeklődéssel nézne rám. De hallgatott. Így hát tovább magyaráztam.

– Ez a fájdalmasan egyhangú élet, ez a lankadt, eseménytelen boldogság tönkretesz.

– Emiatt nem morognék – szolt közbe Ethelbertha – örülj, hogy nem fordítva van.

– Nem úgy van az! – feleltem. – A folytonos örömben a szenvedés is kellemes változatosságot jelent. Néha elcsodálkozom, hogyan bírják a mennyei szentek az örökös üdvözülést. Engem a szakadatlan, zavartalan üdvösség megőrjítene. Tudom, hogy különös ember vagyok, sokszor én sem értem, sőt gyűlölöm magam.

Az efféle beszédek, amelyek kimondhatatlan érzések rejtett mélységeire célozgatnak, általában meg szokták indítani Ethelberthát, ma este azonban furcsamód közönyös maradt. A szentek sorsa miatt ne gyötrődjem, mondta, számárság lenne olyan kellemetlenségektől tartanom, amelyek engem sosem érhetnek. Valóban fura alak vagyok, de ezen már nem segíthetünk, hagyjuk hát az egészséget. Ami viszont az élet egyhangúságát illeti, megért engem, meri ő is érzi.

– Nem is tudod, milyen szívesen lennék távol néha tőled is. De tudom, hogy úgysem tehetem, így hát nem töprengek rajta.

Soha nem hallottam még így beszélni. Szerfölött megdöbbenett és elszomorított.

– Nem valami kedvesen beszélsz – mondtam –, nem feleséghez illőn.

– Tudom – felelte –, ezért nem beszéltem róla sosem. Ti, férjek úgysem értitek, hogy az imádott férfi is unalmas néha. Be jó lenne olykor venni a kalapom, és elmenni úgy, hogy senki sem kérdezné, hova megyek, miért megyek és mikor jövök vissza. Néha azt az ebédet enni, amelyet, én szeretek meg a gyerekek, és amely miatt te elrohannál a klubba. Nem is hiszed, hogy néha bizony kedvem lenne meghívni néhány olyan barátnőmet is, akik nekem tetszenek, és nem neked, azokat látogatni meg, akiket: én akarok, akkor feküdni le, amikor én vagyok fáradt, és akkor kelni, amikor nekem esik jól. Két ember együttélése folytonos lemondás a másik javára. Jó lenne néha lazítani a bilincseken.

Utólag visszagondolva beláttam, hogy Ethelbertha okosan beszélt. Most azonban sértődötten méltatlankodtam.

– Ha szabadulni akarsz tőlem ...

– Ne bolondozz! – mondta Ethelbertha. – Csak rövid időre akarlak elhagyni, csak ameddig elfelejtem, hogy neked is van egy-két rigolyád, hogy te sem vagy földre szállt angyal. Csak ameddig eszembe jut, hogy mégiscsak kedves fiú vagy máskülönben. Hogy örülhessek a viszontlátásnak, mint régen, amikor meg nem láttalak nap mint nap, és nem éreztem – mondjuk ki – egy kis közönyt irántad. Hiszen még a nap ragyogása iránt is érzéketlenné válunk, mert naponta látjuk.

Nem tetszett nekem ez a beszéd. Erköcstelennek találtam, és a témánkhöz méltatlannak. Milyen léha és nőietlen dolog ilyen félvállról csevegni arról, hogy egy asszony három vagy négy hétre elhagyja a hites urát. Egyáltalán nem illett Ethelberthához. Nagyon felzaklatott. Már semmi kedvem sem volt a túrához. Ha nem beszéltem volna meg George-dzsal és Harrisszel, legszívesebben lemondtam volna. De nem tudtam, miképp ejtsem el a tervet úgy, hogy a méltóságom megmaradjon.

– Rendben van – mondtam –, legyen úgy, amint akarsz. Ha nélkülem akarsz nyaralni, mulass jól! De ha nem tartanád illetéktelen tolakodásnak, mégis: mint férjed tudni szeretném, mit szándékozol tenni nélkülem.

– Villát akarunk bérelni Folkestone-ban – válaszolt Ethelbertha –, velem jönne Kate is. És ha szívességet akarsz tenni Clarának, beszélj rá Harrist, hogy tartson veled, akkor Clara is velünk nyaralhatna. Valaha vidám napokat töltöttünk együtt, mielőtt ti megjelentetek a színen. Nagyszerű lenne visszahozni azt az időt ... Mit gondolsz, rá tudod beszélni Harrist?

– Megpróbálom.

– Lám, derek fiú vagy – mondta Ethelbertha elismerően –, láss csak neki szaporán! Esetleg George is veletek mehetne.

Azt feleltem, hogy ennek nem látom értelmét, mert George agglegény, és ezért a távolléte senkit sem boldogítana. De a nők nem értik a gúnyt. Ethelbertha csak annyit mondott, hogy nem volna illő magára hagynunk őt. Megnyugtattam, hogy magunkhoz vesszük.

Délután találkoztam Harrisszel a klubban, és érdeklődtem, mit végzett.

– Minden rendben – felelte –, utazhatunk.

Volt azonban valami a hangjában, mintha nem lenne teljesen elégedett. Faggatni kezdtem a részletekről.

– Clara olyan puha volt, mint a vaj – folytatta. – Kijelentette, hogy pompás ötlet volt George-tól, és úgy véli, használ majd nekem.

– Eszerint rendben van. Mégis mi a baj?

– Nincs semmi baj – felelte Harris –, csak Clara nagyon elkalandozott a beszélgetésben.

– Értem.

– Tudod, a fürdőszoba a mániája ...

– Tudok róla. Ethelberthát is ráuszította.

– És nem mondhattam ellent neki ... Olyan megértő volt a mi dolgunk iránt ... Száz fontba fog kerülni legalább ...

– Olyan sokba?

– Pontosan. Csak a költségvetés hatvan font.

Szánakozva néztem rá.

– Aztán a tűzhelyről beszélt – folytatta Harris. – Nálunk az utóbbi két évben minden rossz a tűzhelytől ered.

– Ezt ismerem. Amióta megházasodtunk, hét lakásban laktunk, és eddig még mindegyik tűzhely rosszabb volt az előzőnél. A mostani még alattomos is. Pontosan tudja, mikor jönnek vendégek vacsorára, és valósággal töri magát, hogy komiszkodhassék.

– Mi elhatároztuk, hogy új tűzhelyet szerzünk – mondta Harris mélabúsan. – Clara szerint sok költséget megtakarítunk, ha a fürdőszobát és a konyhai tűzhelyet egyszerre csináltatjuk. Ha egy asszonynak gyémánt fejdísz kell, meg tudja indokolni, hogy ezzel a kalapszámlát takarítja meg.

– Mire számítsz, mennyibe kerül neked ez a tűzhely? – kérdeztem a leendő sorstárs hangján.

– Mintegy húsz fontba ... Aztán a zongoráról beszélgettünk. Szerinted van valami különbség a zongorák között?

– Az egyik hangosabb, mint a másik, de van, aki megszokja.

– Nálunk a nyolcadik oktáv beteg. Egyébként szerinted mi az a nyolcadik oktáv?

– Ami ott sipítozik a jobb szélen – magyaráztam. – Úgy szól, mintha a farkára léptél volna. A jobb darabok mindig ezzel végződnek.

– Clara többet szeretne belőlük. A régi zongorát kirakjuk a gyermekszobába, és a szalonba újat veszek.

– Van még valami?

– Nincs. Képtelen volt újabbat kitalálni.

– Ha hazaérsz, lesz még.

– Mi jöhet még? – kérdezte Harris reszketve.

– Egy folkestone-i nyaraló.

– Minek az neki?

– Állítólag lakni fog benne nyáron.

– De hiszen Walesbe megy a családjához, a gyerekekkel együtt! Meghívták a vakációra.

– Lehet, hogy előtte Walesbe megy, lehet, hogy csak utána, de a folkestone-i villa mindenképpen kell neki. Talán tévedek – bár így lenne –, de előérzetem azt súgja, hogy mégsem.

– Drága lesz a túra!

– Hülyeség volt kezdettől fogva – feleltem.

– Bolondok voltunk, hogy George-ra hallgattunk – mondta Harris. – Egyszer még komoly bajt hoz ránk.

– Mindig tökfilkó volt!

– És önfejű!

Ekkor George hangját hallottuk a hallból. A postáját kérte.

– Ne szóljunk neki! – ajánlottam. – Késő lenne már visszatáncolnunk.

– A fürdőszoba és a zongora már mindenképpen a nyakamba szakadt.

George vidáman lépett be.

– Nos, minden rendben? Megoldottátok?

A hanghordozása nem tetszett nekem, úgy láttam, Harrisnek sem.

– Megoldani? Mit? – kérdeztem.

– Hát az utazást!

Úgy éreztem, eljött az ideje, hogy George-nak elmagyarázzak egyet-mást.

– A házasesetben a férfi parancsol, az asszony engedelmeskedik. Ez a kötelessége. Minden vallás így tanítja.

George összetette a kezét és szemét a mennyezetre fordította.

– Ha tréfálkozunk és viccelődünk is olykor az ilyesmin – folytattam –, a gyakorlatban azonban mindig így történik. Megemlítettük az asszonyoknak, hogy elutazunk. Persze szomorkodtak, szerettek volna velünk jönni. De közöltük velük a döntésünket és ... kész.

– Bocsásd meg értetlenségemet – rebegette George bűnbánóan –, én csak együgyű agglegény vagyok! Annyi mindent hall az ember ...

– Magadat okold! Ha ezekben a kérdésekben nem látsz tisztán, fordulj Harrishez vagy hozzám. Majd mi felvilágosítunk.

George hálát rebegett. Utána folytattuk a tárgyalást.

– Mikor induljunk? – kérdezte George.

– Minél hamarabb, annál jobb – felelte Harris.

Azt hiszem, azért sietett úgy, nehogy Mrs. Harrisnek eszébe jusson még valami. Úgy döntöttünk, hogy szerdán útra kelünk.

– Mi lesz az útirány? – kérdezte Harris.

– Van egy ötletem – szólalt meg George. – Talán ti sem haragudnátok, ha okosabban térnétek vissza.

– Nem akarunk szellemóriások lenni – feleltem –, de ha nem kerül pénzbe, és nem túl fárasztó ...

– Helyes – mondta George. – Hollandiát és a Rajnát ismerjük már. Azt indítványozom, menjünk el hajóval Hamburgig, nézzük meg Berlint és Drezdát, azután Nürnbergben és Stuttgarton át a Fekete-erdőbe.

– Mezopotámiáról is sok szépet hallottam – dörmögte Harris.

– Mezopotámia kerülő lenne – felelte George higgadtan. – A Berlin-Drezda vonal közelebb van. – Talán vesztünkre, de beleegyeztünk.

– A bicikliket úgy használjuk, mint azelőtt – javasolta George. – Én és Harris tandemben. Jerome ...

– Szó sem lehet róla! – vágott közbe Harris élesen. – Én egyedül kerekezem.

– Nekem mindegy – mondta George készségesen. – Tehát én és Jerome tandemmel, Harris pedig ...

Ezt már én nem bírtam. – Nem vagyok hajlandó George-ot egész úton cipelni. A terhet meg kell osztani.

– Úgy van – mondta Harris. – Osszátok meg! Majd George is strapálja magát.

– Mit csinál George? – csattant fel George.

– Strapálja magát – ismételte Harris tagolva –, hegynek föl ...

– Nagy ég! – kiáltott George felháborodva. – Egyáltalán nem akartok mozogni?!

A tandemmel mindig baj van. Az elöl ülő azt gondolja, hogy a mögötte ülő lazsál. A hátul ülőnek szent meggyőződése, hogy ő hajt egyedül, aki előtte ül, csak mímeli a mozgást. Megoldhatatlan rejtély ez. Az óvatosság azt súgja neked „Vigyázz, megszakadsz vagy szívbajt kapsz!” Az igazság a másik füledbe sugdos: „Mit erőlködsz? Ez nem riksa, és az ott hátul nem az utasod!” És miközben így sugdolóztok, hirtelen rád mordulnak:

– Mi a baj, elvesztetted a pedált?

Harrisnek még ifjú házas korában, egy ízben sok kellemetlenséget okozott, hogy nem tudta, mit csinál a mögötte ülő. Már ti. a felesége, akivel Hollandiába kerékpártúrára ment. Az út rögös volt, a kerékpár nagyokat zökkent.

– Kapaszkodj! – szölt Harris, de nem fordult hátra.

Az asszony úgy értette; „Ugorj le!”. Hogy miért értette így, azt egyikük sem tudta később megmagyarázni.

Mrs. Harris szerint: – Ha azt mondtad volna, hogy kapaszkodj, miért ugrottam volna le?

Harris viszont így érvelt: – Ha azt akartam volna, hogy leugorj, miért mondtam volna, hogy kapaszkodj?

Ezen még ma is sokat vitatkoznak.

Tény az, hogy Mrs. Harris leugrott, Harris pedig buzgón továbbhajtott, azt gondolva, hogy a felesége jól kapaszkodik. Clara először azt hitte, hogy a férje csak produkálni akarja magát – ismétlem, Harris akkor még fiatal volt, de amint fölér a dombtetőre, leugrik majd, és kecses mozdulattal a gépre dőlve bevárja őt. Amikor azonban azt kellett látnia, hogy Harris átnyargal a csúcson, majd leszáguld a meredek lejtőn, meghökkent. Előbb csodálkozott, aztán méltatlankodott, végül megrémült. Felrohant a dombtetőre, és toraka szakadtából kiáltozott, de Harris a füle botját sem mozdította. Még annyit látott, hogy férje másfél mérföld

távolságban eltűnik az erdőben. Aztán leült, és sírni kezdett. Reggel valami apróságon összekülönböztek, és most arra gondok, hogy az ura emiatt hagyta el. Pénze nem volt. Hollandul nem tudott. Az arrajárók sajnálkozva néztek rá, ő pedig kézzel-lábbal magyarázott. Az emberek gyanították, hogy elvesztett valamit, de fogalmuk sem volt, hogy mit. Elvitték a legközelebbi faluba, rendőrt hívtak, aki a néma jelekből nyomban megértette, hogy ellopták a biciklijét. Táviratokat küldtek szét, és négy mérföldnyire, egy faluban el is fogtak egy boldogtalan fickót, aki egy ócska női kerékpáron kerekezett. Kocsira rakták, és Clara elé cipelték. Mikor azonban látták, hogy Mrs. Harris nem kívánja sem a fiút, sem a gépet, zavarba jöttek.

Harris ezalatt vígan taposta a pedált. Elégedetten állapította meg, hogy percek óta mintha erősebb és tehetségesebb lenne. Hátra is szólt a feleségének:

– Hónapok óta nem ment ilyen könnyen. Azt hiszem, ez a levegő jót tesz nekem.

Aztán megnyugtatta, hogy ne féljen, csak azt akarja megmutatni, milyen gyorsan tudna menni, ha akarna. Ráfeküdt a kormányra, és teljes gőzzel nekidurálta magát. A gép száguldott, mint a vihar. Tanyák, templomok, csirkék, kutyák maradtak el mögötte. Az öreg parasztok keresztet vetettek, a gyerekek megéljeneztek.

Így robogott vagy öt mérföldet. Ekkor, mint mondja, olyan érzése támadt, hogy valami baj van. A hallgatás ugyan nem tűnt fel neki, mert a szél süvített, és a gép erősen zörgött. De úgy érezte, hogy valamije hiányzik. Hátranyúlt, de üreset markolt. Leugrott vagy inkább lepottyant, és visszánézett az útra. Fehéren és nyílegyenesen szelte át a sötét erdőt, teremtett lélek sem volt rajta. Felült a nyeregbe, és visszahajtott a

hegyre. Egyszerre csak az út négyfelé ágazott. Megállt, és azon töprengett, melyiken jöhetett.

Mialatt ezt találgatta, arra lovagolt egy parasztember. Harris megállította, és közölte vele, hogy elvesztette a feleségét, amit az illető meglehetősen egykedvűen vett tudomásul. Amíg ott tárgyaltak, arra jött egy másik paraszt, akinek az előbbi kedélyesen elmesélte Harris esetét, úgy, mint egy jó adomát. Az meg sehogy sem értette, miért csap Harris olyan nagy hűhót a dologból. Minthogy nem boldogult velük, káromkodva otthagya őket, és vaktában elindult a középső úton. Feleúton találkozott egy kisebb társasággal, két lánnyal és egy fiatalemberrel. Érdeklődött tőlük, nem látták-e a feleségét. Visszakérdezték, milyen volt a felesége. Megmondta, Hogy középtermetű, nagyon szép asszony. Válaszát azonban hogy, hogy nem, általánosnak találták. Tovább kérdezősködtek, milyen ruha volt rajta. Erre azonban az istennek sem tudott visszaemlékezni.

Nem hiszem, hogy akadna férfi, aki meg tudná mondani, milyen ruhát viselt az a nő, akivel tíz perccel előbb együtt volt. Harris előtt felderengett egy kék szoknya, aztán valami, ami a felesége nyakáig ért. Esetleg blúz lehetett. Halványan rémlett neki egy öv is. De milyen volt a blúz? Zöld, sárga, kék? Gallér vagy szalag volt-e rajta? A kalapján tollat viselt-e vagy virágot? Hordott-e kalapot egyáltalán? Harris mukkanni sem mert, attól tartva, hogy eltéveszti, és rossz irányba küldik. A két lány kuncogott, amitől a felzaklatott Harris még ingerültebb lett. A fiatalember pedig láthatóan unta már, ezért azt javasolta, hogy menjen el a legközelebbi rendőrszere. Így is tett. A rendőrségén elétettek egy papírt, és felszólították, hogy adjon pontos személyleírást a feleségéről, továbbá írja le részletesen, mikor és hol vesztette el. Harrisnek nem jutott más

eszébe, csak annak a községnek a neve, ahol legutóbb ebédelték. Úgy tűnt neki, hogy onnan még együtt indultak el.

A rendőrök sokatmondóan összenéztek. Három dolgot találtak gyanúsnak; először, valóban a felesége volt-e? Másodszor, csakugyan elvesztette-e? Harmadszor, miért vesztette el? Végül is egy kocsmáros, aki gagyogott valamit angolul, megnyugtatta őket. Megígérték, hogy eljárnak az ügyben. Este meg is hozták Clarát zsuppkocsiban, számla mellékelve. A találkozás nem volt túl érzelmes. Mrs. Harris nem valami jó színésznő, és nehezen tudja leplezni érzelmeit. Ezúttal nem is akarta.

A kerekpárügyet letárgyaltuk. Hátravolt meg a poggyász kérdése.

– A szokásos listát javasolom – mondta George, és írni kezdett.

Ezt a módszert tőlem tanulták. Én meg évekkal ezelőtt Podger bácsitól.

Nagybátyámnak ugyanis ez volt a szavajárása: „Csomagolás előtt készíts listát!”

Módszeres ember volt.

„Végy egy darab papírt, írd fel rá mindent, amire szükséged lehet. Azután olvasd át, és húzz ki mindent, ami felesleges. Képzeld magad az ágyba! Mi van rajtad? Helyes, írd fel, a váltással együtt! Felkelsz. Mit csinálsz? Mosakszol. Mivel mosakszol? Szappannal. Helyes! Írd fel: szappan. Menjünk tovább! Öltözködj! Kezdjük a lábadnál. Mit húzol a lábadra? Nagyon jó! Írd fel! És így tovább, amíg el nem jutsz a fejedig. Mi kell még a ruhán kívül? Pálinka! Felírni! Dugóhúzó! Felírni! Ha mindent felírsz, semmit sem felejtisz el.”

Ő is így tett mindig. Elkészítette a listát, gondosan átolvasta, nem felejtett-e ki valamit. Utána újra átolvasta, és kihúzta azt, ami netán felesleges.

Aztán a listát gondosan összehajtotta és elvesztette.

George szerint kerékpáron csak egy-két napra való holmit vigyünk, a nagyobb poggyászt vasúton küldessük magunk után.

– Vigyázni kell – mondtam –, ismertem egy embert

...

Harris az órájára nézett.

– Majd elmondod a hajón. Fél óra múlva találkozom Clarával a pályaudvaron.

– Nem tart fél óráig! Megtörtént eset és ...

– Kár lenne elpazarolni – szólt közbe George. – Tegyük el tartaléknak! A Fekete-erdőben esténként gyakran esik. Inkább fejezzük be a listát!

Most jut eszembe, hogy ezt a történetet sosem mondhattam el. Mindig megzavart valami. Pedig valóban megtörtént.

HARMADIK FEJEZET

Harris gyengéje. – Harris és az angyal. – A szabadalmazott biciklilámpa. – Az eszményi nyereg. – A szenvedélyes kerékpárjavító. – Biciklizni vagy javítani? – George mint próféta. – Hogyan beszéljünk idegen nyelvet úgy, hogy senki se értse? – George kísérlete. – Barátokkal vagy mentőkkel?

Hétfő délután meglátogatott Harris. Kezében kerékpár-reklámfüzetet szorongatott.

– Van egy jó ötletem – mondtam. – Dobd el ezt a vacakot.

– Mit dobjak el?

– Ezt a technikát forradalmasító, vadonatúj, rekordot döntő, szabadalmazott marhaságot vagy mi a csudát, ezt a prospektust.

– Nono – mondta önérzetesen –, akad majd egy-két meredek lejtő az úton, és akkor jól jön a fék.

– Fékre szükségünk van, megengedem. De nincs szükségünk műszaki csodákra, amelyekhez nem is konyítunk, és amelyek épp akkor mondanak csődöt, amikor használni akarjuk őket.

Harris makacskodott: – Ez itt automatikusan működik ...

– El ne mondd! – feleltem rémülten. – Pontosan tudom, hogyan működik. Hegynek fel olyan hatásosan fékez majd, hogy a gépet vállon cipelhetjük, fenn a csúcson, a jó levegőn észhez tér, és szomorú búnbánattal mormogja maga elé: „Ó én átkozott! Miért is bitorlom a fék nevet? Ahelyett hogy segítenék szegény fickókon, még akadályozom őket.” És se szó, se beszéd, elkezd rohanni a lejtőn, ne adj’ isten, hogy fékezne. Hagyd a csudába! Jó fiú vagy, de van egy hibád.

– Mi az? – kérdezte méltatlankodva.

– Nagyon hiszékeny vagy. Minden reklámnak hiszel, valamennyi bolond találmányát kipróbálsz, ha kerékpárral kapcsolatos. Őrangyalod eddig még megmentett, de vigyázz, az angyal is csak angyal! Szegény állandó szolgálatban van, amióta biciklizel. Ha így folytatod, megőrjíted.

– Ha mindenki így gondolkodnék – felelte –, nem lenne fejlődés. Ha senki sem próbálna újat, megállna a világ ...

– Tudom. De az új találmányok kipróbálása a harmincöt éven aluliaknak való. Harmincötön túl az ember törődjék csak önmagával. Mi már teljesítettük a kötelességünket, kiváltképp, ami téged illet. Te már felrobbantál a szabadalmazott gázlámpával, te már ...

– A lámpa jó volt, csak nagyon becsavartam – vágott közbe.

– Hajlandó vagyok elhinni. Hogy a kezelés hibás volt, hiszen te kezelted. Én csak arra emlékszem, hogy vígan és békésen kerekeztünk, épp a harmincéves háborúról társalogtunk, amikor a lámpád, mint egy puskagolyó, eltávozott körünkből. Én az árokba kerültem. Emlékszem továbbá a feleséged arcára is, amikor közöltem vele, hogy ne ijedjen meg, nincs semmi baj, csak én előbb értem fel, de már téged is hoz két ember a lépcsőn, és mindjárt itt lesz az orvos is, és jön az ápolónő is.

– Reméltem, lesz annyi eszed, hogy összeszeded a lámpa darabjait – mondta Harris szemrehányóan. – Ki szerettem volna deríteni a robbanás okát.

– Nem volt rá időm. Legalább két óra hosszat gyűjtögethettem volna. De volt neked villanylámpád is ...

– Bizony – kiáltott fel Harris lelkesen –, pompás fénye volt!

- Valóban, a főútvonalon káprazatosan világított, egy lovat is megvadított. De mihelyt befordultunk a sötét mellékutcába, elaludt. Nyári délutánokon is versenyt süttött a nappal, csak akkor tért nyugovóra, ha leszállt az est.

- Csakugyan, valami apró zavar lehetett vele - dörmögte Harris nekem is úgy rémlik.

- Aztán jöttek a nyergek - folytattam leckéztetve. - Hirdettek-e valaha is olyan nyeret, amelyet te nem próbáltál ki?

- Meggyőződésem, hogy feltalálják még a tökéletes kerékpárnyeret - szolt Harris átszellemült arccal.

- Hagyj fel ezzel - szoltam sátánian -, árnyékvilág ez, hol minden örömbé ürem vegyül. Lehet, hogy van valahol egy igazabb világ, hol a biciklinyerget szivárványból készítik és felhővel bélelik, de nekünk bele kell törődnünk a kemény és rázós valóságba. Egyszer vettél egy nyeret Birminghamben, kétrészes volt és vese alakú ...

- Arra célzol - mondta álmodozva -, amelyet anatómiai megfigyelések alapján szerkesztettek?

- Arra. A dobozán egy ülő csontváz díszelgett, pontosabban a csontváznak az a része, amelyen ülni szokott.

- Kifogástalan volt. Pontosan megmutatta azt a helyet ...

- Ne merüljünk a részletekbe ...

- Orvosi szempontból ...

- Meglehet! Ha az ember a csontján bicikliznék. De akin hús is van, az ha ráül, agonizálni kezd. Valahányszor kövön vagy gyökéren zökkentél át, úgy beléd csípett, hogy sikítottál. Mintha mérges rákot sarkantyúztál volna. Egy hónapig sarkantyúztad ...

- Kísérleteztem ...

– A családdal. A feleséged panaszkodott, hogy egész házasságtok alatt nem voltál olyan ingerült és türelmetlen, mint abban a hónapban. Aztán a rugós nyereg ...

– Ó, a spirál?

– Az, amelyik úgy rángatott téged föl-le, mint egy keljfeljancsit. De néha sikerült visszazökkenned a normális ülő helyzetbe. Ostobaság ilyesmikkel kísérletezni a te korodban.

– Szeretném, ha nem emlegetnéd annyit a koromat. Egy harmincnégy éves férfi ...

– Egy hány éves férfi?

– Hagyjuk! De ha a gép a lejtőn megszalad veletek, és egy templom tornyán köttök ki, ne engem okoljatok.

– George helyett ezt nem ígérhetem. Tudod, hogy őt néha az apróságok is idegesítik.

– A tandem rendben van? – kérdezte Harris.

– Rendben.

– Átvizsgáltad?

– Nem vizsgáltam át, és senki sem fogja átvizsgálni. Működik és működni is fog!

Volt már némi tapasztalatom az ilyen átvizsgálást illetően. Ismertem egy embert Folkestone-ban. Egyik este azt ajánlotta, hogy másnap induljunk hosszabb kerékpártúrára. – Szívesen – feleltem. Reggel korán keltem, nehezen ment ugyan, de gondoltam, a kirándulás kárpótolni fog. A társam fél órát késett, kinn vártam rá a kertben. Gyönyörű idő volt. Amikor megjött, így szólt:

– Jóképű gépe van. Hogy szalad?

– Mint a többi – feleltem. – Reggel gyorsabban, délután lustábban.

Megragadta a gépem első kerekét, és hevesen cibálni kezdte.

– Hagyja – kiáltottam –, még elrontja!

Nem értettem, miért cibálja az enyémet, amikor én nem cibáltam az övét. Ha cibálni kell a gépet, itt vagyok én, a tulajdonos. Úgy éreztem, mintha a kutyámat bántaná.

– Az első kerék lötyög – mondta szigorúan.

– Csak ha lötyögtetik – védekeztem.

Valóban nem lötyögött. Nem lehetett azt lötyögésnek nevezni.

– Roppant veszélyes! – mondta fejcsóválva. – Hozzon egy csavarhúzó! – Ellenkezni akartam, de arra gondoltam, hátha ért hozzá. Amikor visszajöttem, a földön ült. Az első kerék már nem a gépen volt, hanem a lába közt. Játszadozott vele, forgatta, pörgette, az alkatrészek szanaszét heverték a kerti ösvényen.

– Valami történt az első kerékkal – közölte.

– Nekem is úgy tűnik – feleltem letörten.

– Úgy látom, a csapágyban van a hiba – mondta gondterhelten.

– Ne fáradjon! Tegyük vissza és gyerünk!

– Nézzük csak meg, ha úgylis kinn van.

Mintha véletlenül jött volna ki.

Mielőtt lefoghattam volna, kicsavart valahol valamit, amitől pár tucat golyócska gurult szét az ösvényen.

– Fogja meg – kiáltotta –, fogja meg, egy sem veszhet el! – Nagyon izgatott lett.

Jó félórát csúszkáltunk a földön, és összeszedtünk tizenhat golyót. Ismerősöm annak a reményének adott kifejezést, hogy valamennyit megleltük, különben komoly változást szenvedne a gép. Megmagyarázta, hogy gondosan meg kell számolni, mennyit veszünk ki, és vigyázni kell, hogy pontosan ugyanannyit tegyünk vissza. Megígértem, hogy ha valaha darabokra szednék egy kerékpárt, emlékezni fogok tanácsára.

Óvatosságból kalapomba raktam a golyókat, és a kalapot a lépcsőfeljáróra tettem. Elismerem, hogy nem

volt okos dolog, sőt ostobaság volt. Egyébként nem vagyok tökfej, csak befolyásolható.

Ismerősöm jóindulatúan közölte, hogy most már, ha úgyis belefogott, megvizsgálja a láncot is a kedvemért, és nyomban elkezdte rángatni az agyat. Megpróbáltam lebeszélni. Idéztem egy sokat próbált barátom szavait: „Ha az agyaddal baj van, add el a gépet. Így olcsóbb!”

– Azok beszélnek így – szolt megvetően –, akik nem értenek a géphez. Mi sem könnyebb, mint az agyat kivenni.

Igaza volt. Alig öt perc múlva az agy is a földön hevert, kettéválva, mi pedig a csavarokat kerestük. Eközben bevallotta, hogy mindig megfoghatatlan volt számára, miért szoktak eltűnni a csavarok.

Meg javában négykézláb csúszkáltunk, amikor Ethelbertha kijött a házból. Nagyon elcsodálkozott. Azt hitte, már órák óta úton vagyunk.

– Rögtön – mondta az ismerősöm –, csak segítek a kedves férjének átvizsgálni a gépet. Jó gép, de nem árt megnézni néha.

– Ha majd mosakodni akarnak – mondta Ethelbertha –, menjenek hátra a mosókonyhába. A lakást már kitakarították.

Nekem meg odaszólt, hogy vitorlázni megy a barátnőjével. Ebédre visszajön. Sokért nem adtam volna, ha velük mehetek. Már belebetegedtem az ácsorgásba, meg abba, hogy ez az idióta a gépemet roncsolta.

A józan eszem azt súgta, ne hagyjam tovább. Jogom van megvédeni a tulajdonomat egy örült pusztításától. „Fogd meg a gallérját, és rakd ki a szűrét!”

De ellágyulok, ha valakit bánthanom kell. Hagytam tehát, hadd piszmogjon tovább.

Egy idő múlva felhagyott a csavarok keresésével. Bizalmasan közölte, hogy a csavar fortélyos jószág,

akkor bukkan elő, amikor a legkevésbé várjuk. Most inkább a láncot óhajtja megvizsgálni. Így is tett. Úgy megszorította a láncot, hogy már mozdulni sem bírt. Azután addig lazította, míg az eredetinek a kétszeresére nem nőtt. Ezt elintéztén kijelentette, hogy leghelyesebb, ha az első kereket visszateszük.

Én a villát fogtam, ő a kerékkal kínlódott. Tíz perc múlva azt ajánlottam, fogja ő a villát, én a kereket. Helyet cseréltünk. Újabb öt perc múlva leejtette a gépet, és a kezét a térde közé nyomkodva kisebb sétát tett a tenispályán. Eközben furcsa, sziszegő hangon kioktatott, hogy nagyon kell vigyázni, nehogy az ujjunk a villa és a küllő közé szoruljon. Biztosítottam, hogy szavaiban sok igazság van, saját tapasztalataim ugyanezt bizonyítják. Miután az ujját bekötözte, ismét munkához láttunk. Nagy nehezen visszaraktuk a kereket. Amikor elkészültünk, harsányan felnevetett.

– Minek örül?

– Szamár vagyok! – közölte vidáman.

Ez volt az első eset, hogy becsülnöm kellett. Érdeklődtem, hogyan jött rá erre.

– Kinn hagytuk a golyókat – felelte.

A kalapomat kerestem. Felborulva hevert az ösvényen, Ethelbertha kedvenc kutyája éppen a golyókat ette. Úgy nyeldeste őket, mint a nokedlit.

– Megárt neki – jegyezte meg ismerősöm. – Kemény acél.

– Kutya baja sem lesz – feleltem. – A héten már megevett egy pár cipőfűzőt és egy csomag tüt. Úgy látszik, a kölyökkutyák kívánják az efféle serkentőket. De mi lesz a biciklimmal?

– Visszateszünk, amennyit találunk – mondta vidáman –, és bízunk Istenben.

Tizenegyet találtunk. Hatot tettünk az egyik oldalra, ötöt a másikra. Fél óra múlva helyén volt a kerék. Most

asztán valóban lötyögött, a vak is láthatta. Ismerősöm megnyugtatóan, hogy egyelőre jó lesz. Úgy láttam, elfáradt, hazament volna, ha engedem. De most már a fejembe vettem, hogy lesz, ami lesz, a munkát befejeztetem vele. A kirándulásról reg lemondtam, a gépemről is. Érdeklődve szemléltem tehát, hogyan karmolja, csípi, marcangolja magát. El-elcsüggedő lelkét olykor egy pohár sörrel vagy buzdító szóval élesztettem.

– Élvezet nézni önt – mondtam –, lenyűgöző az ügyessége, uram. Vidám bizakodása és törhetetlen reménykedése jókedvre derít!

Buzdításomra ismét munkához látott. Megpróbálta visszatenni az agyat. A gépet a falhoz támasztotta, és a visszajáról javította. Azután egy fának döntötte, és a felé eső oldalról próbálkozott. Utána nekem kellett a gépet tartanom, mert ő aláfeküdt, a fejét a kerekek közé nyomta, miközben az olaj az arcára folyt. Végül rákuperodott, mint egy csomagtartó, de megingott és fejre esett. Három esetben ezt mondta:

– Hála Istennek, végre sikerült!

Két esetben ezt:

– Kössenek fel, ha így sem lesz jó!

Azt, amit harmadszor mondott, megpróbálom elfelejteni.

Végül elvesztette az önuralmát, és csapkodni kezdte a gépet. Örömmel láttam, hogy a kerékpár sincs fából. A következő percek pankráción birkózássá fajultak. Hol a kerékpár volt alul, ő pedig rajta, majd ő a földön, és a gép a hasán. Már-már győzni látszott, és keményen ült a nyeregben, de győzelme rövid életű volt. A bicikli hirtelen kiszabadult, és rávetve magát, fejbe vágta a kormányval.

Háromnegyed egykor mocskosan, ziláltan, rongyosan és véresen így szólt: – No, elég lesz! – Felállt, és a homlokát törölgette.

Úgy láttam, a gépnek is elege volt. Nehéz volt eldönteni, melyikük szenvedett többet. Ismerősömet hátravittem a mosókonyhába, ahol szappan és egyéb alkalmasosság nélkül úgy-ahogy megmosdott. Aztán hazaküldtem.

A biciklit kocsira raktam és elszállítottam a legközelebbi javítóműhelybe. A művezető odajött és rábámult.

– Mit kezdjek ezzel? – kérdezte.

– Javítsa meg, ha lehet.

– Kissé legyengült – mondta –, de mindent megteszek.

Meg is tett mindent. Két fontomba került. Aztán megbíztam egy ügynököt, hogy adja el. Senkit sem szeretek becsapni. Azt ajánlottam, hogy tavalyi gépnek hirdesse. Az ügynök viszont azt javasolta, hogy ne mondjunk életkort.

– Az ilyen üzletnél nem az igazság a fontos, hanem amit a vevő elhisz. Köztünk szólva nem úgy nézem, mintha tavaly vette volna. Megvan ez már tízéves is. Nem mondunk dátumot, kapunk érte, amennyit kapunk.

Kaptam is tőle öt fontot, és megesküdt, hogy ez több, mint amennyiről álmodni mert.

Hát igen! Kétfajta kerékpáros van. Van, aki a javítást élvezi, van, aki a kerékpározást. Azt hiszem, a javítás nagyobb élvezet. Az ilyen ember fütyül rá, milyen idő van, merről fúj a szél, rossz utakon sem gyötri magát. Kis sámli, csavarhúzó, olajozókanna, egy marék rongy, és egész nap boldog. Mit számít az, hogy úgy fest, mint egy kóbor cigány, és bárki meggyanúsíthatja, hogy lopta a gépet? Csak az a baj, hogy egyesek egy gépből két élvezetet szeretnének kisajtolni. Ez pedig nem megy.

Vagy javítani akarsz, vagy biciklizni. Dupla megterhelést egyetlen gép sem bír el. A magam részéről biciklizéssparti vagyok, ezért gondosan óvakodom minden javítási kísérlettől, ha útközben baj éri a gépemet, leülök az árokpartra, és türelmesen várok, amíg egy szekéren továbbdöcögöhetek. Veszély csak akkor fenyeget, ha amatőr javító közeleg. Az ilyen mániákus szerelőre egy bedöglött gép olyan hatással van, mint az útszéli tetem a varjúra. Diadalordítással csap le rá. Először megpróbálom udvariasan elhárítani:

– Semmi az egész, ne fáradjon. Igazán lekötelezne, ha nem zavartatná magát.

Sajnos ez a legtöbbször hatástalan. Ilyenkor a leghelyesebb bunkót ragadni, és kidagadt nyakkal ráordítani:

– Hagyja a gépet, vagy beverem a fejét!

Később megérkezett George is.

– Nos, minden rendben? – kérdezte.

– Szerdára minden rendben lesz – feleltem –, kivéve talán téged és Harrist.

– A tandem?

– Rendben.

– Nem kellene átvizsgálni?

Elhatároztam, hogy nyugodt maradok.

– Életkorom és tapasztalatom megtanított rá – mondtam –, hogy kevés dolgot állíthatunk határozottan. Következésképp erősen korlátozott azon kérdések száma, amelyek a bizonyosság rangjára emelhetők. De ezek közé sorolható ama szilárd meggyőződésem, miszerint a tandemet nem kell átvizsgálni. Sőt, előérzetem azt súgja, hogy nem is fog ahhoz senki emberfia átvizsgálást szándékkal közelíteni, ha élek szerdáiig.

– Én nem indulatoskodnék a helyedben – mondta George. – Mert eljön a nap, talán nem is soká, amikor a

tandemet nem érdekli majd a te idült kényelemszereteted, meg az sem, hogy a legközelebbi javítótól néhány hegy választja el, és lármázni fog, hogy megjavítsák. Te pedig azért fogsz lármázni, hogy hol az olajozó és a csavarhúzó.

George korholásában volt némi igazság és prófétai bölcsesség.

– Ne haragudjál – mondtam –, Harris volt itt ma reggel ...

– Ne folytasd! Értem ... Egyébként másról akartam beszélni. Nézd csak!

Piros fedelű könyvecskét húzott elő. Angol társalgási útmutató volt német turisták számára. „A gőzhajón” kezdődött és „Az orvosnál” végződött. A leghosszabb fejezete a „Társalgás a vonaton” címet viselte. Feltehetőleg egy rakomány örült közt játszódozott. „Nem tudna odébbmenni, uram?” „Képtelenség, asszonyom, a szomszédom igen testes.” „Elrendeznök a lábainkat, nemde?” „Kérem, legyen oly jó, vigye el a könyökét!” „Ó, ne zavartassa magát, asszonyom, amennyiben a vállam kényelmes elhelyezkedést nyújt önnek!” „Kérnem kell, asszonyom, menjen kissé tovább, a lélegzetvételem nehézségekbe ütközik.” A szerző szerint nyilván az egész szakasz egymás hegyén-hátán hempereg. A fejezet ezzel a mondattal ért véget: „Elértük végre utazásunk célját. Hála Istennek! (Gott sei Dank!)”

A könyvhöz függelék csatoltak, amely hasznos tanácsokkal látta el a német turistát, hogyan óvja egészségét és biztonságát, ha angol városba érkezik. Mindig legyen nála fertőtlenítő por, éjszakára jól zárja be az ajtót, és aprópénzét gondosan számolja meg.

– Nem valami remekmű – jegyeztem meg. – De olvastam olyan könyveket, amelyeket Londonban adtak ki külföldre utazó angolok részére. Legalább ilyen ostobák. Mindenütt akad ugyanis néhány tanult idióta,

aki egyszerre legalább hét nyelven nem tud. Ezek a fejükbe vették, hogy félrevezető könyveket írnak a világról.

– Ha tudnád, hogyan kapkodják ezeket a könyveket – mondta George. – Minden európai városban ezerszámra találsz olyanokat, akik ezekből társalognak.

– Lehet, de szerencsére senki sem érti őket. Sokszor megfigyeltem már, amim valaki a pályaudvaron vagy az utcasarkon hangos felolvasást tart belőlük, és a körülállók a vállukat vonogatják. Halvány sejtelmük sincs róla, mit mond, és milyen nyelven beszél az illető. Jobb is így. Ha értenék, talán megvernék.

– Próbáljuk ki – mondta George. – Szerda reggel ezzel a könyvvel megyünk vásárolni. Úgyis vennem kell egy-két apróságot, sapkát, papucsot. A hajónk csak délben indul Tilburyből, lesz rá időnk.

Az ötletet pompásnak találtam. Lelkesen ajánlkoztam, hogy elkísérem a boltig, és kinn megvárom. Gondoltam, Harris is benne lesz, illetve ő is kinn vár majd.

George nem volt elragadtatva. Azt javasolta, hogy mi is menjünk be vele. Harris, aki erősnek látszik, fedezné őt, én pedig az ajtóba álljak, hogy ha kell, rendőrért kiáltsak.

Felkerestük Harrist, és előadtuk a tervünket. Átnézte a könyvet, külön figyelmet szentelt a cipő- és kalapvásárlásról szóló fejezeteknek. Aztán így szólt:

– Ha George ezeket mondja majd a kalaposnak és a cipésznek, akkor ne mi menjünk vele, hanem a mentők.

George haragudott.

– Úgy beszélsz, mintha buta kölyök lennék. A legudvariasabb mondatokat fogom kiválasztani, a súlyosabb sértéseket mellőzöm.

Úgy döntöttünk, hogy szerda reggel indulunk.

NEGYPEDIK FEJEZET

Miért nincs Harriséknél ébresztőóra? – A gyermeki lélek rejtelmek. – Az álmatlanságban szenvedő lelkiismeret. – Az ébredés titka. – Lehet-e valaki éhgyomorra író? – A jó bárány és a rossz. – Az erény bűnhődése. – Harrisék új tűzhelye. – Podger bácsi munkába indul. – Megérkezünk Londonba. – Kipróbáljuk az angol nyelvkönyvet.

George a kedd éjszakát Harriséknél töltötte. Ez célszerűbbnek látszott, mint amit ő javasolt, hogy reggel menjünk érte, és keltsük fel. George-ot felkelteni annyi, mint feltámasztani, életre rázni. Fárasztó munka, rámegegy a nap. Aztán felkutatni szétszórt ruhadarabjait, végigvárni, amíg megreggelizik. Unalmas mulatság, tele vég nélküli ismétlésekkel.

Jól tudtam, hogy ha Harriséknél alszik, idejében felébred. Én már aludtam náluk. Éjfél tájban első álmodból arra riadsz, hogy nehézlovasság rohamoz a folyosón, az ajtó előtt. Még félig szunnyadó értelmű riadtan ingadozik a lehetőségek közt: rablók, az utolsó ítélet vagy gázrobbanás? Felülsz az ágyban, és dermedten fülelsz. A következő percben egy ajtó csapódik, és valaki vagy valami legurul a lépcsőn.

– Ugye megmondtam – kiáltja egy hang odakint, és rögtön utána valami kemény ütődik az ajtódnak. Úgy kong, mintha fej lenne.

Ekkor már eszelősen rohangálsz a szobában, a ruhádat keresed. Semmi sincs ott, ahova este tetted, éppen a leglényegesebb holmik tűntek el. Ezalatt a gyilkosság vagy a forradalom vagy mit tudom, mi, akadálytalanul folytatódik. Egy percig négykézláb fülelsz, fejed a szekrény alatt, ahol a papucsodat sejtet.

Távolról egyhangú, egyenletes puffanások. Az áldozatot – úgy látszik – most fogták el, és végeznek vele. Vajon odaérek-e még idejében? Aztán a dobogás megszűnik, és egy szelíd, vékonyka hang ezt kérdi bizakodva, nemes egyszerűséggel:

– Apu, felkelhetek?

A választ nem hallod, csak a következő mondatokat:

– Nem, csak a kád ... Nem, nem sérült meg, csak vizes lett. Igenis, anyu, szólok nekik. Nem, véletlenül történt. Igenis, jó éjt apu!

Aztán ugyanaz a hang harsányan üvöltve, úgy, hogy visszhangzik tőle a ház:

– Azonnal gyere fel, apu azt mondta, nem lehet még felkelni!

Visszabújsz az ágyadba és fülelsz. Valakit most nyilván akarata ellenére felhurcolnak a lépcsőn, majd pedig kétségbeesett ellenkezések közepette visszanyomják az ágyba. A ház elmés beosztása folytán ugyanis a vendégszoba éppen a gyermekszoba alatt van. A dulakodás legapróbb részleteit is nyomon követheted, mert valahányszor ezt a valakit a ruganyos matracra hajtjuk, ugrik egyet az ágy is a fejed felett. Azt viszont, hogy a valaki meg-megújuló, szívós ellenállást fejt ki, a mennyezet tompa puffanásai tanúsítják. Egy idő múlva megszűnik a harc, az is lehet, hogy összedőlt az ágy. Ismét aludni próbálsz. A következő pillanatban azonban felriadsz, úgy érzed, mintha nem egyedül lennél. Az ajtó tárva-nyitva, és négy ünnepélyes arcocska bámul rád, egymás feje fölött ágaskodva, mintha természeti csoda lennél. Amikor a legfelső arc látja, hogy felébredtél, flegmán félrelöki a többit, besétál, és barátságosan leül az ágyadra.

– Nem is tudtuk, hogy ébren vagy –, mondja nyájasan. – Én már korábban felébredtem.

– Vettem észre – válaszolsz kurtán.

– Apu megtiltotta, hogy túl korán keljünk. Azt mondja, mindenkit felzavarunk a házban. Persze szót fogadunk.

A nemes lemondás hangja ez, a hősie önfeláldozás büszke tudata érződik benne.

– Ezt minek nevezed, ha nem felkelésnek? – próbálsz puhatólózni.

– O, mi még nem keltünk fel igazán. Hisz láthatod, fel sem öltöztünk rendesen. – Kétségtelen. – Apu reggelenként mindig fáradt, mert sokat dolgozik. Te is fáradt vagy reggel? – érdeklődik jóságosan.

E pillanatban megfordulsz és észreveszed, hogy a másik három gyerek is benyomult, és félkörben elhelyezkedett a padlón. Úgy ülnek ott, mint akik színházra várnak. Ki kellene ugranod az ágyból, és tréfás felolvasással vagy bűvészmutatványokkal szórakoztatni őket. A legnagyobb fiú ellentmondást nem tűrő hangon kiutasítja őket. Amazok nem felelnek, némán nekiesnek. Döbenten pislogsz az ágyban. Reménytelenül összegabalyodott karokat és lábakat látsz, mintha részeg polip mászna a tenger fenekén. Közben meg sem mukkannak. Úgy látszik, így illik, ha pizsama van rajtad, kiugrasz az ágyból, és beavatkozásoddal még nagyobb zűrzavart csinálsz. De ha kevésbé tetszetős öltözékben vagy, a dunyha alól osztogatod az utasításokat, amelyekre rá sem hederítenek. A leghelyesebb az ügyet a legidősebb fiúra bízni. Egy idő múlva kipenderíti őket, és becsukja az ajtót, amely azonban kisvártatva ismét kicsapódik. Muriel röpül be a szobába, mintha puskából lőtték volna ki. Ő van ugyanis a leghátrányosabb helyzetben, mert hosszú hajánál fogva könnyen repíthető. Ezen láthatóan bánkódik is, mert egyik kezével a haját fogja, a másikkal vadul csépel. A nagyfiú ismét ajtót nyit, és a kislányt leleményesen faltörő kosnak használja. Hallod a tompa

puffanásokat, valahányszor Muriel feje a többieknek ütődik, és oszlatja őket. Az ellenség megfutamodik, a nagyfiú visszajön, és elfoglalja helyét az ágyadon. Bosszúság nem látszik rajta, régen elfelejtette az egész incidenst.

– Szeretem a reggelt – mondja nyugodt derűvel. – Te is?

– Már amelyiket. Némely reggel nem túl nyugodalmas.

Megjegyzésedre rá sem hederít. Átszellemült arca a távolba néz.

– Reggel szeretnék meghalni – szól –, akkor minden gyönyörű.

– Ez még teljesülhet – nyugtatod meg –, ha apád idegesebb vendéget hív meg éjszakára.

Most abbahagyja az álmodozást, és józan hangon megszólal:

– Kellemes ilyenkor a kertben. Felkelhetnél, és játszhatnánk egy parti krikettet.

Nem ezzel a szándékkal feküdtél le, de ha már így fordultak a dolgok, még mindig jobb krikettezni, mint reménytelenül alvás után sóvárogni. Üsse kő!

Napközben azután arról értesülsz, hogy hajnalban keltél, mert álmatlanságban szenvedsz, és az a bogarad támadt, hogy krikettezni akarsz. A gyerekek persze tudják, hogy a vendéghez előzékenynek kell lenniük, ezért kénytelen-kelletlen kiszolgálták a szeszélyedet. Mrs. Harris megjegyzi az ebédnél, hogy legalább arra ügyelhettél volna, hogy a gyerekeket rendesen felöltöztessed, mielőtt kicipeled őket. Harris pedig ünnepélyesen kifejti, hogy reggeli példáddal, a gyerekek rosszra csábításával, többhavi nevelőmunkáját tetted tönkre.

George-ot szerda reggel negyed hatkor lármázták fel a gyerekek, és azt követelték tőle, hogy biciklitrükköket

mutasson be a tökkarók körül. Szerencséjére ez egyszer Mrs. Harris elnéző volt hozzá, nem szidta össze. Finom asszonyi ösztönével megérezte valahogy, hogy a hajnali kerékpározás nem George ötlete volt.

Az életmód időnkénti megváltoztatása senkinek sem árthat. Harrisszel úgy gondoltuk, hogy George-nak hasznára lesz ez az előzetes tréning. A Fekete-erdőben ugyanis reggel ötkor akartunk kelni, George ugyan fél ötöt javasolt, de mint komolytalan indítványt, elvetettük. Azt terveztük, hogy hat órakor már kerékpáron ülünk, és meg a forróság beállta előtt célhoz érhetünk.

Az indulás reggelén sajnos valóban ötkor keltem, bár csak hatkor szerettem volna.

Vannak emberek, akik percnyi pontossággal bármikor fel tudják ébreszteni magukat. Mielőtt fejüket álomra hajtják, így szólnak magukhoz: „Háromnegyed öt, negyed hat”, és amint az óra üt, kinyitják a szemüket. Ezen mindig csodálkoztam, és minél többet töprengtem rajta, annál rejtélyesebbnek tűnt. Egy másik én működhet bennünk, és amíg alszunk, tudatunktól függetlenül számolja az órákat. Óra vagy egyéb segédeszköz nélkül őrködik a sötétben. A kellő pillanatban a fülünkbe súgja: „Fel!” – és felébredünk. Ismertem egyszer egy öreg, tengerparti fickót, akinek reggelenként fél órával a dagály beállta előtt kellett felkelnie. Ő mesélte, hogy soha egy perccel sem aludt tovább. Utóbb már nem is fárasztotta magát azzal, hogy kiszámítsa a dagály változó idejét. Este fáradtan lefeküdt, álmatlan, mély álomba merült, és szellem öre pontosan keltette. Vajon ennek az embernek a szelleme éjszakánként a tenger sáros partján kóborolt-e és a dagályt leste, vagy természettudós volt-e, nem tudom, és ő sem tudta.

Az én szellem öröm, azt hiszem, gyakorlatlan még kicsit. Szorgalmasan dolgozik, de túlságosan izgulékony. Ha azt mondom neki: „Fél ötkor, lesz szíves”, már fél háromkor riaszt. Ránézek az órára, mire a szellem megjegyzi, hogy nyilván elfelejtettem felhúzni. Fülemben tartom, jár. Erre ő: „Úgy látszik, késik. Biztos, hogy fél öt van, esetleg pár perccel több.” Megnyugtatóására papucsba bújok, és lecsoszogok, hogy megnézzem az ebédlőórát. Azt, hogy mi történik az emberrel, ha éjnek idején papucsban, háióköntösben kóborol a házban, mindenki tudja, felesleges részletezni. Minden tárgy alattomosan örül, ha megrúghatja. Ha vastag cipő van rajtad, kitérnek előled, de ha nemezpapucsban csoszogsz, neked jönnek és beléd rúgnak. Lehangoltan bújok vissza az ágyba, igyekszem nem figyelni őrangyalom képtelen fejtegetéseit, hogy a ház összes órái összeesküdtek ellenem. Fél óráig tart, amíg ismét elalszom. De ő nem. Négytől ötig tízpercenként felkölt. Bánom már, hogy egyáltalán szóltam neki. Öt órakor végre kimerülten ő is aludni tér, és engem a cselédlányra bíz, aki öt helyett fél hatkor többnyire fel is költ.

Az indulás előtti éjszakán is rengeteget bosszantott. Végül is ötkor keltem, csak hogy lerázzam magamról. Fogalmam sem volt, mihez kezdjek. A vonat csak nyolckor indult. A poggyászt és a kerékpárokat már előző este kiküldtük a pályaudvarra. Dolgozószobámba mentem, és írni próbáltam. Úgy látszik, a kora reggel és az éhes gyomor nem kedvez az irodalmi sikereknek. Három bekezdést írtam egy regényemhez, azután elolvastam. Mondtak már barátságtalan dolgokat az írásaimról, de mit mondtak volna most? Behajítottam a papírkosárba, és azon töprengtem, van-e olyan jótékonsági intézmény, amely a szenilis írónak nyugdíjat ad.

Szabadulni akarván ettől a gondolatlánctól, golflabdát tettem a zsebembe, kiválasztottam egy ütőt, és kísértél a pályára. Két bárány legelészett ott, és feszült figyelemmel kísérték játékomat. Az egyik kedves, rokonszenves drukker volt. Minden ütésemnél buzdítva bégetett: – Beee-re-me-ee-k.

Úgy örült, mintha ő ütött volna.

A másik azonban zsémbes, rosszakaratú, vén csont volt. Mindent elkövetett, hogy kedvemem szegje:

– Ej-nye-ee-be-gyen-gee – bégette minden ütésemmre.

Pedig az igazat megvallva, volt néhány kiváló ütésemm, csak bosszantani akart, láttam én ezt.

Sajnálatos véletlen folytán egyik legszebb labdám a derék drukkert vágta orrba. Erre a másik, a rosszindulatú, durván és közönségesen röhögni kezdett. Miközben a társa ott állt, földbe gyökerezve, a megdöbbenéstől bénultan, ő így bégetett:

– Re-eee-meeek-eezt-lee-heet-méég-eegy-szeer.

Hiába, ezen a világon mindig a jók és a szelídek szenvednek. A golfpályán a kelleténél több időt töltöttem el. Amikor Ethelbertha reggelizni hívott, már fél hét volt. Akkor jutott eszembe, hogy még nem is borotválkoztam. Ethelbertha nem szereti, ha gyorsan borotválkozom. Attól fél, hogy a kívülállók megghiúsult öngyilkossági kísérletre gyanakodnak, és még azt hiszik, hogy nem élünk boldogan. Végső érvként arra szokott figyelmeztetni, hogy az én külsőm nem bír el efféle kockázatot.

Végül is örültem, hogy a búcsúzásra nem maradt sok időm. Félttem, hogy Ethelbertha belebetegszik.

Az állomásra rohanva megpillantottam Harrist és George-ot. Ők is loholtak. Harris futás közben tájékoztatott, hogy az új tűzhelyükkel baj történt. Most próbálták ki, felrobbant a reggeli, és leforrázta a

szakácsnőt. Reméli, hogy mire visszatér, a tűzhely és a háza népe jobban megszokják egymást.

Csak egy hajszálon múlt, hogy elértük a vonatot, és amikor lihegve helyet foglaltunk, lelki szemeim előtt megjelent Podger nagybácsim. Ő ugyanis nyolc percre lakik az állomástól, és ezt az utat évente legalább háromszázszor futva teszi meg. Podger bácsinak ez a jelszava:

– Indulj el negyedórával előbb, akkor kényelmesen kiérsz !

Öt perccel a vonat indulása előtt ki is lép a kapun, és rohanni kezd. Nem tudom miért, de az egész városnegyednek ez volt a szokása. Sok tekintélyes kereskedő lakott ott abban az, időben, és valamennyien a reggeli vonattal utaztak Londonba. Mindegyik későn indult, mindegyik fekete aktatászkát és újságot lóbált az egyik kezében, esernyőt a másikban, és az utolsó negyed mérföldet, jó időben, rossz időben, mindegyik futva tette meg.

Reggelenként lelkes közönség verődött össze, pesztonkák, kifutóiúk, utcai kofák és más ráérő népség, akik a futókat bámulták, és a győztest megéljenezték. Pedig nem szépen futottak, de komolyan és teljes erőből.

A tömegben szolid fogadásokat kötöttek.

– Kettőt egy ellen a fehér mellényesre!

– Tízet egy ellen az öreg pipaszárra, hacsak föl nem borul!

– Minden pénzt a bíborfejűre! – Ez egy nyugalmazott ezredes volt, nagybátyám mellett lakott, egyébként impozáns külsejű férfiú, de e reggeli gyakorlattól mindig bíborba borult a feje.

Podger bácsi és társai keserű leveleket írtak a Déli Harsonának, és méltatlankodtak a helybeli rendőrség közönyösségén. A szerkesztő erre dörgedelmes

vezércikket írt az udvariasság feltűnő hanyatlásáról az alsóbb néposztályok körében, különösen a nyugati külvárosban, de mindhiába.

Nem lehet azt mondani, hogy nagybátyám későn kelt volna. De az utolsó percben mindig közbejött valami. Úgy kezdődött, hogy reggeli után elveszett az újság. Ezt azonnal észrevettük, mert ha elvesztett valamit, sértődött világfájdalom ült ki az arcára. Lerítt róla az a keserű tudat, hogy rajta kívül mindenki hibás ebben.

– Egy perccel előbb még a kezemben volt! – kiáltotta.

Hangjából kiérződött a mély meggyőződés, hogy összeesküvők hálójába került.

– Talán a kertben hagytad – jegyezte meg a nagynéném félénken.

– Miért hagytam volna a kertben? Hiszen a vonaton akarom olvasni!

– Talán a zsebedbe tetted ...

– Az Isten áldjon meg! Azt hiszed, itt állnék, és keresgélnék öt perccel kilenc előtt, ha a zsebemben lenne? Hülyének nézel?

Ekkor valaki felkiált; – Ez mi? – és átnyújtja neki a gondosan összehajtott újságot.

– Jobb szeretném, ha nem törődnének a dolgaimmal – dörmögi, és mérgesen utánakap.

Kinyitja a táskáját, hogy az újságot betegye. Ránéz a lapra, kis szünet. Összeszorított szájjal hallgat, mint akit nagy méltánytalanság ért.

– Mi baj? – kérdi a néni.

– Ez a tegnapelőtti lap.

Mindig a tegnapelőtti lap kerül elő, keddet kivéve, mert akkor a szombatit találják meg.

Legtöbbször azonban mégis megkerül az újság. Rajta ült. Ilyenkor fáradtan mosolyog, mint akit a sors arra kárhoztatott, hogy gyógyíthatatlan idióták között éljen.

– Az orrotok előtt volt ... – Nem fejezi be, büszke az önuralmára.

Amikor lecsillapodik, elindul az előszoba felé, ahol Mária néni szokás szerint már felsorakoztatta a gyerekeket, hogy búcsút vegyenek tőle.

Nagynéném sosem megy el hazulról, még a szomszédba sem anélkül, hogy mindenkitől érzékeny búcsút ne vegyen. – Az ember nem tudhatja, mit hoz a jövő! – szokta mondani.

A reggeli búcsúzásoknál a hét gyerek közül az egyik rendszerint távol van, és mihelyt ezt a többiek észreveszik, üvöltve szétfutnak, hogy előkerítsék. Alighogy elrohantak, előkerül valahonnan a hiányzó gyerek, és a többiek után iramodik, hogy közölje velük, már megvan. Legalább öt perc telik el, mialatt mindenki mindenkit keres. Ez épp elegendő arra, hogy nagybátyám megtalálja az esernyőjét, és elveszítse a kalapját. Végre amikor a csoport ismét felsorakozik a hallban, az óra éppen kilencet üt, hűvös, átható hangon, amitől nagybátyám ideges lesz. Felindultságában néhány gyereket kétszer is megcsókol, másokat egyszer sem. Elfelejt, kinél tartott, és kezdheti előlről. Podger bácsi néha gyanakszik, hogy a gyerekek szándékosan keverednek össze.

Ha viszont simán játszódik le a búcsúzás, előáll a legnagyobb fiú, és közli, hogy a ház összes óraja késik öt percet. Ezt onnan tudja, hogy tegnap elkésett az iskolából. A nagybátyám erre ész nélkül rohanni kezd a kapu felé, ahol észbe kap, hogy nincs nála sem a táskája, sem az esernyője. A gyerekek segíteni akarnak, hiába kapdos utánuk az anyjuk. Ketten az ernyőért birkóznak, a többiek a táskák körül gyürkőznek. A bácsi távozása után vesszük észre, hogy a legfontosabb dolgot az asztalon felejtette, és azon tűnődünk, mit szól majd, ha hazajön.

Néhány perccel kilenc után érkeztünk meg Londonba, és azonnal hozzáláttunk, hogy George kíséretét valóra váltsuk. Kinyitottuk a Társalgási Útmutatót a Bérkocsi-állomáson című fejezetnél, odasétáltunk a konflishoz, kalapot emeltünk, és a kocsisnak harsány „jó reggelt”-et kívántunk. A kocsis nem tűrhette, hogy udvariasságban egy külföldi megelőzze. Odaszólt a társának: „Tartsd a gebét!” Azután leugrott a bakról, mélyen meghajolt, szeretettel üdvözölt bennünket Angliában, és afölötti sajnálkozásának adott kifejezést, hogy őfelsége, a királynő e pillanatban nem tartózkodik Londonban. Viselkedése a királyi szertartásmesternek is becsületére vált volna.

Nem tudtuk, mit válaszoljunk. A könyvben erről egy szó sem volt. A kocsis kocsizezetőnek szólítottuk, amitől ismét a kövezetig hajolt, azután megkérdeztük, hogy volna-e olyan jóságos bennünket a Westminster Bridge-hez elfuvarozni.

Kezét szívére tette, és közölte, hogy élete legboldogabb napja ez.

George kikereste a harmadik mondatot, és ennek alapján feltette a kérdést, mennyi a viteldíj. A kocsis érzékenységét láthatóan sértette, hogy a társalgást piszkos anyagiakkal szennyezzük. Előkelő idegenektől – mondotta – csupán apróbb emléktárgyakat szokott elfogadni: gyémánt nyakkendőűt, arany dohányszelencét vagy egyéb apróságot, hogy ránk emlékezzék.

Minthogy már kisebb csődület támadt, nem folytattuk a társalgást, gyorsan felkapaszkodtunk, és a tömeg éljenzése közben elhajtottunk. Az Astley Színház mögött, egy cipőüzletnél megálltunk. Egyike volt azoknak a túlzsúfolt üzleteknek, amelyek reggeltől, a redőny felhúzásától kezdve, öntik magukból az árut. Még a járdán és a kanális partján is cipődobozok

tornyosultak. Cipőkoszorúk lógtak az ajtón és a kirakatban. Napvédőül néhány mocskos szőlőtőke szolgált, amelyek fekete és barna cipőfürtöket termettek. Az egész üzlet mintha cipőből épült volna. A tulajdonos, amikor beléptünk, éppen egy cipővel megrakott ládát bontott fel, kalapáccsal és vésővel.

George kalapot emelt és így szólt: – Jó reggelt!

A cipész meg sem fordult. Azonnal láttam, hogy barátságtalan ember. Dörmögött valami köszönésfélét, és tovább dolgozott.

George megkezdje felolvasását: – X. barátom ajánlására jöttem az ön üzletébe, uram.

A könyv szerint a boltosnak most ezt kellett volna felelnie: – Ó, Mr. X. tiszteletreméltó úriember, a legnagyobb örömömre szolgál, hogy barátjának rendelkezésére állhatok.

Ehelyett azt mondta: – Ki az? Sosem hallottam róla!

Zavarba jöttünk, hiszen George a könyv 3-4 cipővásárlási formulája közül, gondos tanulmányozás után a legudvariasabbat választotta. Eszerint pedig még hosszabb ideig kellett volna Mr. X.-ről társalognunk, és csak a szükséges baráti kapcsolat és kölcsönös megértés megteremtése után lehetett volna könnyedén átsiklanunk jövetelünk valódi céljára, arra, hogy „jó és olcsó” cipőt szeretnénk. Ez a durva és anyagi ember azonban láthatóan semmit sem adott az üzleti kapcsolat finomságaira. Nem volt mit tenni, kíméletlen őszinteséggel fel kellett tárunk, miért vagyunk itt. George felhagyott Mr. X.-szel, és találomra rábökött egy mondatra. Nem volt szerencsés választás. Bármely cipész meghökkent volna rajta, a jelen körülmények között pedig, amikor szinte fuldoklottunk a minden oldalról fenyegető cipőtörlesztők között, valódi hülyeségnek tűnt. Így hangzott: – Úgy hallottam, hogy ön cipők eladásával foglalkozik.

A cipész elsápadt. Letette a vésőt és a kalapácsot, és ránk meredt. Lassan beszélt, rekedt hangon:

– Mit gondolnak, miért vannak itt ezek a cipők? Hogy szagoljam őket? Vagy szerelmes vagyok beléjük, és gyönyörködöm bennük? Azt hiszik, hogy szenvedélyes cipőgyűjtő vagyok? Vagy arra kell nekem a bolt, hogy egészségügyi sétákat tegyek benne? Talán történelmi gyűjteménynek nézik a raktáramat? Arra gondoltak, hogy cipőkkel dekorálom a helyiséget, hogy csinosabb legyen? Hallottak e már olyan cipőkereskedőről, aki nem árult cipőt? Vagy bolondnak néznek engem?

Mindig gyanítottam, hogy ezek a nvelvtankönyvek nem egészen reálisak. De azért reménykedve néztem George-ra, hogy megtalálja a könyvben a megfelelő választ. George lapozott, és így szólt:

– Majd ismét eljövök, akkor talán több cipőt tud mutatni nekem. Addig is az ég áldja önt.

Visszasiettünk a kocsinkhoz és elhajtattunk. A boltos kinn állt az ajtóban. Megjegyzéseit már nem hallottam, de láttam, hogy az összeverődött járókelők érdeklődéssel hallgatják.

George egy másik cipőüzletbe is el akart menni, hogy folytassa a kísérletét, és mert valóban szüksége volt papucsra. Rábeszéltük, hogy várjon, amíg külföldre érkezünk. Ott a kereskedők barátságosabbak és kevésbé érzékenyek. A sapka dolgában azonban hajthatatlan volt. Közölte, hogy sapka nélkül nem utazik, így hát betértünk egy kalapüzletbe.

A kereskedő vidám, csillogó szemű emberke volt, készségesen fogadott minket.

Amikor George a könyvből felolvasta: – Található-e önnél eladó sapka? – nem haragudott, töprengve megállt, és az állát simogatta.

– Sapka ... Sapka ... Hadd gondolkozzam ... – hirtelen felderült az arca. – Azt hiszem ... Úgy rémlik, van egy sapkám ... De miért érdekli?

George elmagyarázta, hogy sapkát szeretne venni, egy utazósapkát, még hozzá egy „jó sapkát”.

A kereskedő szomorú arcot vágott.

– Ó – mondta –, attól tartok, megfogott. Még ha rossz sapkát kért volna, amely egy fabatkát sem ér, legfeljebb ablaktisztításra jó, találtam volna önnek. De jó sapkát, nem, sajnos azt nem tartunk. – Majd látva George csalódott arcát: – De várjon csak, lassan a testtel! Volna itt egy sapka – kihúzott egy fiókot –, nem jó sapka, de nem olyan vacak, mint a többi árum.

Elénk tartotta.

– Mi a véleménye? Megtűrné ezt a fején?

George a tükör előtt a fejébe nyomta, és a könyvből a következő megjegyzést kereste ki:

– Ez a kalap elég megfelelőnek látszik, de kérem, közölje véleményét, hogy illik-e hozzám?

A kereskedő hátralépett, és összehúzott szemmel nézte George-ot.

– Szavamra – rebegette –, nem talállok rá szavakat.

Azután Harrishez és hozzám fordult.

– Barátjuk elragadó szépség. De a szépség múlandó, és ebben a sapkában mintha már el is múlt volna.

George-nak kezdett elege lenni.

– Rendszerben van – mondta –, nem szeretnék lekésni a vonatot. Mibe kerül?

– Negyvenhat shilling, véleményem szerint a felét sem éri meg. Hogyan óhajtja, uram? Barna vagy fehér papírba csomagoljam?

George azt válaszolta, hogy úgy viszi el, ahogyan van. Fizetett és távozott, Harris és én utána.

Az állomáson megalkudtunk a kocsissal öt shillingben. Még egyszer udvariasan meghajolt, és

megkért bennünket, ajánljuk őt őfelsége, Ausztria császárnak szíves figyelmébe.

A vonaton megállapítottuk, hogy a játszmát 2:1 arányban elvesztettük. George kidobta a könyvet az ablakon.

A poggyászunkat és a kerékpárokat már a hajón találtuk, és délben, amikor a dagály beállt, elindultunk lefelé a folyón.

ÖTÖDIK FEJEZET

Kényszerű kitérés. – Könyvem fő erénye. – Egy újság, amely tanítva szórakoztatott. – Az olvasók problémája: melyik cikk szórakoztat és melyik tanít. – Egy népszerű játék. – Legjobb a törvénytelen út. – Egy elcsépzelt dallam. – Milyen a közönséges erdő? – Milyen a Fekete-erdő?

Az egyszeri skót szerelmes lett egy „vászoncelédbe”, és feleségül akarta venni. Csakhogy óvatos ember volt, mint a skótok általában. Környezetében azt látta, hogy sok boldognak ígérkező házasság jutott zátonyra, mert a menyecske és az ifjú férj a valóságosnál tökéletesebbnek hitték egymást. Elhatározta, hogy a maga dolgában elejét veszi a kiábrándulásnak. A leánykérés így folyt le:

– Szegény fickó vagyok én, Jennie, se marhám, se földem.

– Jó vagy nekem, ahogy vagy, Davie.

– De úgy szeretném, ha vónék valaki, nem ilyen félcédulás mihaszna ember, Jennie.

– Ugyan mán, vannak nálad hitványabbak is.

– Nem hiszem azt, nem láttam még olyyat.

– Jobb az ilyen mafla, mint aki mindig a szoknyáknál sündörög, és nem akar igába törni.

– Erre ugyan ne számíts, Jennie, mert olyan szoknya-bubus vagyok én, hogy nincs nálam nagyobb kópé a piacon. Meg aztán makacs vagyok, nagyon makacs.

– Jó szíved van, Davie, és szeretsz engem, tudom én azt.

– Tetszel nekem, no de meddig! Mi lesz, ha rád unok, ha belém bú az ördög, mert szeretek én a magam ura

lenni, és akkor az Isten se fog vissza. Nem javulok én
mán meg, vén fejemmel.

– Mit ócsárlod magad, Davie? Derék fickó vagy,
jobban ismerlek, mint te magadat. Kedves párom leszel

...

– Meglehet, Jennie. De borissza vagyok. Nagy
szomorúság ám az asszonynak, gyerekek, ha az ember
nem tudja letenni a kancsót. Ha csak az ital szagát
érezem, úgy jár a gigám, mint a szárazra vetett hal.
Osztán vedellem, vedellem, míg azt sem tudom, fiú
vagyok-é vagy lány.

– Annál rendesebb leszel, ha kijózanodsz.

– Meglehet, ha nem ingerelnek.

– Dögös leszel te énmellettem.

– Arra ne számíts! Olyan asszony nem született, aki
engem munkára fog.

– Olyan vagy, amilyen vagy, Davie. A pap is azt
mondja, ki lépheti által a maga árnyékát.

– Bizony, bűnös, gyarló teremtmény az ember,
Jennie, de alig hiszem, hogy gyarlóbbat találhatsz
nálamnál.

– Jól van hát, Davie, látom, őszinte ember vagy. Más
legény fűt-fát ígér, csakhogy elcsavarja a szegény lány
fejét. Most már a tied leszek, a többit majd meglátjuk.

Én is őszinte leszek olvasóimhoz, előre megvallom
könyvem hiányosságait, nem akarok senkinek sem
csalódást okozni.

Hasznos útmutatást ne keressenek a könyvben.

Ha valaki ennek alapján próbálna németországi túrát
tenni, bizony csakhamar pórul járna.

A hasznos útmutatás gyenge oldalam, tapasztalatból
tudom.

Kezdő újságíró koromban olyan lapnál dolgoztam,
amely a mai népszerű folyóiratoknál is előbbre járt. Az
oktatást szórakoztatással kötöttük egybe, és az olvasóra

bíztuk, ítélje meg, mit talál szórakoztatónak, és mit tanulságosnak. Bölcs tanácsokat adtunk a házasulandóknak, amelyek megfogadása esetén az egész világot megette volna a sárga irigység. Példák és ábrák segítségével bebizonyítottuk, hogyan lehet nyúltenyésztéssel meggazdagodni. Az olvasó joggal csodálkozhatott, miért nem hagyjuk abba az újságírást, miért nem alapítunk nyúlfarmot. Illetékes források alapján kimutattam, hogy valaki tizenkét válogatott nyúllal és némi ügyességgel három év múltán évenként kétezer fontra tett szert. De az illető sajnos élheterlen volt, nem szerette a pénzt, nem tudta, mit kezdjen ennyi fonttal. Én ugyan sosem láttam olyan embert, akinek évente kétezer fontja termett volna, de sok olyat ismertem, aki tizenkét nyúllal kezdett. Csak aztán mindig közbejött valami.

Elmondtuk olvasóinknak, hány kopasz ember él Izlandban, és mennyi vörös heringet kellene egymás mellé fektetni, hogy Londontól Rómáig érjenek. Ez nagyon fontos mindazoknak, akik heringből akarnak utat építeni. Megmondtuk nekik, hány szót szól naponta egy átlagos asszony, és más effélet, amitől bölcsebbek lettek, bármely más újság olvasóinál.

Nem hallgattuk el azt sem, hogyan gyógyítják a macskák görcseit. Én ugyan már akkor sem hittem, hogy a macskák görcsei gyógyíthatók, ha ilyen görcsölő macskám lett volna, eladtam vagy szélnek eresztettem volna. De nekünk válaszolnunk kellett, ha megkérdeztek minket. Valamelyik bolond éppen ezt szerette volna tudni, így azután sokáig kutattam a szükséges ismeretekért. Végül is egy régi szakácskönyv utolsó oldalán akadtam rá. Ma sem értem, mit keresett ott, semmi köze nem volt a könyv tartalmához. Arról ugyanis nem közölt receptet, hogy milyen ínycenc étel készíthető görcsből kigyógyult macskákból. A szerző ezt

a fejezetet nyilván ráadásnak szánta. Bár ne szánta volna! Mert emiatt dühödt és hosszadalmas levélváltás után elvesztettük négy előfizetőnket. Olvasónk arról értesített, hogy tanácsunk következtében két font értékű konyhaedénye tört össze, nem is szólva a betört ablakairól és a vérmérgezéséről. A macska görcsei viszont súlyosbodtak. Pedig a recept nagyon egyszerű volt: Vedd a macskát a térded közé, végy egy ollót a kezedbe, és gyöngéden, óvatosan, de határozottan vágj bele a farkába. De vigyázz, a farkát nem kell levágni, csak bemetélni!

Azt is megmondtuk, hogy a műtétet leghelyesebb a kertben vagy a szenespincében végezni. Nem tehattünk róla, hogy ez a félkegyelmű a konyhában operált, asszisztencia nélkül.

Illemtant is közöltünk. Megtanítottuk olvasóinkat, hogyan szólítsák a főrendeket és a püspököket, továbbá hogyan egyenek levest. A félénk fiatalembereket kioktattuk a könnyed viselkedésre. Táncolni tanítottuk mindkét nemzet táblázatok segítségével!. Megoldottuk vallási kételyeiket, és annyi erkölcsi igazsággal halmoztuk el őket, hogy felcsaphattak volna templomfestőnek is.

Lapunk anyagi sikerrel nem dicsekedhetett, hisz mondtam már, hogy néhány évvel megelőzte korát. Ezért kevés munkatársa volt. Én például egyebek közt a következő rovatokat vezettem: *Fiatal anyák tanácsadója*. Ezt háziasszonyom segítségével szerkesztettem, akit, minthogy kétszer elvált és négy gyermeket temetett el, az efféle házi dolgokban megbízható szaktekintélynek tartottam. *Hogyan díszítsük otthonunkat?* – ábrákkal illusztrálva; *Irodalmi tanácsok kezdőknek* – kár, hogy ezeket nem fogadtam meg. *Őszinte beszélgetés fiatalemberekkel* – Róbert bácsi aláírással. Ez a Róbert bácsi kedves, okos, vén

fickó volt, sokat tapasztalt életbölcs, aki mély együttérzéssel figyelte a jövő nemzedéket. Valaha, ifjúkorában sok mindent megélt, így aztán mindenhez értett. Még ma is elolvasom Róbert bácsi tanácsait, és elfogultság nélkül állíthatom, nagyon hasznosak. Ha csak egy részüket is megszívleltem volna, kevesebbet hibáztam volna életemben, bölcsebb és elégedettebb lennék.

Másik munkatársunk egy csendes, vézna asszonyka volt, aki egy külvárosi hónapos szobában lakott, és a férjét elmegyógyintézetben ápoltatta, ő szerkesztette a *Mit főzzünk?* rovatot és a *Nevelési tanácsadót*. Csupa tanácsadás voltunk, ő írta továbbá a társasági híreket másfél hasábon, abban a hetike és személyeskedő modorban, amely úgy látom, ma sem tűnt el az újságokból: „El kell mondanom, drágám, milyen isteni ruha volt rajtam a múlt héten a >Te jó Isten<-egylet bálján. C. herceg ... de nem, nem ismétlem meg, miket sugdosott nekem az a csacska fiú. Egész megbolondult. Szegény grófnő, lila volt a féltékenységtől ...” – és így tovább.

Szegény asszonyka! Most is magam előtt látom kopott, szürke kámzsájában, amelyet csak a tintafoltok tarkítottak. Talán a friss levegőtől vagy egy kis tánctól a „Te jó Isten”-ben némi színt kapott volna.

Főnökünk ritka tudatlan ember volt. Emlékszem, egyszer egy olvasó kérdésére azt válaszolta, hogy Rabelaist Ben Johnson írta, mert kellett neki a pénz az anyja temetésére. Amikor tévedését fejére olvastuk, csak kedélyesen nevetett. Ő szerkesztette az *Általános tudnivalókat* egy ócska lexikonból. Nagyon ügyesen. A szerkesztőségi altiszt pedig óriás ollóval a *Vicc és humor* rovatot látta el.

Kemény munka volt, a fizetés pedig csekély, de boldogított bennünket az a tudat, hogy embertársainkat

nevelhetjük és jobbá tehetjük. Hiszen a legnépszerűbb játék a világon mindig és mindenütt az iskolásdi. Összegyűjtesz hat gyereket, leülteted őket a küszöbre, és könyvvel, nádpálcával fel-alá sétálsz előttük. Ezt játsszuk gyermekkorunkban, ezt kamasz fővel, ugyanezt felnőttként, és ezt játsszuk akkor is, ha majd görnyedten, reszketős lábbal csoszogunk a sír felé. Sosem lehet megunni. Csak egy dolog rontja el az ember örömét: az, hogy a többi gyerek folyton lármázik, hogy most már ők akarják a könyvet és a pálcát. Ezért olyan népszerű az újságírói hivatás is.

Az újságíró úgy érzi, hogy ő az a fiú, aki könyvvel, nádpálcával sétálgat fel s alá, a küszöbön kuksoló gyerekek pedig a kormány, a nép, a társadalom, a művészet és az irodalom.

De nagyon elkalandoztam. Térjünk vissza a laphoz!

Az egyik olvasói levél „Léghajós” jeligével aziránt érdeklődött, hogyan lehet házilag hidrogéngázt előállítani. Nehéz probléma. Minden erre vonatkozó anyagot összeszedtem a British Museumban. Azután figyelmeztettem a „Léghajóst”, hogy tegyen meg minden óvintézkedést, nehogy baja történjék. Mit tettem volna még? Tíz nap múlva pirospozsgás asszonyság rontott be a szerkesztőségbe, kézen fogva hurcolt egy tizenkét éves fiút, akiről azt mondta, hogy az övé. A fiú arca teljesen kifejezéstelen volt. Hogy miért, azt tüstént megértettem, amikor az anyja előrelökte, és lekapta a sapkát a fejről. Szemöldöke nem volt, egykori hajából csak néhány pörsenés maradt. Olyan volt a feje, mint egy hámozott kemény tojás, borssal megszórva.

– Ez itt a múlt héten még csinos fiú volt, és göndör haja volt – szólt az asszonyság vészjóslóan. Éreztem, hogy ez még csak a kezdet.

– Mi történt vele? – kérdezte a főnököm.

– Ez történt vele! – A muffjából előrántotta a múlt heti számunkat, rábökött az én hidrogén-cikkemre, és meglobogtatta a főnököm orra előtt.

– Ő a „Léghajós”? – kérdezte a főszerkesztő.

– Ő, ez a szegény, ártatlan gyermek, nézze, mit tettek vele!

– Talán még kinő! – biztatta a főnököm.

– Talán kinő, talán nem! – kiáltotta az asszony. – Szeretném tudni, mivel akarják kárpótolni!

A főszerkesztőnk hajnövesztőt ajánlott. Azt hittem, hogy az asszony menten nekiugrik. Kifejtette a véleményét lapunk minőségéről és hasznosságáról, valamint a munkatársak erkölcsi és észbeli állapotáról.

– Nem a mi hibánkból történt – vetette ellen a főnököm szelíden. – Felvilágosítást kért és megkapta.

– Hogy merészel ezen viccelődni! Majd adok én maguknak, ha visszajövök, hogy a maguk feje is ilyen lesz! – ordította az asszony. Ezután főnökünk külsejéről nyilatkozott, meglehetősen barátságosan. Kollégámmal együtt a karosszék mögött lapultunk, mint a riadt csirkék. Úgy éreztem, hogy ez az olvasó nem elég nyájas.

Ha perre viszi a dolgot, azt hiszem, az asszony elvesztette volna. De főszerkesztőnk tapasztalt ember volt, és az volt az elve, hogy a törvényt minden esetben kerülni kell.

– Ha egy útonálló az órát követelné, nem adnám oda neki – szokta mondani. – Ha erőszakoskodnék, bár nem vagyok harcias ember, védekeznék. De ha kijelentené, hogy törvényes úton próbálja megszerezni, azonnal kivenném a zsebemből, és átnyújtanám neki, azzal a boldog tudattal, hogy olcsón úsztam meg.

Kiegyezett a pirospozsgás asszonysággal öt fontban, ami a lap egyhavi jövedelme volt. Az asszony távozása után főnököm barátságosan így szólt hozzám:

– Ne vegye a szívére! Nem maga a hibás, hanem a sors. A tájékoztatás helyes volt, de nem volt szerencséje. A jövőben inkább lelki tanácsokat adjon, azok veszélytelenebbek.

Bár megfogadtam volna a tanácsát! Sok bajtól mentettem volna meg magamat és másokat. Mert sajnos, ha én tanácsot adok valakinek, hogy utazzék Londonból Rómába, biztos, hogy Svájcban elveszti a poggyászát, vagy Dovernél hajótörést szenved. Ha azt ajánlom, hogy vigyen magával fényképezőgépet, a német rendőrség letartóztatja kémkedésért.

Ezért türtőztetem tájékoztató szenvedélyemet, ezért nem adok könyvemben semmiféle hasznos útmutatást.

Ezért nem írok le sem városokat, sem műemlékeket, sem épületeket, sem szokásokat.

Egyszer megkérdeztem egy művelt külföldit, milyennek találja Londont.

– Nagy város – felelte.

– Mégis, mi hatott önre a legjobban?

– Az emberek.

– De ha összehasonlítja más városokkal, Párizssal, Rómával, Berlinnel, akkor mi a véleménye? – firtattam

Vállat vont. – London nagyobb. Mit mondjak még?

Egyik hangyaboly olyan, mint a másik. Sok utca, szélesek vagy keskenyek, amelyekben a parányi lények összevissza nyüzsögnek. Ezek fontoskodva sietnek, azok megállnak és tereferélnek. Egyesek nagy terhet cipelnek, amazok a napon sütkéreznek. Mennyi kis cella, ahol alszanak, esznek, szeretnek, mennyi csűr, tele élelemmel. Ez a boly nagyobb, amaz kisebb, az egyik homokra épült, a másik kőre. Némelyik vadonatúj, a többi divatjamúlt. Mit lehetne még róluk mondani?

Népdalok és népmesék sem lesznek könyvemben.

Minden völgynek, amelybe emberek települtek, megvan a maga nótája. Én csak a tartalmát mondom el,

a verset és a zenét majd az olvasó komponálja hozzá, a saját ízlése szerint.

Tehát: jött a legény, megszerette a lányt, majd továbblovagolt.

Egyhangú dalocska, minden nyelven megírták már. Ez a fiatalember, úgy látszik, fáradhatatlan utazó volt. Jól emlékeznek rá az érzelmes németek, de járt a kék elzászi hegyek közt is, sőt, ha emlékezetem nem csal, elvetődött a tengerpartra is. Valóságos bolygó hollandi.

Nem mondom el a legendákat sem, amelyek a hajdan népes tengernyi romhoz fűződnek. Megadom a receptet, mindenki főzze meg ízlése szerint: Végy egy vagy két emberi szívet, egy csomó szenvedélyt, izesítsd a jó és a rossz keverékével, öntsd le az egészet halálmártással, és tálald fel, ahol és amikor akarod. A neve lehet: „A szent ember cellája”, „A kísértetek vára”, „Az őrtorony halottja”, „Lányszöktetés”, az étel mindig ugyanaz marad.

Végül nem írom le a tájakat sem. Nem lustaságból, hanem önuralomból. Nincs könnyebb dolog a tájleírásnál. És nincs nehezebb az elolvasásánál. Amikor még Gibbon arra kényszerült, hogy mások történetei alapján írja le a Helleszpontuszt, és az angol diákok legmeghittebb képe a Rajnáról Cézár útleírása volt, akkor jól tette minden utazó, ha legjobb tudása szerint mindent feljegyzett, amit látott. De ma mindezt pótolja a gőzmozdony és a fényképezőgép. Attól az embertől, aki ha kedve szottyán, évente a Matterhorn lábánál teniszezik és a Rigi csúcsán billiárdozik, nem várhatod, hogy egy domb leírására hálát rebegjen. A mai átlagember tucatnyi olajfestményt, száz és száz fényképet, ezernyi színes lenyomatot látott már a képeslapokban a Niagaráról. Ha elmeséled neki, milyen egy vízesés, ásítani fog.

Egy amerikai barátom, nagyon művelt, költészetért rajongó ember, mondotta nekem, hogy a képeslapok filléres lenyomataiból sokkal pontosabban és élethűbben értette meg, milyen egy tó, mint Coleridge, Southey és Wordsworth műveiből együttvéve. Szerinte a tájleírások annyit érnek, mintha az író ékesszólóan elmesélné, mit ebédelt aznap. Mert minden műfajnak megvan a maga Területe. Amiképpen a vászon és az ecset nem pótolhatja az elbeszélést, ugyanúgy a legjobb tájleírás is csak esetlen, közvetett módszer lehet ott, ahol látni kell.

Erről jut eszembe egy iskolai élményem. Forró délután volt, és az angol irodalmi órán éppen egy terjedelmes, de egyébként kifogástalan költeménnyel küszködtünk. A költő nevét, resteltem, de elfelejtettem. Ugyanígy a vers címét is. Amikor a végére értünk, becsuktuk a könyvet, és a tanárunk, egy kedves, ősz hajú bácsi, azt kívánta, mondjuk, el saját szavainkkal, mit olvastunk.

– Mondd el – biztatta az első fiút –, miről szól a költemény!

– Tanár úr, kérem ... Egy nőről szól – nyögte ki a fiú lehajtott fejjel.

– Helyes! Ugyebár nem azt mondjuk, hogy nő, hanem leány. Nos, mond el saját szavaiddal, halljuk!

– Egy leányról – ismételte a fiú, aki a helyesbítéstől még zavartabb lett. – Egy leányról, aki az erdőben lakott.

– Milyen erdőben? – érdeklődött a tanár.

A fiú figyelmesen megszemlélte a tintatartót, azután a plafont vizsgálgatta nagy gonddal.

– Gyerünk – sürgette a tanár kissé türelmetlenül. – Az előbb tíz percig olvastál erről az erdőről, valamit csak tudsz róla mondani!

– Ó zordon fák, ó görbe görcsös ágak ...

- Nono - vágott közbe a tanár -, nem azt akarom, hogy elszavald a költeményt, hanem hogy a saját szavaiddal mondd el, milyen erdő volt az, ahol a lány lakott.

A tanár türelmetlenül dobbantott, mire a fiú diadalmasan kivágta:

- Tanár úr, kérem, egy közönséges erdő volt.

- No mondd meg neki, milyen volt az az erdő! - mutatott egy másik fiúra.

- Zöld. - A tanár úr dühös lett. Nem tudom, miért, de tökfilkónak titulálta a fiút, és egy harmadikat szólított fel, aki már percek óta úgy ugrált a padban, mintha forró kályhán ülne, és a jobb karjával úgy hadonászott, mint egy örült szemafor. Látszott rajta, hogy nem bírja tovább, ki kell mondania, akár kérdezik, akár nem. A füle vörös volt a visszatartott tudástól.

- Sötét és zord erdő volt - üvöltötte megkönnyebbülten.

- Úgy van! Sötét és zord erdő - ismételte a tanár lelkesen, - És miért volt sötét és zord?

A harmadik fiú még a porondon volt.

- Mert a nap nem tudott beléhatolni.

A tanár úgy érezte, hogy megtalálta az osztály költőjét.

- Nagyon jó. Mert a nap nem tudott beléhatolni, vagy még helyesebben: a napsugarak nem tudtak áttörni. És miért nem tudtak a napsugarak áttörni?

- Mert a lomb sűrű volt, tanár úr kérem.

- Nagyszerű! A lány tehát egy sötét és zord erdőben élt, amelynek sűrű lombozatán a napsugarak nem hatolhattak át. Nos, mi nőtt ebben az erdőben? - mutatott egy negyedik fiúra.

- Kérem szépen, fák, tanár úr kérem.

- És mi még?

- Gombák - mondta kis szünet után.

A tanár nem volt biztos benne, hogy gombák is nőttek-e az erdőben, megnézte a szöveget, és megállapította, hogy a fiú igazat mondott.

– Helyes! Gombák is nőttek. És mi még? Mit találsz a fák tövében?

– A talajt, tanár úr kérem.

– Nem jó! Mi nő az erdőben a fák tövében?

– A bokrok, tanár úr kérem.

– Bokrok. Remek! No menjünk tovább. Ebben az erdőben tehát fák és bokrok voltak. Mi volt még?

Egy kisfiúra mutatott, aki az utolsó padban gondtalanul játszadozott, mert úgy vélte, hogy az erdő túl messze van tőle, felesleges miatta izgulnia. Most, hogy megzavarták, úgy érezte, hogy neki is hozzá kell járulnia valamivel az erdei leltárhoz. Megkockáztatta a fekete szedret. De tévedett, a költő nem említette.

– Klopstock persze a hasára gondol – jegyezte meg a tanár, aki büszke volt a humorára. Kitört a nevetés, Klopstock rovására és a tanár örömére,

– Nos, mi volt még az erdőben? – firtatta tovább a tanár, és a középen ülő fiúra bökött.

– Hegyi patak.

– Helyes. És mit csinált a hegyi patak?

– Folyt, tanár úr kérem.

– Nem! A folyó folyik, a hegyi patak ... nos?

– Zuhog.

– Úgy van. És miért zuhog?

Ez bizony fogas kérdés volt. Az egyik fiú, aki nem volt éppen a legbölcsebb, úgy vélte, hogy a lány miatt. A tanár mentő kérdést tett fel:

– Mikor zuhogott?

A harmadik hiú ismét megmentette a helyzetet. Megmagyarázta, hogy akkor zuhogott, amikor a sziklákról lezúdult. Mindenesetre gyáva kis patak lehetett, hogy efféle semmiségből olyan nagy lármát

csapott. Egy bátor patak, ha leesik, nem szól egy szót sem, szépen felkel és továbbfolyik. A tanár úr azonban elégedett volt vele, majd tovább kíváncsiskodott:

- Mik éltek még az erdőben ?
- Madarak.
- Úgy van. Madarak éltek az erdőben. Mik még?
- ??

Az ötleteink, úgy látszik, elrepültek a madarakkal.

- Nos, melyik az az állat, amelyik fára mászik és farka van ?

Némi töprengés után egyikünk a macskára gyanakodott.

De tévedett. A költő és a tanár a mókusra gondoltak.

Nem emlékszem már többre ebből az erdőből. Annyi rémlik még, hogy a tisztásokról az eget is látni lehetett, az égen néha felhők voltak, és ilyenkor, ha emlékezetem nem csal, a lány megázott.

Azért időztem soká ennél a történetnél, mert jellemzőnek tartom az irodalmi tájleírás kérdésére. Akkor sem értettem, ma sem értem, miért nem volt kielégítő az első fiú felelete. Minden tiszteletem a költőé, de el kell ismerni, hogy ez az erdő egy „közönséges erdő” volt. De mi más lehetett volna?

Leírhatnám részletesen a Fekete-erdőt, fordíthatnék Hebeltől, a Fekete-erdő nagy költőjétől, oldalakat írhatnék a vidék szorosairól, mosolygó völgyeiről, fenyőborította lejtőiről, büszke hegyormairól, fehér falvairól, zúgó patakjairól, már ahol a pedáns németek nem arra ítélték őket, hogy favályúokban vagy alagcsövekben folyjanak.

De erős a gyanúm, hogy ezeket, hacsak nem elég öntudatosak vagy gyengeelméjűek, átugranák. Helyesebb tehát, ha összes benyomásomat így foglalom össze a szerény útikalauzok egyszerű szavaival:

„Festői hegyvidék, délről és nyugatról a Rajna síksága határolja. Geológiai építménye gránit és tarka homokkő. A dombokat fenyvesek borítják. Folyókban bővelkedik, népes völgyei termékenyek és jól műveltek. A kocsmák jók, de a helyi borok élvezésénél óvatosság ajánlatos.”

HATODIK FEJEZET

Miért mentünk Hannoverba? – Van, amit külföldön jobban csinálnak. – A művelt francia társalgás, ahogyan az angol iskolákban elképzelik. – Min mulat az angol ifjúság? – Harris atyai érzelmei. – A locsolóművész. – George hazafisága. – Mit kellett volna Harrisnek tennie? – Mit tett helyette? – Megmentjük Harris életét. – A virrasztó város. – A konflisló mint kritikus.

Hamburgig, ahova pénteken érkeztünk, zavartalan és eseménytelen utunk volt. Innen Hannoveren át utaztunk tovább Berlinbe. Kis kerülőt tettünk, mint az egyszeri cigány, akit nyakon csíptek a tiszteletes úr baromfiudvarában.

– Igenis, bíró úr – mondta a rendőrtisztnek –, a biztos úr igazsát beszél. Ott voltam a tiszteletes úr udvarában.

– Tehát beismeri. És mit keresett ott éjfélkor, zsákkal a vállán?

– Ázsonnál elmondom, bíró úr. Jordan úrnak vittem egy zsák dinnyét, bíró úr, és Jordan úr nagyon sivélyes volt velem, és nagyon kért, hogy tiszteljem meg a házsát is.

– Nos?!

– Igenis, bíró úr, nagyon sivélyes ember a Jordan úr ... és ázstán beszélgettünk, és só sőt követett.

– Nagyon érdekes. De azt szeretnénk tudni, mit keresett maga a tiszteletes úr baromfiudvarában.

– Igenis, bíró úr, ázsonnál elmondom. Nagyon késő volt már, mikor a Jordan úrtól elbúcsúztam. És akkor ázst mondtam magamban, mozt ázstán futás házsá Ulysses, mert kikáps ázs assonytól. Nágyon seret beszélni ázs ássony, bíró úr, há elkezdsi...

– Várjon csak! Akad még bőbeszédű ember a maga feleségén kívül. Tehát hazaindult! De hiszen a tiszteletes úr háza az ellenkező irányban van, jó mérföldnyire Jorda-únéktól. Hogy került maga oda?

– Egy kis kerülővel, bíró úr!

Hát mi is egy kis kerülővel jutottunk Hannoverba.

Első pillanatra Hannover érdektelen városnak látszik, de aztán megnő a szemedben. Voltaképpen két városra oszlik: az egyikben széles, modern utakat és ízléses parkokat találsz, mellette pedig ott áll a XVI. századbeli városka, ódon, fagerendás házaival és szűk sikátoraival, az alacsony boltíveken át hirtelen tornácos udvarokba pillantsz, ahol egykor lovas csapatok nyüzsögtek, gazdag kereskedőkre és kövér, nyájas asszonyaikra várakozó hatos fogatok torlódtak, és ahol ma gyerekek és csirkék kergetőznek. A faragott erkélyekről pedig száradó fehérneműk lógnak.

Hannover felett sajátos angol levegő lebeg. Főként vasárnap, amikor a bezárt boltok és a zúgó harangok egy derűsebb Londonra emlékeztetnek. Nemcsak én éreztem így, George-ot is megfogta az angol vasárnap hangulata. Amikor Harrisszel ebéd utáni sétánkból, szivarral a szánkban visszatértünk, George-ot a dohányzó karosszékében édesded szunyókálásban találtuk.

– Hiába – szólta Harris –, az angol vasárnap nem hagyja közönyösen azt, akinek angol vér csörgedezik az ereiben. Bármit mondjanak is a fiatalok, sajnálnám, ha megszüntetnék ezt a nemes hagyományt.

Ezzel letelepedtünk a kényelmes pamlagra, és csatlakoztunk George-hoz.

Azt mondják, Hannoverban lehet a legjobb német beszédet tanulni. A baj csak az, hogy túl Hannoveren, amely kis városka csupán, senki sem érti ezt a legszebb német nyelvet. Így aztán döntened kell, hogy szépen

beszélj-e németül és Hannoverban maradj, vagy csúnyán beszélj és továbbutazz. Németország évszázadokon át tucatnyi kis fejedelemségre szakadt, ezért sajnos rengeteg tájnyelvet beszél. Ha a poseni németek a württembergiekkel akarnak érintkezni, gyakran franciául vagy angolul társalognak, és a mecklenburgi szülők ugyancsak megdöbbennek, amikor költséges vesztfáliai intézetekben nevelkedett lánykaiknak egy szavát sem értik. Igaz, hogy az angolul beszélő külföldi is zavartan pislog a yorkshire-i mezőségen vagy a whitechapeli vidéken. A hasonlat azonban mégis sántít. Mert Németországban nem csak a falusiak és tanulatlanok beszélnek tájszólást. Minden vidéknek megvan a maga nyelve, amelyhez büszkén ragaszkodik. A művelt bajor elismeri, hogy akadémiai értelemben véve az északnémet szabatosabb nyelv, de ő továbbra is délnémetül beszél, és a gyerekeit is erre tanítja.

Lehetségesnek tartom, hogy Németország úgy vágja majd ki magát ebből a nehézségből, hogy áttér az angol nyelvre. Németországban a parasztokon kívül minden fiú és leány beszél angolul. Kétségtelen, hogy az angol nyelv néhány év alatt világnyelvvé válhatna, ha a kiejtése kevésbé önkényes lenne. Minden külföldi egyetért abban, hogy az angol nyelvtan a legkönnyebb a világon. A németek szerint az ő nyelvükhöz képest, amelyben minden szó legalább négy kivételes esetet vonz, az angolnak nincs nyelvtana. Sajnos, sok angol is erre a következtetésre jut, de nincs igazuk. Igenis van angol nyelvtan, és eljön a nap, hogy az iskoláink is felfigyelnek rá, és megtanítják a gyermekeknek. Tán még az újságírásba, sőt az irodalomba is behatol. Ami viszont az angol helyesírási illeti, úgy látszik, arra való, hogy a kiejtést leplezze. Jó gondolat, ha arra szánják,

hogy az idegenek felfuvalkodottságát letörjék vele, bár egy év alatt úgylis megtanulják.

Németországban a nyelveket más módszerrel tanítják, mint nálunk. Annyira más módszerrel, hogy a német ifjú vagy lány, ha tizenöt éves korában kikerül a középiskolából, meg is érti azt a nyelvet, amelyet tanult, sőt beszél is. Az angol módszer viszont egyedülálló abban, hogyan kell a lehető legnagyobb idő- és pénzpocsékolással a lehető legkisebb eredményt elérni. Ha az angoi fiú elvégezte a középiskolát, bár lassan és akadozva, de el tudja mondani franciául, milyenek a női kertészek, és milyen a nagynénje. Ha azonban a francia partnernek sem női kertésze, sem nagynénje nincs, a társalgás csődöt mond. Egészen kivételes esetben talán még azt is meg tudja mondani, hány óra van, néhány óvatos megjegyzést az időjárásról is elejthet. Sőt arra is képes, hogy több rendhagyó ígét könyv nélkül elragozzon. A baj csak az, hogy aránylag kevés külföldi tülekszik azért, hogy saját rendhagyó ígét ifjú angolok ajkáról hallhassa viszont. Tudásából kitelhet még az is, hogy néhány válogatottan groteszk és cirkalmas ófrancia kifejezést idézzon, amelyeket egy modern francia még hallomásból sem ismer, ha pedig hallja, nem érti meg.

Mindennek tíz eset közül kilencben az az oka, hogy az angol ifjú Ahn nyelvkönyvéből tanult franciául. Ennek a híres műnek figyelemre méltó és tanulságos története van. Szerzője, egy szellemes francia, aki néhány évig Angliában élt, eredetileg viccnek szánta. Az angol társasági élet kiváló szatírját írta meg benne. Benyújtotta egy londoni kiadónak. Az igazgató jófejű ember volt. Elolvasta a könyvet, aztán behívatta a szerzőt.

– Remek könyv – szólt –, úgy mulattam rajta, hogy a könnyeim potyogtak.

– Örömmel hallom – felelte a boldog francia. – Az igazat próbáltam megírni, anélkül, hogy bárkit is megsértsek.

– Roppant mulatságos – folytatta az igazgató –, de ha humoros könyvként adnám ki, azt hiszem, megbukna.

A szerzőnek megnyúlt az arca.

– Azzal vádolnák, hogy erőszakoltan és különcködve humorizál. A gondolkodó, értelmes emberek biztosan élveznék, de ez az elenyésző kisebbség üzleti szempontból értéktelen. Van azonban egy ötletem! – Óvatosan körülnézett, nem hallgatózik-e valaki, és suttogva folytatta: – Adjuk ki komoly könyvnek, iskolai használatra!

A szerző némán pislogott.

– Ismerem az angol tanárokat – folytatta az igazgató.

– Ez a könyv tetszeni fog nekik. Pontosan egybevág a módszerükkel, mert ennél ostobábbat és haszontalanabbat hiába keresnének. A szájuk szélét nyalogatják majd, mint a kutya, ha csontot lát.

A szerző jobban szerette a pénzt, mint a halhatatlanságot, ráállt. A könyvet változatlanul hagyták, csak a címét módosították, és szövegetet csatoltak hozzá.

Az eredményt minden diák ismeri. Ahn könyve angol nyelvtanításunk alappillére, és dicsősége mindaddig ragyogni fog, amíg még haszontalanabbat nem találnak helyette.

De még így is tartani lehet attól, hogy az angol diák valamit elleshet a francia nyelvből. Ezért nevelési módszerünk további akadályokról gondoskodik a „született francia” tanár képében. A született francia, aki hogy, hogy nem, általában belga, kétségtelenül érdemes úriember, jól ért és tűrhetően beszél franciául. Arra

azonban tökéletesen képtelen, hogy bárkinek bármit is tanítson. Nyilvánvalóan nem az ifjúság oktatására, hanem szórakoztatására szemelték ki. Mindig nevetséges figura. Tekintélyes külsejű franciát be sem engednék angol iskolába. Sőt ha egynémely mulattató bogara is van, az igazgatók külön becsben tartják. A diákok úgy várják a heti három-négy franciaórát, mint a külön nekik rendezett cirkuszi előadást, az egyébként egyhangú iskolai élet vidám közjátékaként. Mikor aztán a szülő a fiát Dieppe-be viszi, és rádöbben, hogy egyetlen büszkesége és örököse még a fiákernek sem tud füttyenteni franciául, nem a nevelési rendszert szidja, hanem ártatlan áldozatát.

Megjegyzéseimet a francia nyelvre korlátozom, mert ez az egyetlen nyelv, amelyet nálunk tanítani próbálnak. Azt az angol diákot, aki németül beszélne, hazaárulónak minősítenék. Hogy miért is pazarolják az időt a francianyelv-tanításra a fenti módszerrel, sosem fért a tejembe. Egy idegen nyelvet tökéletesen nem tudni, tiszteletre méltó. De ez a francia gügyögés csak arra jó, hogy kinevessenek bennünket, még hozzá ingyen, mert a humoristák és a női regényírók legalább pénzt kapnak érte.

A német iskolák módszere merőben különböző. Mindennap szentelnek egy órát a nyelvtanulásra. Szerintük nem fontos megvárni, amíg a diák teljesen elfelejti az előző óra anyagát. Komikus idegeneket sem fogadnak fel a mulattatására. Az idegen nyelvet német tanár tanítja, aki úgy ismeri azt, mint az anyanyelvét. Ennek mindössze annyi hátránya van, hogy a német ifjúság nem sajátítja el azt a különleges kiejtést, amelyről az angol turistát a világ bármely részén azonnal felismerik. A diákok nem nevezik mesterüket sem „Varangynak”, sem „Hurkának”, és a francia- vagy az angolórára másként készülnek, mint a cirkuszra. Így

aztán ha elvégzik az iskolát, nemcsak a zsebkésekről, a kertészekről és a nagynénjükről tudnak társalogni, hanem a beszélgetés menetének megfelelően a politikáról, a történelemről, Shakespeare-ről vagy a zenéről is.

Hannover délről és nyugatról a gyönyörű Eilenriede-erdő veszi körül. Ez volt a színhelye annak a szomorújátéknak, amelyben Harris játszotta a főszerepet.

Itt kerekeztünk hétfő délután, sok más kerékpárossal együtt, ezen a szép kirándulóhelyen, amelyet nyári délutánokon annyira kedvelnek a hannoveriak. Az árnyas ösvények tele voltak boldog, gondtalan emberekkel. Köztük haladt egy szép, fiatal lány is, vadonatúj kerékpáron, és láthatóan egészen friss bicikliismerettel. Látnivaló volt, hogy bármely pillanatban segítségre szorulhat. Harris atyai jóindulattal azt ajánlotta, hogy maradjunk a közelében. Harris ugyanis rendkívül vonzódik a harmincöt éven aluli, szép lányokhoz, mert saját bevallása szerint a családjára emlékeztetik, jobban mondva a lányára, aki ugyan ma még a kertben bukfencezik, de nem kétséges, hogy idővel ő is szép hajadonná serdül.

Mintegy két mérföldet haladhattunk, amikor nem messze magunk előtt, az elágazásnál egy embert vettünk észre, aki öntözőcsővel locsolta az utat. A gumicső óriás kígyóként tekeredett a földön, amint a locsoló ember, aki a nyakát markolta, ide-oda mozgatta, felemelte, leirányította. A szájából erős vízszugár tört elő, másodpercenként 4-5 liternyi sebességgel.

– Sokkal jobb módszer, mint a mienk! – kiáltott Harris lelkesülten. Harris hajlamos rá, hogy az angol intézményeket becsmérelje. – Sokkal egyszerűbb, gyorsabb és gazdaságosabb! Nézzétek csak, egyetlen

ember öt perc alatt nagyobb területet öntöz meg, mint a mi suta, zörgő szekereink másfél óra alatt.

– Valóban jó módszer arra – dörmögte George, aki a tandem mögöttem ült –, hogy kevesebb munkával, rövidebb idő alatt nagyobb embertömeget lehessen lelocsolni.

George, Harris ellentéte, tetőtől talpig derék hazafi. Emlékszem, egyszer milyen felháborodottan méltatlankodott, amikor Harris arról elmélkedett, hogy a guillotine-t be kellene vezetni Angliában.

– Semmi közöm hozzá! – kiáltotta George, honfiúi önérzetében sértve. – Én angol vagyok, nekem az akasztás is jó.

– A mi öntözőkocsijainknak is lehetnek hibái, megengedem – folytatta George –, de az csak térdig kellemetlen. Ez a masina viszont nyomon követ a sarkon túl is, ez utánad jön a lépcsőházba is.

– Lenyűgöző! – álmódzott Harris. – Remekül csinálják. Strassburgban megfigyeltem egy embert, aki egy forgalmas utcasarkon állva, minden centimétert lelocsolt, de még egy cipőmadzag sem lett vizes. Rejtélyes, hogy tudják ilyen pontosan felbecsülni a távolságot. A lábához irányítja a vizet, aztán átlocsol a fejed felett, úgy, hogy a sarkadnál hull le. Ördögös ...

– Várj egy percig! – kiáltott George.

– Miért? – kérdeztem.

– Leszállok, és egy fa mögül nézem végig ezt a mutatványt. Lehet, hogy vannak nagy locsolóművészek, amint Harris mondja, de úgy látom, ennek még tanulnia kell egyet s mást. Az imént egy kutyát áztatott el, most éppen az útjelző táblát öntözi elmerülten, hátha kivirágzik. Megvárom, amíg befejezi.

– Képtelenség – szólt Harris –, téged nem fog bevezetni.

– Az biztos – felelte George. Ezzel leugrott a gépről, kényelmesen elhelyezkedett egy tekintélyes fa mögött, és megtömkölte a pipáját.

Minthogy nem akartam egyedül taposni a tandemet, magam is leszálltam, és George mellé álltam. Harris valami olyasfélét kiabált, hogy szégyene vagyunk a nemzetnek, amely nemzett bennünket, és továbbhajtott.

A következő pillanatban egy nő segélykiáltását hallottam. Kikukkantva a fa törzse mögül, az iménti ifjú hölgyet pillantottam meg, akiről a locsoló ember miatt egészen elfelejtkeztünk. Állhatatosan és nyílegyenesen kerékpározott az áradó vízúhatagban. Percről percre vizesebb lett, de mintha megbénult volna, eszében sem volt kitérni vagy megfordulni. A locsoló ember pedig, aki vagy részeg volt, vagy vak, elmerülten öntözte. Egy tucat néző ordítva átkozódott, de rájuk sem hederített.

Harris atyai szíve mélységesen felháborodott. Habozás nélkül a locsolóhoz hajtott, levetette magát a gépről, és megkapva a cső végét, el akarta ragadni tőle.

Az ő helyében persze minden épeszű ember a vízcsapot zárta volna el, azután akár futballmeccset is játszhatott volna a locsoló emberrel, vagy fejelhetek volna két kapura, tetszés szerint, a húsz-harminc főnyi nézőközönség zúgó tapsa közepette. Harris azonban, mint ezt később kifejtette, a csövet akarta megkaparintani, hogy büntetésből az együgyű locsoló embert öntözze meg. Az ellenfél viszont láthatóan ugyanezt gondolta. Ő Harrist akarta lelocsolni. A nemes vetélkedés eredménye az lett, hogy ötvenyardnyi körzetben minden holt tárgyat és élőlényt bőrig áztattak, csak ők maradtak szárazon. Egy indulatos úr, aki túlságosan elázott már ahhoz, hogy sem érdekelje, mi lesz vele, berontott a küzdőtérré, és beavatkozott a játszmába. A három bajnok háromfelé rángatta a csövet. Előbb az égre irányították, úgy, hogy a víz

trópusi zuhatagként hullt a közönségre, azután leszorították, aminek következtében a zuhogó áradat ledöntötte a nézőket a lábukról, vagy derékba kapta őket, amitől összegörnyedtek.

Úgy küzdöttek, mintha a természet őseréje bújt volna beléjük. George szerint, aki stoppolta az időt, negyvenöt másodperc alatt kisöpörtek a porondról minden élőlényt egy kutya kivételével, amely csuromvizesen, mint egy tengeri sellő, imbolygott az áradatban, hol balra, hol jobbra borult, állhatatosan tántorgott ingatag lábain, és prüszkölve ugatta az ellenfelet, akiben nyilván a pokol elszabadult ördögeit gyanította.

Férfiak és asszonyok odahagyták gépeiket, és az erdő sűrűjében kerestek menedéket. Minden jelentősebb fa mögül csöpögő, feldúlt fejek kukucskáltak elő.

Végül egy újabb ember érkezett a színre, akinek már esze is volt. Dacolva mindennel a csaphoz kúszott, és a vaskulccsal elzárta. Utána negyven fa mögül csuromvizes emberi lények lopakodtak elő, és mindegyik hozzá akart szólni az ügryhöz.

Éppen azon méléztam, hogy hordágyon vagy ruhakosárban szállítsuk-e el Harris földi maradványait, amikor George talpraesetten megmentette Harris életét. Minthogy száraz volt, és ezért gyorsabban futott a többieknél, egy szempillantás alatt Harris mellett termett, aki éppen hosszas magyarázatba kezdett.

– Szállj fel – kiáltott George odanyújtva a gépét –, és pucolj! Ezek nem tudják, hogy hozzánk tartozol, te pedig bízhatsz a diszkréciónkban, nem áruljuk el nekik. Mi majd utóvédet alkotunk. Cikcakkban hajts, ha lőnek.

Még este elhagytuk Hannover, és vacsoraidőben érkezünk Berlinbe, úgyhogy sétálhattunk is. Berlin csalódást keltett. A belvárosa túlsúfolt, a külső részek kihaltak. Egyetlen nevezetes útján, az Unter den

Lindenen megpróbálták összekeverni az Oxford Streetet a Champs Elysée-vel. Cseppet sem impozáns, a hosszához képest túl széles. A színházak azonban ízlésesek és kedvesek, a cselekményt fontosabbnak tartják, mint a díszleteket és a kosztümöket, a vég nélküli műsorra tűzést nem ismerik, a sikeres darabokat felváltva játsszák és nem folytonosan, úgyhogy ugyanabban a színházban mindennap új műsort láthatsz. Az operaház méltatlan a városhoz. Két koncertterme szükségtelenül közönséges és átlagos. Rossz a beosztásuk. és túl nagyok ahhoz, hogy kényelmesek lehessenek. A kávéházak és a vendéglők éjfél-től három óráig a legzsúfoltabbak, bár vendégeik többsége már hét órakor talpon van. Talán a berliniek megoldják a modern élet nagy problémáját, hogyan lehet alvás nélkül élni, vagy mint Carlyle mondja, szüntelenül csak az örökkévalóságra ügyelni.

Nem ismerek más várost, amely ilyen sokáig ébren van, kivéve Szentpétervárt. Csakhogy a szentpéterváriak nem kelnek korán. Színház után az orfeumba mennek, amely gyors szánon is félórás út, és hajnali négy órakor a Neva hídján még nyüzsög a nép. A vonat viszont öt órakor indul, és ez menti meg az oroszokat a korai felkelés kényelmetlenségétől. A vendég ugyanis vacsora után jó éjszakát kíván, és egyenesen az állomásra hajt, a házigazda pedig nyugodtan pihenhet.

Tanácsomra George és Harris úgy döntött, hogy nem maradunk sokáig Berlinben, hanem továbbmegyünk Drezdába. Berlin legtöbb látványosságát bárhol másutt is megláthatjuk, tán még szebben is. Elhatároztuk, hogy kocsin nézzük meg a várost. A hotelportás bemutatott minket egy konfliskocsisnak, aki idegenvezetésre is vállalkozott, és biztosított, bennünket, hogy minden nevezetességet a lehető legrövidebb idő alatt

megláthatunk. Ennél az embernél, aki reggel kilenckor értünk jött, valóban nem találhattunk volna jobb vezetőt. Okos volt, művelt és jól értesült. Német beszédjét könnyen megértettük, és olykor némi angoltudással is segített rajtunk. Nem volt vele semmi baj, de a lova a legellenszenvesebb gebe volt, amelyet valaha is láttam.

Első perctől kezdve pikkelt ránk. Amikor a szállóból kiléptem, rám nézett, és hideg, üveges nézéssel tetőtől talpig végigmért, majd a másik lóhoz fordult. Értettem, amit mondott. Kifejező arca volt, és nem is akarta leplezni gondolatait. Ezt mondta:

– Fura figurákba botlik az ember ilyenkor nyáridőben, nemde?

A következő pillanatban megjelent George is, és mögém állt. A ló ismét hátrafordult és ránézett. Sosem láttam még lovat, amely így tudta volna tekergetni a fejét. Úgy láttam, George jobban érdekli, mint én. Ismét odaszólt a társának:

– Csodálatos, ugye? Azt hiszem, valahol külön tenyésztik őket. – Azután elkezdte nyalogatni a legyeket a bal vállán. Úgy látszik, édesanyját korán elveszthette, és mostohája egy macska volt.

George-dzsal beszálltunk a kocsiba, és vártuk Harrist. Egy perc múlva ő is megjelent. Én egész csinosnak láttam.

Fehér flanel térdnadrágot viselt, amelyet külön a nyári biciklizésre csináltatott. Kalapja viszont, bár a naptól megvédte, kissé szokatlan volt.

A ló egy gyors pillantást vetett rá, és felkiáltott: „Gott im Himmel!” Aztán vágta elindult a Friedrichstrassén, ügyet sem vetve a járdán álldogáló kocsisra és Harrisre. A gazdája megpróbálta megállásra bírni, de oda sem figyelt. Harrisék futva értek utol minket a Dorotheen-strasse sarkán. Nem tudtam

kivenni, mit mondott a kocsis a lovának, hadarva és izgatottan beszélt, de néhány mondatot megsejtettem, valami efféle:

– Füttyülök a véleményedre ... Valahogy élnem kell, különben te sem zabálhatsz!

A ló unta a társalgást, és hirtelen elhatározással megindult a Dorotheenstrassén. Ilyesmit morgott:

– Gyerünk, ne fecsegy annyit! Essünk túl rajta ...

A Brandenburgi kapuval szemben a kocsis meghúzta a gyeplőt, leszállt, és magyarázni kezdett. Kimutatott az állatkertre, aztán hosszadalmas előadásba bonyolódott a Reichstagról. Közölte velünk a pontos méreteit, a hosszát, a szélességét, a magasságát, már amint ilyenkor illik. Aztán a kapu következett. Azt fejtegette, hogy homokkőből épült az athéni „Properleer” mintájára.

Ennél a pontnál a ló, amely eddig a lábai nyaldosásával foglalkozott, felütötte a fejét. Nem szólt egy szót sem, csak nézett megütközve.

Az idegenvezető ideges lett. Most azt állította, hogy a „Propeyedliar” mintájára épült.

A ló megcsóválta a fejét, és szó nélkül elindult a Lindenen, többé nem lehetett megállásra bírni. A gazdája hiába szídta, elszántan trappolt tovább. Vállat vont, és ilyesmit mondhatott:

– Már látták a kaput! Ugye látták? Akkor mit akarsz? Fogalmad sincs, mit mesélj nekik, de ha tudnád, akkor sem értenék. Mert nem tudnak németül.

Ugyanígy tett végig a Lindenen. Csak annyi időre állt meg, amíg a látnivalóra rápillanthattunk, és a nevét megtudhattuk. Bármiféle magyarázatot vagy kiírást kurtán félbeszakított, és azonnal továbbügetett.

Mit akarnak ezek a fickók? – mondta. – Hazamenni és elmesélni, hogy mindezt látták. Ha én kalauzolnám őket, értelmesebb tájékoztatást adnék nekik, mint ez a vén bolond a prospektusból. Hát kit érdekel, hogy

milyen magas egy torony? Ezt az ember öt perc alatt
úgyis elfelejti, hacsak nem kong a feje az ürességtől.
Hagyd már abba a fecsegést, és menjünk haza, mert
kihűl az ebéd!

Azt hiszem, a halszemű öreg gebének igaza volt. Sok
idegenvezetőnél örültem volna, ha kozbelép. De hajlunk
arra, hogy az erényt bűnnek nézzük, mint a skótok
mondják. Most is átkoztuk a lovat, pedig áldanunk
kellett volna.

HETEDIK FEJEZET

George csodálkozik. – A német rendszeretet. – A feketeerdői madárdalárda hangversenye. – Miért jobb a porcelánkutya a rendes kutyánál? – Az eszményi német völgyszörös. – Hogyan folyik a német patak? – A drezdai botrányhős. – Harris kalandja. – George és a nagynénje. – George esete a párnával és három lánnyal.

Berlin és Drezda között jártunk, amikor George, aki már jó negyedórája figyelmesen bámult ki az ablakon, egyszerre csak megszólalt:

– Mifele szokás ez, hogy a németek a levelesládát a fák tetején tartják? Miért nem a kapukra erősítik, mint nálunk? Én bizony nem másznék fára a postáért. És a postással szemben is méltánytalan. Kövér emberek ugyancsak kimerülhetnek a levélkézbesítésben, viharos éjszakán pedig egyenest életveszélyes lehet. Ha már mindenképp fára akarják tenni, miért nem teszik lejjebb, miért a tetejére.

– Ezek nem levelesládák – feleltem –, hanem madár-fészkek. Megértőbbnek kell lenned a németek iránt. A német ember szereti a madarakat, de csak a rendes madarakat. A madár, ha hagyják, összevissza fészkel, ahol éppen eszébe jut. Ez helytelen, sérti a német rendszeretetet. Egyébként is, miféle fészkek lenne az? Nincs vakolva, festve, még egy zászló sem leng rajta. Rendetlen, felelőtlen állat a madár. Fészket rak, megunja, és bejelentés nélkül odébbáll. Ágat, kukacot, ételhulladékot, mindenféle szemetet hullajt a fűre, ahova még lépni is tilos. Szemérmetlen állat a madár. Szerelmi ügyeit, családi perpatvarait, csemetéi táplálását nem átallja a nyilvánosság elé vinni. A német

családatyát mélységesen megdöbbenti, ezért így szól a madárhoz:

– Nézd, én szeretlek téged. Szeretlek nézni, és szeretem hallani az énekedet. De a szokásaidat ki nem állhatom. Fogd ezt a kis skatulyát, ebben szemetelhetsz, elintézheted a házi ügyeidet, ha énekelni akarsz, kijöhetsz, de a kertben ne csinálj rendetlenséget.

A németek a rendszeret a levegővel együtt lélegzik be. A német csecsemő ütemesen rázza a csörgőt, a német madár belátja, hogy leghelyesebb dobozban élni, és lenézi azt a néhány barbár tekergőt, aki továbbra is fákon, bokrokon fészkel. Bizonyos, hogy idővel minden német madár dalárdában fog énekelni, a saját szólamának megfelelő helyen. Ez a rendetlen, összevissza csicsergés joggal idegesíti a pedáns német elmét. Hisz semmi rendszer nincs benne. A zenekedvelő németek meg fogják szervezni őket. Néhány különösen nagy begyű, testes madarat választanak majd ki karmesterré, és a sok bohém madár, ahelyett, hogy hajnali négykor az erdőben tékozolná el tehetségét, az ő vezényletükkel, az előírt időben, a kijelölt sörkertben fújja majd az indulót zongorakísérettel. A fejlődés efelé halad.

A német ember szereti a természetet. Rendezni. Nagy gonddal ápolja a kertjét. Hét rózsafát ültet északról, hetet dél felől, de ha nem egyformán nőnek, és nem haptákban virulnak, aludni sem tud az aggodalomtól. Minden virágot karóhoz köt és becsomagol. Ez ugyan megakadályozza, hogy a virágban gyönyörködhessék, de boldogítja az a tudat, hogy a virág az övé, és hogy jól viselkedik. A tavat bádoggal béleli. A tó fenekét hetenként egyszer felszedi, beviszi a konyhába és lesúrolja. Az asztalterítő nagyságú virágágyat körülkeríti, mértani középpontjába porcelánkutyát helyez. A németek imádják a kutyát. Ha

porcelánból van. A porcelánkutya sosem túrja fel a gyepet, hogy csontot dugjon el, és hátsó lábával sosem kaparja fel a virágágyat. Német szempontból ő az eszményi kutya. Oda áll, ahova állítják, engedély nélkül meg sem mozdul.

A német ember ősszel, egy bizonyos előírt napon, földre fekteti a virágait és a bokrait, és gyékénybe csomagolja azokat. Tavasszal pedig, egy bizonyos előírt napon, kicsomagolja és felállítja őket. Ha az ősz kivételesen enyhe, vagy a tél túl soká tart, az a virág baja. Igazi német sosem túrné el, hogy előírásait olyan rakoncátlan valami, mint a naprendszer, akadályozza. Szabályozni nem képes az időt, de semmibe venni módjában van.

A német kedvenc fája a nyárfa. Más rendetlen népek hadd énekeljék meg a zordon tölgy, a terebélyes gesztenye vagy a hajladozó szilfa szépségét, a német embert ezek a makrancos, rendetlen fák csak felbosszantják. A nyárfa, az igen! A nyárfa ott nő, ahova ültetik, és úgy nő, ahogyan ültetik. A nyárfának nincsenek illetlen és önkényes szokásai. Nem is gondol arra, hogy saját feje szerint terjeszkedjék vagy hajladozzék. Egyenesen, vigyázállásban növekszik, amint egy német fához illik. Ezért lassanként minden egyéb fát kiirtanak, és nyárfával helyettesítenek.

A német szereti a szép tájakat, de úgy, mint az úriasszony a vadembereket. Csak ha jólöltözöttek. Szeret az erdőn át sétálni a vendéglőbe. De az ösvény ne legyen túl meredek, az egyik széle csatornázva legyen, és körülbelül húszlépésenként padok sorakozzanak, amelyekre németünk lecsücsülhet, és homlokát kényelmesen megtörölheti. A német embernek eszébe nem jutna fűre ülni. Úgy van ezzel, mint az angol püspök a bukfencezéssel. Szeret a hegytetőről gyönyörködni, de megköveteli, hogy mellette egy

kőtábla álljon, amely közölje vele, hogy miben gyönyörködik, továbbá asztal és pad, amelyre letelepedhet, hogy mértékletesen sörözzék, és elfogyaszthassa a „belegte Semmel”-t, amelyet otthon gondosan bepakolt.

Ha ráadásul még egy rendőri tilalomtáblát is talál, amely valamit megtilt neki, akkor a kényelem és a biztonság mámorosan boldogító érzete tölti el.

A német a vad tájaktól sem idegenkedik, amennyiben nem túl vadak. Mert különben tüstént megszelídíti őket. Emlékszem, Drezda mellett láttam egy festői völgyszöröst, amely levezetett az Elbához. A köves út kis hegyipatak mellett kanyargott. A patak mintegy mérföldnyi távolságon sziklákön, köveken gördült le, rohanva, tajtékozva, erdőborította partok között. Elragadtatva követtem, míg egy kanyarnál nyolcvan-száz főnyi munkáscsapatra nem bukkantam. Azon szorgoskodtak éppen, hogy a patakot rendbe hozzák. A köveket, amelyek a víz szabályos folyását akadályozták, gondosan kiszedték és elfuvarozták. A partot téglával rakták ki és cementezték. A lehajtó fákat és bokrokat, a kusza indákat és folyondárokot kivágták vagy rövidre nyírták. Kissé távolabb megláthattam a munka eredményét: az eszményi német völgyszöröst. A víz most széles, lomha folyóként hömpölygött sima homokágyában, két téglafal között. Százlépésenként, egy-egy facsúszdán, óvatosan lejjebb ereszkedett. Mindkét partján kiirtották a növényzetet, és szabályos közönséges fiatal nyárfákat ültettek. A csemetéket fűzfavessző sövényvel fogták körül, és vasrúdhoz támasztották. Néhány év alatt remélhetőleg beteljesedik a helybeli tanácsos úr vágya, és a völgy teljes hosszúságában a rendszerető német természethez idomul. Padok lesznek benne ötvenméterenként,

tilalomtáblák százméterenként és sörözők félmérföldenként.

Ezt csinálják a Memeltől a Rajnáig. Szabályozzák az egész országot. Emlékszem például a Wehrthalra. Valaha a Fekete-erdő legromantikusabb szakadéka volt. Legutóbb, amikor arra jártam, több száz olasz munkás táborozott ott, és azon fáradozott, hogy a vadóc Wehr patakocskának szabályos utat építsen, amelyen józanul és zaj nélkül haladhat.

Németországban nincs értelme az akadályt nem ismerő természetről beszélni. A német tájéknak türtőztetnie kell magát, nem pedig rossz példát mutatnia a gyermekeknek. Egy német költő, ha meglátná a rendetlenül, pontatlanul zuhogó lodore-i vízesést, amelyről Southey ír, döbbenetben állna meg, majd elrohanna, és jelentené a rendőrségnek. És egyhamar vége lenne az illetlen tajtékozásnak és csobogásnak.

– Nono, mit jelentsen ez? – mordul rá a német hatóság a rakoncátlan vízre. – Nem tűrhetjük az ilyesmit, vegye tudomásul! Tessék lassan folyni, nem érti? Mit gondol, hol van?

És a helybeli német tanácsos ellátja a vizeket bádogcsövekkel, facsatornákkal és parafalépcsőkkel, és megmutatja nekik, hogyan keli német módra, mértéktartóan lecsurogni.

Németország rendes ország.

Drezdába szerda este érkeztünk, és vasárnapig ott maradtunk.

Drezda több szempontból a leglátványosabb német városok egyike. De inkább lakni kell itt, mint átutazni. Múzeumai, képtárai, palotái és parkjai, szép és gazdag műemlékei egész évszakra való látványosságot kínálnak, de ha csak egy heted van, idegesítenek. Párizs vagy Bécs vidámságából semmit sem találsz itt. Az ilyesmi

amúgy is gyorsan megfakul. Drezda kedvessége németesen szolid, de tartósabb.

Drezda leghírhedtebb botrányhőse még mindig Erős Ágoston, vagy ahogyan Carlyle hívja: „A bűn embere”, aki azzal vált nevezetessé, hogy Európa helyzetét több mint ezer gyermekkel súlyosbította. Mutogatják még a várakat és szűk cellákat, amelyekbe megunt szeretőit zárta, az egyik makacsabb hölgyet például negyven évig tartotta fogságban. A kastélyok, amelyek szégyenteljes büntetteiről árulkodnak, szétszórta hevernek a környéken, mint a csontok a harctéren, és történelmi emlékeiket, amelyeket az idegenvezető közöl, jól nevelt embernek legjobb meg sem hallgatnia. Életnagyságú képe ott lóg a gyönyörű Zwingerben, amelyet arénának építtetett vadállatai számára, amikor a nép már rájuk unt a piacon. Szűk homlokú, nyíltan állatias ember, de kulturált és ízléses, mert az ilyesmi gyakran együtt jár. A modern Drezda nagyon sokat köszönhet neki.

Drezda legkülönösebb látványossága a villamosvasút. Ezek az óriás járművek tíz-húsz mérföldes óránkénti sebességgel száguldoznak az utcákon, és olyan robajjal fordulnak be a sarkon, mint egy ír konfliskocsis. Mindenki rajtuk utazik, a katonatisztek kivételével, mert nekik tilos. Bálba vagy operába igyekvő estélyi ruhás hölgyek, kosarakkal megpakolt hordárok tolonganak egymás hegyén-hátán. A villamos köztiszteletnek örvend, minden és mindenki sietve kitér az útjából. Ha mégsem sikerült kitérned, és történetesen még élsz, amikor kihúznak, bírságot kell fizetned.

Harris egyik délután magánosan csavargott, illetve „bumlizott”, ahogy itt mondják. Este, amikor a Belvedere-ben üldögéltünk, és a zenét hallgattuk, megszólal Harris, minden apropó nélkül:

- Ezeknek a németeknek nincs humorérzékük.
- Miből gondolod? – kérdeztem.

– Hogy miből? Ma délután felugrottam az egyik villamosra. Látni szerettem volna a várost, ezért kinn maradtam a ... hogyishívjákon ...

– Stehplatzon.

– Ott. Nos, tudjátok, milyen rázós az ilyen villamos, és mennyire kell vigyázni a fordulónál, meg ha elindul vagy megáll?

Bólintottam.

– Vagy heten álltunk kinn – folytatta Harris –, én persze tapasztalatlanul. A villamos hirtelen indult, mire hátraestem, és rázuhantam egy testes úrra, aki mögöttem állt. Ő sem állhatott valami erősen, mert ráesett egy fiúra, aki egy trombitát vitt zöld posztóhuzatban. Egyik sem mosolygott, sem az úr, sem a trombitás fiú, feltápáskodtak, és komolyan nézelődtek. Bocsánatot akartam kérni, de mielőtt egy szót is szólhattam volna, a kocsi fékezett, és én természetesen előrebuktam egy ősz hajú pasasra, akit külseje után tanárnak néztem. Ő sem mosolygott, egy arcizma sem rándult.

– Lehet, hogy töprengett valamin – jegyeztem meg.

– Lehetetlen, hogy mindenki töprengett volna – felelte Harris. A továbbiakban mindegyikre legalább háromszor estem rá. Ők tudták előre, mikor jön a kanyar, és hol kell kapaszkodniok. Azt is látták, hogy mint idegen, hátrányban vagyok velük szemben. Folytonosan gurultam, dülöngéltem, vadul kapaszkodtam hol az egyik utasba, hol a másikba. Komikus lehettem. Nem állítom, hogy ez a legmagasabb rendű humor, de a legtöbb embert szórakoztatta volna. Nem így a németeket. Az arcukon nem látszott mosoly, inkább némi aggodalom. Volt ott egy apró emberke, aki háttál állt a féknek. Ötször estem rá, megszámloltam. Elvártam volna, hogy legalább ötödszörre

elmosolyodják. Nem. Mindössze megviseltnek látszott. Unalmas népség.

George-nak is volt egy kalandja Drezdában. Van egy üzlet az Altmarkt mellett, a kirakatában néhány díspárna látható. A tulajdonos üveg és porcelán eladásából él, a párnákat csak kísérletképpen tette ki. Nagyon szép, kézzel hímzett atlaszpárnák voltak, valahányszor elmentünk az üzlet előtt, George minden alkalommal megállt, és figyelmesen vizsgálta azokat. Azt mondta, hogy a nagynénjének tetszenének.

George az egész utazás alatt rendkívül figyelmes volt a néniéhez. Naponta hosszú leveleket írt neki, és minden városból üdvözölte. Emiatt többször vitatkoztunk, mert szerintem eltúlozta az ügyet. A nagynénje találkozik majd más nagynénikkel, kifecsegi nekik, és megbomlik az egész kaszt fegyelme, rakoncátlankodni kezdenek. De nem hallgatott rám.

E helyett szombaton ebéd után elvált tőlünk azzal, hogy körülnéz abban az üzletben, és vásárol egy párnát a néniének. Azt mondta, hogy nem időzik soká, és kért minket, hogy várjuk meg.

Vártunk is rá, elég soká. Végre visszatért üres kézzel és gondterhelten. Faggattuk, hol hagyta a párnát. Azt felelte, hogy meggondolta magát, nem hiszi, hogy a néniét érdekelné egy ilyen párna. Valami nem volt rendben. Megpróbáltuk kivallatni az okát, de nem mondta meg. Sőt körülbelül a huszadik kérdésünkre már egészen kurtán felelt.

Este azonban, amikor kettesben maradtunk, ő maga tért a tárgyra:

- Némely dologban különösek ... ezek a németek ...
- Mi történt? - kérdeztem.
- Hát a párna ...
- A nénidnek ...

– Miért ne? – kiáltott rám dühösen. Senkit sem ismertem még, aki ennyire érzékeny lett volna a nagynénjére.

– Miért ne küldhetnek párnát a nénémnek?

– Ne izgulj! – feleltem. – Én nem tiltom meg. Tisztellek érte.

Amikor lehiggadt, így folytatta:

– Négy párna volt a kirakatban, ha emlékszel még. Mind a négy egyforma, és mindegyiken címke volt, jól kivehető számjegyekkel: húsz márka. Nem beszélek folyékonyan németül, de némi erőlködéssel megértetem magam általában, és ha nem hadarnak, azt is megértem, amit ők mondanak. Bementem az üzletbe. Egy fiatal lány jött elém, csinos, szelíd kis teremtés, mondhatnám félénk. Nem olyanfajta nő, akitől ilyesmit várna az ember. Életemben nem lepődtem még így meg.

– Min lepődtél meg?

– Azon, ami történt. A lány rám mosolygott, és megkérdezte, mit parancsolok. Ezt tisztán értettem, nem létezik, hogy tévedtem volna. Letettem húsz márkát a pultra, és azt mondtam:

– Kérek egy párnát.

– Rám meredt, mintha legalábbis derékaljat kértem volna. Azt hittem, nem hallotta, tehát hangosabban elismételtem. Ha az állát csiklandoztam volna, akkor sem bámulhatott volna meglepettebben és ennyire méltatlankodva. Azt felelte, hogy nyilván tévedek.

– Nem akartam hosszasan társalogni, nem is tudtam volna. Közöltem, hogy nem tévedek. Rám utattam a húsz márkára, és harmadszor is megismételtem, hogy párnát akarok, egy húszmárkás párnát.

– Ekkor egy másik lány jött ki, egy idősebb. Az előbbi lány elismételte neki, mit mondtam, amitől ez is izgalomba jött. Először nem akarta elhinni a társának,

azt mondta, hogy nem olyan embernek látszom, aki párnát akarna. Hogy megbizonyosodjék felőle, megkérdezte tőlem :

– Valóban azt mondta, hogy párnát akar?

– Már háromszor megmondtam, most ismét csak ezt mondhatom: párnát akarok.

– Abból maga nem kap! – felelte a lány.

– Most már dühös voltam. Ha valóban nem kellett volna, kifordultam volna az üzletből. De a párnák ott csábítottak a kirakatban. Nem tudtam belátni, miért ne kaphatnék egyet.

– Párnát akarok! – kiáltottam határozottan.

– Erre megjelent egy harmadik lány is, gondolom, hárman vezették az üzletet. Csillogó szemű, kihívó külsejű fehérnép. Más alkalommal, azt hiszem, örömmel fogadtam volna, de most csak még inkább felingerelt. Nem értettem, miért kell három lány az én ügyemhez.

Az első két lány magyarázni kezdett a harmadiknak, de még a felét sem mondták el, az máris vihogott. Az a fajta lány volt, aki mindenben vihog. Aztán izgatott tanácskozásba merültek, egyszerre hadartak, a karattyolásukból egy szót sem értettem. Közben minden ötödik-hatodik szónál rám bámultak. Minél jobban mustrálgattak, annál hangosabban vihogott a harmadik. Végül mind a hárman vihogni kezdtek, a kis hülyék. Úgy éreztem magam, mintha bohóc lennék.

Aztán a harmadik lány hozzám lépett, és még mindig vihogva, így szólt:

– Ha megkapja, elmegy?

– Először nem értettem, így hát megismételte a kérdést:

– A párnát ... Ha megkapja, elmegy?

– Bár mehetnék már – feleltem –, de enélkül egy lépést sem teszek. – A történetek után rögeszmémé

vált a párna, feltettem magamban, hogyha kell, az éjszakát is itt töltöm.

A harmadik lány visszatért a társaihoz. Azt hittem, rászánták magukat végre, hogy eladják a párnát, és lebonyolíthatjuk ezt a kínos ügyletet. Ehelyett azonban a lehető legkülönösebb dolog történt. A két lány felsorakozott az első lány mögé, és még mindig vihogva – a jó ég tudja, min vihogtak –, elkezdtek felém tuszkolni. Egészen hozzám lökték, majd mielőtt észbe kaphattam volna, a lány felágaskodott, kezét a vállamra tette és megcsókolt. Majd arcát a kötényébe rejtve, kirohant, a második lány utána. A harmadik pedig ajtót nyitott nekem, és olyan nyilvánvalóan várta a távozásomat, hogy zavartan kiléptem, és a húsz márkámat is otthagytam. Nem állítom, hogy rosszul esett a csók, de ezúttal párnára voltam beállítva. Ebbe az üzletbe be nem teszem többé a lábam. Nem értem, mi történhetett.

– Mit kértél? – kérdeztem.

– Párnát.

– Tudom, azt akartál, de hogyan mondtad németül ?

– Ein Kuss.

– Akkor nincs okod panaszkodni. A „Kuss” ugyanis csókot jelent. A párna viszont „Kissen”. Nem tudom, túlfizetted-e, de te határozottan húszmárkás csókot kértél, és ahogy a lányt leírod, ennyit mások is rászántak volna. Harrisnak azonban ne mondjuk el. Ha jól emlékszem, neki is van egy nagynénje.

George helyeselt.

NYOLCADIK FEJEZET

Mr. és Mrs. Jones Manchesterből. – Javaslat a Békéligához. – Az ablak mint döntő érv. – Az idegenvezető nyelvtudása. – Hogyan küzdjünk az idő pusztítása ellen? – A német sör hatása. – A szobor mint gyógyszer. – Hova jutnak Harris barátai? – A borsmentes paradicsom. – Nők és városok.

Útban voltunk Prága felé, és éppen a drezdai állomás várótermében rostokoltunk, várva, hogy a vasúti hatalmak kiengedjenek a peronra, amikor George, aki a pénztárhoz ment, lélekszakadva rohant vissza hozzánk. A szeme vadul forgott.

– Láttam! – lihegte.

– Mit? – kérdeztem.

George izgalomban alig tudott értelmesen felelni.

– Itt van... Erre jön!... Mind a kettő... Nem viccelek ... Mindjárt itt lesznek, teljes életnagyságban!

Ilyenkor nyáridőben az újságok a tengeri szörnyről szoktak írni, azt hittem, George is róla beszél. Mielőtt kérdezősködhettem volna, George megszorította a kezem:

– Odanézz! Ugye nem hazudtam?

Odanéztem, és olyat láttam, ami azt hiszem, kevés angolnak adatott meg életében. Láttam az angol turistát lánya kíséretében úgy, ahogyan a kontinensen elképzelik. Már jöttek is felénk, hús-vér valóságukban. Nem álmodtunk, ők voltak azok, elevenen és megfoghatóan, az angol „Milor” és az angol „Mees”, ahogyan nemzedékek óta ábrázolják őket a kontinens vicclapjaiban és kabaréiban. Ők voltak azok, minden részletükben. A férfi hórihorgas volt, és valószínűtlenül sovány, homokszínű hajat, uborkaortt és hosszú

pofaszakállt viselt. Fehér pettyes, fekete öltönyére világos felöltőt húzott, amely a sarkát verdeste. Fehér sisakját zöld fátyollal ékesítette, oldalán színházi látcső fityegett, és kesztyűs kezében egy nála alig magasabb hegymászó botot vonszolt. Lánya nyakigláb volt és szögletes. Ruházatát nem tudnám nevén nevezni. Szegény nagyapám biztos tudta volna. Csak annyit mondhatok, hogy szoknyája feleslegesen kurta volt, és olyan bokát mutatott, amely – ha szabad erről beszélnem – esztétikai megfontolásból inkább rejtekhelyre kíváncszott. Kalapja az üdvhadseregre emlékeztetett. Cúgos cipőt viselt, kereskedelmi nyelven, azt hiszem, „prunellának” nevezik, szemén cvikker volt. Ő is hegymászó botot vonszolt – Drezdától száz mérföldes körzetben egyetlen hegy sincs –, és egy fekete táskát szíjazott a derekára. Fogai előremeredtek, mint az üregi nyúlé. Olyan volt, mint egy gólyalábon járó seprűnyél.

Harris a fényképezőgépét kereste, de izgalmában nem találta. Azok pedig nem érték be a puszta megjelenésükkel. Viselkedésük is előírásos volt. Minden lépésnél eltátották a szájukat. A gentleman nyitott bedekkert tartott a kezében, a lady pedig szótárt. Franciául társalogtak, de úgy, hogy rajtuk kívül senki sem értette volna, és egy olyan német nyelven, amelyet ők sem tudtak volna lefordítani. A férfi hegymászó botjával a vasutasokat döfködté, hogy figyelmüket magára vonja, a hölgy pedig egy kakaóreklám láttán felháborodva kiáltott fel: „Fuj, shoking!”, és tünetőleg elfordult.

Természetesen azonnal az érdeklődés középpontjába kerültek. Csordultig lévén szolgálatkészséggel, öt perccig eltársalogtam velük. Nagyon nyájasak voltak. A gentleman közölte, hogy Jones-nak hívják és Manchesterből jött, de nem úgy néztem, hogy tudná, hol

van Manchester. Megkérdeztem, hova utazik, nem tudta megmondani. Azt felelte, attól függ. Megkérdeztem, hogy a hegymászó bot nem zavarja-e, ha forgalmas városban sétál. Azt felelte, hogy olykor ő is úgy találja, mintha útjában lenne. Megkérdeztem, hogy a kalapfátyol nem okoz-e látási nehézségeket. Megnyugtató, hogy csak akkor viseli, ha a legyek nagyon szemtelenek. Megtudakoltam a ladytól, nem gondolja-e, hogy hideg szél fúj. Azt felelte, hogy ő is így találja, kiváltképp az utcasarkokon. Ezután érzékeny búcsút vettünk egymástól.

Sokat töprengtem ezeken a kísérteteken, és végül rájöttem, miről van szó. Valaki később Frankfurtban azt mondta, hogy Párizsban látta őket három héttel a Fashoda-affér után. Strassburgban egy másik ember, aki néhány angol acélgyár képviselőjében utazott, azt állította, hogy Berlinben találkozott velük a Transvaal-kérdés okozta izgalom idején. Mindezek alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a lady és a gentleman állástalan színészek lehettek, akiket a nemzetközi béke megmentése érdekében fogadtak fel. Nyilván a francia külügyminisztérium szerződtette és utaztatta ezt a csodálatos párt, hogy lecsillapítsa az Anglia ellen háborúra ingerelt párizsi nép haragját. Akin nevetünk, azt nem tudjuk megölni. A francia nép meglátta az angol nyárspolgárt, nem karikatúrában, hanem életnagyságban, és felháborodása röhögésbe fűlt.

A mi kormányunk is tanulhatna ebből. Tarthatna a Downing Street közelében, és szükség esetén vidéki turnéra is küldhetne néhány kurta lábú, köpcös franciát, akik a vállukat vonogatják, és békaszendvicset eszegetnek. Vagy tartalékolhatna egy szakasz gondozatlan, kopaszodó németet, akik az utcán sétálgatnának, hosszú pipából pöfékelnének, és közben bólogatnának: „So, so”. A közönség nevetne, és így

kiáltana fel: „Háborút, ezekkel? Nem, ez képtelenség!” A Békeligát is kérem, foglalkozzék javaslatommal.

Prágai tartózkodásunkat meg kellett hosszabbítanunk.

Prága ugyanis Európa egyik legérdekesebb városa. Kövei telítve vannak történelemmel és romantikával, minden külvárosa csatatér volt. Itt gondolták ki a reformációt, és itt ötlötték ki a harmincéves háborút. De Prágát a történelem folyamán feleannyi kellemetlenség sem érte volna, ha az ablakok kisebbek lettek volna és kevésbé csábítók. Az első ilyen nagyobb katasztrófa úgy ütött be, hogy hét katolikus tanácsost kihajítottak a Rathaus ablakából, a lenn várakozó, huszita lándzsások közé. Később, a második katasztrófára az adta meg a jelt, hogy a Hradzsín ablakából kihajigálták a császári hivatalnokokat. Ez volt a második prágai „Fenstersturz”. Azóta több fontos kérdést erőszak nélkül is megoldottak ugyan, feltehetőleg a pincében vitatták meg ezeket, de azért az ablak, mint döntő érv, mindig kísértésbe hozza a vérbeli prágait.

A Teynkerchében áll az a szüette szószék, amelyről Husz János prédikált. Ma ugyanerről a helyről katolikus szentbeszéd hallható, míg a távoli Constanzban durva kőtömb jelöli azt a szomorú helyet, ahol Husz és Jeromos máglyahalált halt. A történelem kedveli az efféle apró tréfákat. Ugyanebben a Teynkerchében nyugszik Tycho de Brache, a csillagász, aki kissé tévesen azt állította, hogy a föld a maga ezernyi felekezetével és egyetlen emberi nemével a világegyetem központja. Máskülönben a csillagokat jól látta.

Prága palotáktól szegélyezett, szurtos sikátoraiban gyakran csörtethetett lázas sietséggel a vak Ziska és a nyíltszívű Wallenstein, akit Prága hőségé avatott, és különös büszkeséggel vall polgárának. A Wallenstein tér homályos palotájában szent helyként mutogatják a kis

dolgozószobát, ahol imádkozott. Láthatóan bebeszélték maguknak, hogy Wallensteinnek lelke is volt. A város kacskaringós, meredek utcáin mindig nagy forgalom volt. Egyszer Zsigmond gyors légiói nyüzsögtek rajtuk, máskor a kegyetlen táboríták, majd a sápadt protestánsok menekültek a győztes Katolikus Miksa elől. Most a szászok, aztán a bajorok, hol Gusztáv Adolf hívei küzdöttek a hidakon, hol pedig Nagv Frigyes ostromgépei dörömböltek a kapukon.

A zsidók mindig fontos nevezetességei voltak Prága városának. Alkalomadtán készségesen támogatták a küzdőfeleket ama kedvenc foglalatosságukban, hogy leöljék egymást. Az Altneuschule boltozatán lengő, nagy zászló arról a vitézségről tanúskodik, amellyel Katolikus Ferdinándot segítették a protestáns svédek ellen. A prágai gettó volt az első efféle alapítvány egész Európában, és a prágai zsidó a bádog zsinagógában nyolcszáz éven át imádkozott, miközben az asszony nép kintről áhítatosan hallgatta.

Drezdában azt tanácsolták nekünk, hogy Prágában ne beszéljünk németül. A német kisebbség és a cseh többség közötti nemzeti gyűlölség ugyanis az idők folyamán annyira elharapódzott, hogy Prága bizonyos utcáiban kellemetlen következményekkel járhat, ha valakit németnek néznek. Mégis németül beszéltünk, vagy hallgattunk. A cseh nyelv – úgy mondják – nagy múltú és művelt nyelv. Ábécéje negyvenkét betűből áll, és a külföldit a kínaira emlékezteti. Nem olyan nyelv, amelyet kutya-futtában meg lehet tanulni. Úgy döntöttünk tehát, hogy testi épségünkben még mindig kevesebbet kockáztatunk, ha németül beszélünk. Nem is történt semmi bajunk. Talán azért nem, mert a prágaiak rendkívül élesesű emberek, és sajátos mondatszerkesztésükből, ragyogó kiejtésükből

megsejthették, hogy nem vagyunk igazi németek. Persze ezt csak lehetőségként említem.

A felesleges veszedelmek elkerülése végett kíváncsiságunkat idegenvezetőre bíztuk. Tökéletes idegenvezetőt még nem láttam. Ennek is volt két fogyatékosága. Az első az volt, hogy nem tudott angolul, illetve amit ő annak mondott, nem angol volt. Állítása szerint egy skót hölgytől tanulta az angol nyelvet. Én magam meglehetősen jól beszélek skótul, hiszen aki lépést akar tartani a modern angol irodalommal, annak ez nélkülözhetetlen, de egy cseh embert megérteni, aki szláv kiejtéssel és német gondolkodással beszél skótul, ez bizony alaposan próbára tette az értelmi képességeimet. Eleinte, ha beszélt, folytonosan attól rettegtünk, hogy megfullad. Percenként azt vártuk, mikor hal meg a karjainkban. De a délelőtt folyamán, úgy-ahogy megszoktuk, és leküzdöttük magunkban a kísértést, hogy valahányszor kinyitja a száját, hozzárohanjunk, a hátára fektessük, és feltépjük rajta a ruhát. Később már meg is értettünk valamit a beszédéből, így fedeztük fel a másik hiányosságát.

Úgy látszik, korábban feltalált egy hajnövesztő szert, és sikerült rábírnia egy helybeli vegyészt, hogy forgalomba hozza. Prága szépségei helyett folyton azt magyarázta nekünk, milyen áldás ez a kotyvalék az emberi nemre, és udvarias bólogatásunkat hitvány kotyvalékja iránti lelkes érdeklődésünknek vélte. Mi ugyanis azt hittük, hogy a műemlékekről és az épületekről beszél.

Ezek után már egyáltalán nem türtőztette magát. A romba dőlt palotákat meg az ódon templomokat pár szóval elintézte, mint afféle frivol ledérségeket, amelyek csak a dekadencia beteges ízlését terjesztik. Láthatóan arra törekedett, hogy ne az idő pusztítására irányítsa

figyelmünket, hanem arra, hogy miként küzdjünk ellene. Mit kezdjünk bevert kobakú hősökkel vagy kopasz szentekkel? Nézzük meg az élőket, a dúsfürtű lányokat és a kunkori bajszú legényeket! Mitől nőnek a tincsek, és mitől kunkori a bajusz? A „Kophkeo” rendszeres használatától!

A világot két részre osztotta: az egyik a Múlt, a „használat előtti”, hitvány, bágyadt külsejű, érdektelen világ, a másik a Jövő, a „használat utáni”, boldog, vidám, istenáldotta világ. A középkori történelem iránt valahogy közömbös maradt.

A csodaszerből nekünk is ajándékozott egy-egy üveggel. Nem mondhatok róla sem jót, sem rosszat. A sok-sok csalódás, amely a kopaszodás elleni küzdelmem során ért, érzéketlenné tett. Nem beszélve arról, hogy az örökös paraffin illat, bármilyen enyhe is, állandó gyanúsítható megjegyzésekre ad alkalmat egy nő ember életében. Ma már mintacsomagokkal sem kísérletezem.

Az üveget George-nak adtam, aki azért kérte, hogy egy ismerősének elküldhesse Leechbe. Utóbb kiderült, hogy Harris is odaadta az övét, amely ugyancsak Leechbe került.

Prágát elhagyva, makacs útitárs csatlakozott hozzánk: a hagymaillat. George ezt az európai konyhának tulajdonította.

Prágában Harris és én baráti szolgálattal kedveskedhettünk George-nak. Egy idő óta észrevettük ugyanis, hogy George túlzottan megszerette a pilseni sört. Ez pedig ravasz ital, főként ha meleg van. Ilyenkor nem tanácsos mértéktelenül fogyasztani. Nem száll a fejedbe, de tönkreteszi az alakodat. Ha Németországban járok, mindig megfogadom:

– Nem iszom német sört. Csak fehér bort, kis szódával, esetleg egy pohár Emsit vagy ásványvizet. De sört semmiképpen. Illetve ritkán.

Jó és hasznos fogadalom ez, bárkinek melegen ajánlhatom. Bárcsak én is megtartanám! George azonban, hiába szorongattam, minden korlátozásnak ellenállt. Még ígéretre sem volt hajlandó. Azt állította, hogy a német sör, mértékkel fogyasztva egészséges:

– Reggel egy pohárral, este egy pohárral, esetleg kettővel, senkinek sem árthat.

Talán igaza volt. Minket azonban az a fél tucat pohár aggasztott, amelyet reggel is, este is fogyasztott.

– Tennünk kell valamit – szólt Harris. – Az ügy komoly.

– Öröklött dolog ez – feleltem. – George családja mindig szomjas volt.

– Igyék limonádét – válaszolt Harris. – Az alakját féltem. El fogja veszteni a természetes eleganciáját.

Megtárgyaltuk az ügyet, és hála a gondviselésnek, ter vet eszeltünk ki. Éppen akkor állítottak fel egy új szobrot. Már nem tudom, kinek a szobrát. Csak arra emlékszem, hogy a szokásos utcai szobor volt, a szokásos merev nyakú úriemberrel, aki a szokásos lovon nyargalt, azon a bizonyos lovon, amely mindig a hátsó lábán jár, míg az elülső patáival a taktust veri. Részleteiben azonban egyéni volt. A férfi a szokványos kivont szablya vagy bot helyett tollas kalapot lengetett a kezében, a lónak pedig a megszokott, vízesésszerűen elomló farka helyett olyan hitvány kis farkincája volt, amely sehogy sem illett kérkedő magatartásához.

Kis téren állt a szobor, nem messze a Karlsbrücke túlsó hídfőjétől, de csak ideiglenesen. A városi hatóságok ugyanis, mielőtt végleges helyét kijelölték volna, nagyon okosan úgy döntöttek, hogy kipróbálják, hol mutat a legjobban. Ezért három nyers famásolatot

készítették róla, amelyek kissé távolabbról az eredetire emlékeztettek. Az egyiket a Franz Joseph híd előtt állították fel, a másikat a színház mögötti térségen, a harmadikat a Vencel tér közepén.

– Ha George még nem látta ezeket a szobrokat – mondta séta közben Harris, mialatt George a szállóban a nagynénjével levelezett –, akkor az ő segítségével jőzanebb és karcsúbb embert faraghatunk belőle, méghozzá ma este.

Vacsora közben óvatosan puhatolóztunk George-nál, és miután láttuk, hogy semmit sem tud a dologról, sétálni vittük. Mellékutcákön kanyarogva, elvezettük arra a helyre, ahol az eredeti szobor állott. George szokása szerint csak rápillantott a szoborra, és máris továbbállt volna, de visszatartottuk, és alaposan megnéztük vele. Négyszer is körüljárattuk, és megmutattuk neki minden részletét. Úgy láttam, unta, de azt akartuk, hogy emlékezzék rá. Elmondtuk neki a lovas ember történetét, közöltük a szobrász nevét, a szobor súlyát, méretét. Végül többet tudott a szoborról, mint bármi másról. A szobor minden titkába beavattuk, és amikor továbbmentünk, megígértettük vele, hogy reggel, amikor jobban látható, ismét megnézzük. Evégett a noteszába is felírtuk, hol található ez a gyönyörű műalkotás.

Azután elkísértük a kedvenc sörözőjébe, melléültünk, és történetekkel szórakoztattuk. A történetek olyan emberekről szóltak, akiket a mértéktelen sörözés tönkretett, gyilkosságba és örületbe kergetett, akiket fiatalon sírba vitt, vagy örökre elszakított a szép lányoktól.

Tíz órakor felszedelőzködtünk, hogy visszasétáljunk a szállóba. Viharos éjszaka volt, a holdat sűrű felhők borították. Harris így szólt:

– Ne arra menjünk, amerre jöttünk. Sétáljunk egyet a folyó partján. Szép ilyenkor a holdfényben andalogni.

Séta közben Harris egy szomorú történetet mesélt. Egy ismerőséről szólt, aki az örültek házába került. Arról jutott eszébe, hogy ugyanilyen holdvilágos éjjel volt akkor is, amikor utoljára a Temze parton kóboroltak, és az illető hirtelen azzal rémítette meg, hogy Wellington herceg szobrát látja a Westminster Bridge sarkán. Holott mindenki tudja, az a Piccadillyn áll.

Ebben a pillanatban szemünk elé került az első szobor-minta. Ott állt előttünk, kicsiny ráccsal védett térség közepén, az út másik oldalán. George megtorpant, és a rakpart falának dőlt.

– Mi baj? – kérdeztem. – Elszédültél?

– Kicsit. Pihenjünk egy percig.

Rémülten meredt a szoborra. Aztán rekedten megszólalt:

– Ami a szobrokat illeti, mindig csodálkozom, mennyire hasonlítanak egymásra.

– Nincs igazad – szólt Harris. – A képekre olykor valóban áll ez, de a szobrok mindig különbözők. Itt van például az a szobor, amelyet ma este láttunk, mielőtt a sörözőbe mentünk. Lovon ülő férfit ábrázolt. Prágában láthatsz még lovas szobrokat, de olyat mint az, nem találsz.

– Dehogynem – válaszolt George –, mind egyformák. Mindig ugyanaz a ló és ugyanaz a lovas. Pontosan egyformák. Aki ezt tagadja, hülye!

Úgy tűnt, mintha neheztelne Harrisre.

– Miből gondolod? – kérdeztem.

– Hogyhogy miből? – förmedt rám George. – Miből! Nézd meg ezt az átkozott szobrot!

– Miféle szobrot?

– Mifélett? Ezt! Nézd csak meg! Ugyanaz a félfarkú ló, ugyanúgy ágaskodik, ugyanaz a kalaplengető ember, ugyanaz a...

– Te most nyilván arról a szoborról beszélsz, amelyet a Ringplatzon láttunk! – szólt közbe Harris.

– Nem, nem arról! – kiáltott George ingerülten. – Én erről beszélek!

– Milyen szoborról? – álmétkodott Harris.

George rábámult, de Harris pompás színész volt. Az arcán riadtság és baráti aggodalom ült. George most engem vizsgált. Igyekeztem tőlem telhetően utánozni Harrist, sőt némi rosszallással is megtoldottam.

– Akarsz egy kocsit? – kérdeztem gyengéden. – Rohanok, és szerzek egyet.

– Mi az ördögöt kezdjek a kocsival? – kiabált George.

– Nem értitek a tréfát? Ostoba vénasszonyok! – Felrohant a hídra, mi pedig utána.

– Örülök, hogy csak tréfáltál – lihegett Harris, amikor beértük. – Láttam egyszer egy agylágyulást, úgy kezdődött ...

– Hülye vagy! – vágott közbe George. – Mindenre tudsz valamit.

Idegeseknek látszott.

Most a színház folyóparti oldalához cipeltük. Azt mondtuk, ez a legrövidebb út. A színház mögötti térségen ott állt a második szoborminta. George felnézett rá, és megdermedt.

– Valami bajod van? – érdeklődött Harris szívélyesen. – Beteg vagy?

– Nem hiszem, hogy ez a legrövidebb út – mondta George.

– Biztosítlak, hogy ez – nyugtatta meg Harris.

– Jó, én másfelé megyek – felelte George. – Sarkon fordult, és elindult, mi pedig utána.

A Ferdinandstrassén Harris és én az angol elmeógyógyintézetekről csevegtünk, amelyek Harris szerint hiányos felszerelésűek. Neki ugyanis volt egy barátja, aki bekerült egy ilyen intézetbe és ...

George közbevágott: – Úgy látszik, minden barátod az örültek házában van! – Ezt nagyon gorombán mondta, de Harris nem sértődött meg. Szelíden válaszolt:

– Valóban furcsa, ha meggondoljuk, milyen sok barátom kerül oda előbb-utóbb. Néha idegesít is.

A Vencel tér sarkán Harris, aki pár lépéssel előttünk ment, megállt.

– Szép utca, ugye? – mondta. Zsebre dugott kézzel nézelődött.

George-dzsal követtük. Kétszáz lépésnyire előttünk, a tér közepén, ott állt a rejtelmes szobor harmadik példánya. Azt hiszem, ez volt a legjobb mind közül. Ez hasonlított a legmegtévesztőbbben az eredetire. Az ágaskodó, kurta farkú paripa és tollas kalapjával a holdnak integető lovasa kísértetként meredt előttünk a viharos éjben.

– Azt hiszem, ha nem haragusztok érte – szólalt meg George –, kocsiba ülnék, talán akad itt egy. – Ünnepelesen beszélt, hetykesége teljesen elmúlt.

– Gondoltam, hogy valami bajod lehet – mondta Harris. – A fejed fáj, ugye?

– Talán – rebegte George.

– Láttam rajtad – folytatta atyaian –, de nem akartam alkalmatlankodni. Vízióid vannak, nem?

– Nem, dehogy! – hadarta George. – Nem tudom, mi bánt.

– Én tudom – mondta Harris kenetteljesen. – Ez a sör hatása. Ismertem egy embert ...

– Most ne mondd el! – rimánkodott George. – Lehet, hogy igaz, de ... majd elmondod máskor.

- A német sör nem neked való ...
- Azt hiszem, igazad van. Árt nekem.

Hazavittük és lefektettük. Nagyon csendes volt és alázatos.

Egyik este, vacsora után megkínáltuk egy vastag szivarral, és töredelmesen bevallottuk neki, milyen tervet eszeltünk ki az ő érdekében. Amikor befejeztük, ezt kérdezte:

- Összesen hány szobrot láttunk?
- Hármat – felelte Harris.

- Csak hármat? – álmétkodott George. – Biztos vagy benne?

- Feltétlenül! Miért?
- Semmi! – morogta George.

Láttam rajta, hogy kevesli.

Prágából Nürnbergbe utaztunk, közben Karlsbadot érintettük. A jó németek haláluk előtt Karlsbadba zarándokolnak, mint a mohamedánok Mekkába. Karlsbad kis helység, az emberek reggel ötkor kelnek, ez itt a divatos korzózási idő, a rezesbanda már javában fújja a Colonnade alatt, és a Sprudelen egy mérföldnyi hosszúságban nyüzsög a tömeg. Nagyobb nyelvezavar van itt, mint Bábelben volt. Lengyel zsidók és orosz nagyhercegek, kínai mandarinok és török pasák, norvég polgárok, akik olyanok, mintha csak egy pohár keserűvízre bújtak volna ki valamelyik Ibsen-drámából, párizsi dámák, spanyol grandok és angol grófnők, montenegrói hegyilakók és chicagói milliomosok tolonganak. Karlsbadban minden fényűzés megtalálható, csak a bors nem. Öt mérföldnyi körzetben semmi pénzért sem kapható. A bors ugyanis árt a májbajosoknak, akik a vendégek négyötöd részét alkotják. A borspártiak olykor, ha már nem bírják, bandákba verődnek, és elkóborolnak a határon túlra, ahol aztán féktelen borsorgiákban bujálkodnak.

Nürnberg csalódást okoz annak, aki a középkori várost keresi. Bár fel-felbukkan egy-egy különös, festői utcácska, de modern házak közé rejtve, és még a régi sem olyan régi, mint vártad volna. Egy város olyan, mint az asszonyok, annyi idős, amennyinek látszik. És Nürnberg még elfogadható külsejű hölgy, akinek az életkorát az esti gáz- és villanyfényben nehéz lenne megmondani a friss festék és a stukkó-smink alatt. Közelebbről azonban felfedezed ráncos falait és szarkalábas tornyait.

KILENCEDIK FEJEZET

Harris megszegi a törvényt. – Mi jár annak, aki előzékeny? – George bűnöző pályafutása. – Németország a kalandvagyók paradicsoma. – Milyen bűnt követhetünk el egy ágyneművel? – A szolid szórakozás. – A német kutya, amely inkább német, mint kutya. – A neveletlen bogár. – Egy nép, amely a kijelölt úton halad. – Milyen homokot szeret a német gyerek. – A gyermekkocsi mint a bűn forrása. – A pedáns korhelyek.

Nürnberg és a Fekete-erdő között egy s más okból mindhárman bajba kerültünk.

Elsőnek Harris kezdte, aki megsértett egy hivatalos közeget. Stuttgart bájos kisváros, tiszta és derűs, olyan, mint Drezda kicsinyben. Fő látványossága, hogy kevés látnivaló van benne: egy közepes méretű képtár, apró múzeum, egy fél palota, és már nem is kell fáradnod tovább, nyugodtan szórakozhatsz. Harris nem tudta, hogy hivatalos közeget inzultált. Tűzoltónak nézte (valóban olyan volt), és Harris „dummer Esel”-nek nevezte.

Németországban viszont szigorúan tilos a hivatalos közeget „buta számárnak” nevezni, noha ez kétségtelenül az volt.

Harrisszel a következő történt: Megunván a városi parkban való sétálgatást, ki szeretett volna jönni. Látott is egy kaput, és átlépett egy dróton, hogy megközelítse. Harris azt állítja, hogy nem vette észre a dróton függő táblát: „Durchgang verboten!” A kapu előtt egy egyenruhás ember állt, aki megállította Harris-t, és megmutatta neki a figyelmeztetést. Harris udvariasan megköszönte, és továbbindult. Erre az egyenruhás

utánairamodott, és közölte vele, hogy az efféle eljárást nem lehet ilyen hányaveti módon jóvátenni. A helyes módszer az, hogy Harris visszamászik a dróton a parkba. Ekkor Harris mutatott rá a táblára, amely világosan megmondta, hogy „Átjárni tilos”. Ha tehát ugyanezen az úton visszamegy, másodszor is törvénysértést követ el. Ezt az őr is belátta, és némi töprengés után azt javasolta, hogy Harris keresse meg a sarkon túl a főbejáratot, azon át menjen vissza a parkba, majd rögtön utána ugyanott jöjjön ki. Ekkor történt, hogy Harris buta számárnak minősítette a hivatalos közeget, amely minősítés egy napunkba és negyven márkánkba került.

Ezt követte az én bűnesetem. Karlsruheban ugyanis elloptam egy kerékpárt. Eredetileg ugyan nem lopni, hanem udvariaskodni akartam. A vonat éppen indult, amikor észrevettem, hogy Harris kerékpárja a poggyászkocsiban maradt. Senkit sem láttam, aki segíthetett volna. Így hát felugrottam a vagonba, és az utolsó pillanatban leszedtem a gépet. Diadalmasan toltam ki a peronra, amikor észrevettem, hogy Harris kerékpárja már a falnál áll egy csomó tejeskanna mögött. Az én kezemben tehát idegen gép volt.

Kényes helyzetben voltam. Angliában egyszerűen átadtam volna a gépet az állomásfőnöknek, és közöltem volna vele a tévedésemet. Németországban nem ilyen egyszerű. Körülhordozzák az embert, különböző szerveknél legalább fél tucat tisztviselő újra és újra kihallgatja, és ha közülük akár csak egy is elfoglalt éppen, akkor az éjszakát is ott töltheted. Ugy gondoltam tehát, hogy legjobb lesz, ha feltűnés nélkül megszabadulok a géptől, és kereket oldok. Találtam egy fáskamrat, amely alkalmasnak látszott, és már éppen toltam be a gépet, mikor szerencsétlenségemre egy

nyugalmazott tábornagy külsejű vasúti bakter észrevett, és lecsapolt rám.

– Mit csinál itt ezzel a géppel? – kérdezte.

– Be akarom tenni a kamrába, hogy ne legyen útban – feleltem. Hangommal igyekeztem azt a látszatot kelteni, mintha kizárólag előzékenységből és rendszeretből buzgólkodnék. Vártam, hogy megköszöni, de tartózkodó maradt.

– Ez a maga biciklije? – kérdezte.

– Hát ... nem teljesen ...

– Kié? – förmedt rám.

– Azt nem tudnám pontosan megmondani.

– Hol szerezte? – A hangja gyanakvó és sértő volt.

– A vonaton – feleltem nyugodt önérzettel, már amennyire ez tőlem és helyzetemből tellett. – Tudniillik ... tévedtem ...

Nem is kellett befejeznem. Közbevágott, hogy mindent ért, és a sípjába fújt.

A továbbiak nem voltak nagyon szórakoztatók. De szerencsére – azt mondják – olykor az Isten vigyáz ránk. Karlsruheban, ahol az incidens történt, van egy német barátom, aki befolyásos személy. Arra gondolni sem merek, mi lett volna a sorsom, ha az eset egy másik állomáson történik velem, vagy ha a barátom nem tartózkodik éppen otthon. Így azonban, bár egy hajszálon múlt, de megmenekültem. Szívesen mondanám, hogy Karlsruheából emelt fővel távoztam, ez azonban nem lenne igaz. Megmenekülésemet Karlsruhe rendőri köreiben még ma is az igazságszolgáltatás súlyos kudarcaként könyvelik el.

De mindez jelentéktelen George súlyos bűncselekményéhez képest. A kerékpárügy annyira megzavart bennünket, hogy George-ot elvesztettük. Később megtudtuk, hogy a rendőrség előtt várt ránk, de akkor ezt meg nem tudtuk. Azt hittük, továbbutazott

Badenbe, és minthogy Karlsruhétól sürgősen szabadulni akartunk, kissé meggondolatlanul felugrottunk a következő vonatra és elutaztunk. George viszont beleunva a várakozásba, visszament az állomásra, és minthogy bennünket nem talált, azt hitte, hogy elmentünk, és a poggyászat is magunkkal vittük. A jegye Harrisnél maradt, a pénze viszont nálam, mivel a bankári teendőket én láttam el. Ezen enyhítő körülmények birtokában, előre megfontolt szándékkal olyan bűnöző pályafutásba kezdett, hogy később, pusztán a hivatalos idézések láttán, égnek meredt a hajunk szála.

Meg kell mondanom, hogy Németországban meglehetősen bonyolult dolog az utazás. Az állomáson megváltod a jegyed. Ha azt hiszed, hogy ezzel már utazhatsz is, tévedsz. Amikor befut a vonat, fel akarsz szállni, de a vasúti őr méltóságteljesen félrehív. Hol vannak az okmányaid? Megmutatod a jegyed. Közli, hogy ezzel nem sokra mégy. Visszaküld a pénztárhoz, ahol gyorsvonati pótjegyet kell váltanod. Ismét visszatérsz a peronra, abban a jámbor hitben, hogy túl vagy a nehézségeken. Megengedik ugyan, hogy felszállj, de sem leülnöd, sem felállnod, sem sétálnod nem szabad. Ehhez még egy jegy kell, a helyjegy.

Sokszor töprengtem rajta, mit csinál az az ember, aki csak egy jegyet hajlandó váltani. Vajon joga van-e a sínek közt a vonat után futni? Vagy címkét ragasztanak rá, és a poggyászkocsiba rakják? Továbbá mi lesz annak a sorsa, aki megváltotta a gyorsvonati pótjegyet is, de hirtelen támadt makacsságból vagy pénzhiányból nem vesz helyjegyet? Vajon felfekhet-e a poggyásztartóba, vagy megengedik-e neki, hogy kilógjon az ablakon?

Visszatérve George-ra, neki csak annyi pénze volt, hogy személyvonatra szóló harmadosztályú jegyet válthasson Badenig. A vasúti őr éberségét úgy játszotta

ki, hogy megvárt, amíg a vonat elindult, és akkor ugrott fel. Ezzel többrendbeli bűncselekményt követett el:

Először:

a) Mozgó vonatra szállt.

b) Miután figyelmeztették, hogy tilos.

Másodszor:

a) Magasabb minőségű vonatra szállt, mint amilyenre a jegye szólt.

b) Megtagadta a különbözet megtérítését, amikor a hivatalos közeg felszólította erre. (George azt állítja, hogy nem „tagadta meg”, hanem megmondta kereken, hogy nincs egy vasa sem.)

Harmadszor:

a) Magasabb minőségű fülkébe szállt, mint amilyenre a jegye jogosította.

b) Megtagadta a különbözet megtérítését, amikor a hivatalos közeg erre felszólította. (George a jegyzőkönyv ezen kitételével kapcsolatban is akadékoskodik. Azt állítja, hogy kifordította a zsebét, és felajánlotta a kalauznak, hogy amit ott talál, az övé lehet. Felajánlotta továbbá, hogy átmegy a harmadik osztályra, de nem volt harmadik osztály. Felajánlotta azt is, hogy meghúzza magát a poggyászkocsiban, de erről hallani sem akartak.)

Negyedszer:

a) Leült anélkül, hogy fizetett volna.

b) Álldogált. (George azzal mentegetőzik, hogy minekutána ülni nem engedték, hirtelenében nem jutott jobb az eszébe.)

Németországban azonban nincs helye a mentegetőzésnek. George utazása Karlsruhétól Badenig egyike volt a legköltésesebb utazásoknak, amelyeket valaha is feljegyeztek.

Ha az ember arra gondol, milyen könnyen és gyakran lehet bajba kerülni Németországban, arra a

következtetésre jut, hogy ez az ország valóságos jótétemény és áldás lenne az átlagos angol fiatalembernek. A londoni orvosok, joghallgatók és egyéb menzatöltelék unalmas életet élnek. Az egészséges brit ember csak a tilosat élvezi, akkor boldog, ha valahogy bajba kerülhet. De Anglia sajnos kevés alkalmat ad erre. S jó sok kitartás, türelem kell hozzá, míg az angol ifjú valóban csávéba jut.

Erről beszélgettem egyszer egy öreg templomatyával. November tizedike volt, és aggodalmasan olvastuk a rendőri jelentéseket, mert szokás szerint beidézték egy csomó fiatalembert, akik előző éjszaka botrányt okoztak a Criterion előtt. Barátom a fiát féltette, én meg szeretett unokaöcsémet, akiről elfogult édesanyja azt hiszi, hogy Londonban kizárólag tanulással foglalkozik. Szerencsére egyikük sem szerepelt az őrizetbe vettek listáján, és mi elmélkedni kezdtünk az ifjúság bohóságán és léhaságán.

– Feltűnő – mondta a barátom, az egyházfi –, hogy a Criterion milyen szívósan tartja az első helyet. Éppúgy, mint fiatalokoromban. Minden esténk a Criterion előtti verekedéssel végződött.

– Szóra sem érdemes – jegyeztem meg.

– Valóban egyhangú időöltés – felelte, és barázdált arcára álmodozó kifejezés ült. – Ha tudná, milyen kimondhatatlanul unalmas Piccadilly Circus-tól folyton a Vine Street-i rendőrségre mászkálni. De mi mást tehattünk volna? Ha az ember kiolt egy pár utcai lámpát, jön a lámpagyújtogató és felgyújtja. Ha a rendőrt sértegeti, az egyszerűen nem veszi észre, vagy úgy tesz, mintha nem érdekelné. Ha kedved szottyan, még a Covent Garden kapuőrével is birkózhatsz. Emlékszem, egyszer megpróbáltam elhajtani egy kétkerekű bérkocsit. Az ilyesmit mindig a legjobb tréfának tartottuk. Késő éjjel loptam el egy Dean Street-i kocsmá

elől, de már az első pillanatban bekerített egy idős hölgy három csemetével, akik közül kettő bömbölt, egy aludt. Mielőtt feleszmélhettem, belökte a kölyköket a kocsiba, felírta a számomat, a markomba pénzt nyomott, amelyből állítása szerint egy shilling a borralaló volt, és megadott egy címet. Azt mondta, hogy valamivel messzebb van, mint North Kensington. Valóban messzebb volt, Willesden túlsó szélén. A gebe fáradt volt, az út több, mint két órát tartott. Ez volt a leghosszabb út, amelyet életemben láttam. Egyszer-kétszer megpróbáltam rábeszélni a gyerekeket, hadd vigyem vissza őket az idős hölgyhöz, de valahányszor rájuk nyitottam az ajtót, a legfiatalabb visítani kezdett. Amikor pedig más kocsisoknak felajánlottam, hogy tisztemet rájuk ruházom, az akkor divatos slágerrel válaszoltak: „Mondd fiam, George, mit csinálsz a világ végén?” Egyikük felajánlotta, hogy értesíti a feleségemet, ne számítson rám egy ideig. A másik megígérte, hogy tavasszal expedíciót szervez a felkutatásomra. Amikor a bakra felkapaszkodtam, úgy képzeltem, hogy majd elfuvarozok egy zsémbes, vén ezredest egy elhagyott helyre, az úti céljától vagy hat mérföldnyire, és otthagynom a járda szélén, hadd káromkodjék. De eszembe sem jutott, hogy éjnek idején tanulmányi kirándulásra induljak egy óvodával. – Ugy bizony, sóhajtott barátom, az egyházfi: – Londonban kevés a szórakozási alkalom.

Németország viszont csőstül ontja a kellemetlenségeket az arra áhítozóknak. Németország tele van olyan dolgokkal, amelyeket tilos megtenni. Minden unatkozó angol ifjúnak jegyet váltanék Németországba.

A Vaterland rendőrségi útmutatójában teljes listát talál azokról a dolgokról, amelyeknek a megtétele izgalmat okoz. Németországban például tilos az

ágyneműt az ablakba kilógatm. Talán ezzel kezdhethné. Már éhgyomorra bajba kerülne. Bezzeg otthon önmagát is kilógathatná az ablakon, és a kutya sem ügyelne rá, feltéve, hogy nem rongálja meg másnak az ablakpárkányát, és nem esik tolakodó módon egy arra járó gentleman fejére.

Németországban nem szabad tetszés szerint öltözködni. Egy skót ismerősöm, aki Drezdában akart telelni, az első pár napját azzal töltötte, hogy a szász rendőrséggel elmélyült eszmecsere-t folytatott a ruházatról. Arról faggatták, mi a célja ezekkel a ruhákkal. Töredelmesen bevallotta, hogy viselni akarja őket. Megkérdezték, hogy miért akarja viselni. – Hogy meg ne fázzam – felelte az ismerősöm. Nyíltan megmondták neki, hogy egy szavát sem hiszik, és zárt kocsi-ban visszazsuppolták a szállására. Az angol nagykövet személyes tanúskodása kellett hozzá, hogy a hatóságok elhiggyék: a skót szoknyát igen sok tekintélyes, törvénytisztelő, brit adóalany viseli. A tanúvallomást diplomáciai okokból elfogadták ugyan, de magánvéleményüket a mai napig fenntartották. Az angol turistákat már úgy-ahogy kezdik megszokni, de ha egy leicestershire-i gentleman vadászatra érkezik, mihelyt a szállóból kilép, lovát is, őt is azonnal előállítják, hogy ledérségéről magyarázatot adjon.

A német városokban nem szabad lovat, szamarat, öszvért etetni. Ha mégis fellobban benned a szenvedély, hogy valakinek a lovát megetesd, találkát beszélsz meg a lóval egy étkezésre kijelölt helyre. Az utcán vagy nyilvános helyen tilos üveget és porcelánt törni. Ha megteszed, fel kell szedned az utolsó darabig. Hogy azután mit csinálj velük, nem tudom. De bizonyosan állíthatom, hogy sem eldobni, sem elhagyni nem szabad. Feltehetőleg addig kell magaddal cipelned, amíg meg nem halsz, és akkor veled temetik.

A német utcákon nem szabad nyilazni. A német törvényhozó ugyanis nem elégszik meg az átlagembertől várható bűnökkel, olyan dolgokat is igyekszik kitalálni, amelyekre csak futóbolondoknál számíthatunk. Olyan törvényük ugyan nincs még, amely az úttest közepén elkövetett fejenállást tiltaná. Nem gondoltak rá. De ha egy német államférfi egyszer ellátogat a cirkuszba, és meglátja a légtornászokat, azonnal pótolja ezt a mulasztást.

A német törvénynek külön bájt kölcsönöz a szabott tarifa. Minden vétségnek pontos ára van. Nem kell éjszakán át virrasztva töprengened, mint nálunk Angliában, hogy vajon megúszod-e negyven shilling pénzbírsággal, vagy ha a bírónak rosszkedve van, hétnapi börtönt kapsz. Németországban pontosan tudod, hogy a tréfád mibe kerül. Kiszórod a pénzed az asztalra, felütöd a Rendőri Útmutatót, és megtervezed a szabadnapodat mondjuk ötven pfennigre. Szolid esti szórakozásnak ajánlanám: a járda túlsó felén menni, ott, ahol jönni kell. Számításom szerint csendes mellékutcában, teljes esti séta a tilos oldalon alig kerül három márkánál többbe.

A német városokban sötétedés után tilos csődületet támasztani. Nem tudom biztosan, hány ember szükséges a csődülethez, és kérdezősködésemmre egyetlen hivatalos közeg sem tartotta illetékesnek magát, hogy a létszámot meghatározza. Egyszer megkérdeztem egy német barátomat, aki a feleségével, az anyósával, öt gyermekével, a nővérével, annak vőlegényével és a két húgával színházba indult, nem gondolja-e, hogy törvénysértést követ el. Komolyan nézett rám, majd töprengve végigmérte a csoportosulást.

– Nem hiszem ... egy család vagyunk.

- A törvény nem tesz különbséget családi kötelékben elkövetett csődülettámasztás és családon kívüli között – jegyeztem meg. – A törvény csak „csődületről” beszél. Ne vegye kedvezőtlen véleménynek, de hajlok arra a felfogásra, hogy az ön gyülekezetét etimológiai szempontból „csődületnek” minősítsem. Hogy a rendőrség magáévá teszi-e ezt, vagy sem, majd elválik. De az óvatosság sosem árt.

Barátom tétovázott még, de felesége jobbnak vélte, ha a társaságot nem a rendőrség oszlatja fel, hanem ő, ezért úgy döntöttek, hogy a színház előcsarnokában találkoznak.

Németországban egy másik szenvedélyedet is el kell fojtanod, azt, amely arra ösztökél, hogy tárgyakat hajigálgj ki az ablakon. A macskák könyörtelenek. Ott-tartózkodásom első hetében egy percre sem tudtam miattuk lehunyni a szemem. Egy éjszaka aztán felbőszültem. Összegyűjtöttem egy kisebb arzenált, két-három széndarabot, néhány kemény körtét, egy záptojást, amelyet a konyhaasztalon találtam, egy üres szódavizes üveget és más efféléket, aztán az ablakot kinyitva, bombázni kezdtem a vélhető zajforrást. Nem hiszem, hogy találtam volna. Még sosem láttam olyan embert, aki eltalált egy macskát, hacsak nem véletlenül, amikor mást vett célba. Ismertem királydíjas céllövőbajnokokat, akik ötven yard távolságról vadászpuskával lőttek macskára, de még a szőrét sem borzolták fel. Sokszor gondoltam rá, hogy kiváló lövészeknek ne azt tartsák, aki céltáblákra, rohanó szarvasokra, nyulakra lövöldözik, hanem aki azzal büszkélkedhet, hogy eltalált egy macskát.

De a macskák mégis eltávoztak. Talán a tojás miatt bánkódtak. Visszafeküdtem az ágyba, abban a hitben, hogy az ügyet lezártam. Tíz perc múlva erélyes csengetés vert fel. Gondoltam, nem veszem tudomásul,

de a csengő olyan állhatatosan berregett, hogy végül is hálóköntösben leballagtam a kapuhoz. Egy rendőr állt ott, előtte kis kupacba rakva mindaz, amit az ablakon kihajigáltam, a tojás kivételével. Gondosan összegyűjtötte őket.

– Ezek az ingóságok az ön tulajdonát képezik? – kérdezte.

– Csak képezték, már megváltam tőlük. Magának adom.

Ajánlatomra nem reagált. Ehelyett így szólt:

– Ön kidobta ezeket az ablakon.

– Tökéletesen igaza van – feleltem. – Valóban kidobtam.

– Miért dobta ki az ablakon? – A német rendőrnek megvan a maga sajátos kihallgatási rendszere. A kérdéseket sosem variálja, és egyet sem hagy ki közülük.

– A macskákra céloztam – feleltem.

– Milyen macskákra?

Ilyet is csak egy német rendőr kérdezhet. Azt feleltem, hogy resteltem, de név szerint nem ismerem őket. Vadidegen macskák voltak, de ha a rendőrség összehívna a kerület macskáit, vállalom, hogy eljövök, és megpróbálom a nyávogásuk alapján azonosítani őket.

A német rendőr nem érti a tréfát, és súlyosan ráfizet, aki a német egyenruhával humorizál. Az ilyesmi „hivatalos közeg terhére elkövetett tiszteletlenségnek” minősül. Az én rendőröm kioktatott, hogy a rendőrségnek nem képezi feladatát a macskák összehívása, ezzel szemben feladatát képezi, hogy „az ingóságok ablakon át történő kihajítása” miatt felelősségre vonjon.

Megkérdeztem, mi a teendő Németországban, ha az embert nem hagyják a macskák aludni. Megmagyarázta, hogy jogomban áll feljelentést tenni a macska

tulajdonosa ellen, amikor is a rendőrség figyelmeztetni fogja az illetőt, és ha szükséges, intézkedik a macska megsemmisítése iránt.

Megkérdeztem, mit javasol, hogyan nyomozhatnám ki a macska tulajdonosát. Némi töprengés után azt ajánlotta, hogy kövessem a macskát a szállásáig. Nem vitáztam tovább, nehogy olyasmit találjak mondani, ami súlyosbíthatná a helyzetemet. Végül is az éjszakai sportolás tizenkét márkámba került.

De Németországban minden bűn és véték jelentéktelenné törpül a fűre lépés szörnyűségéhez képest. Németországban sehol, semmikor, semmilyen körülmények közt sem szabad a fűre lépni. Németországban a fű fétis. A német fűre lépni akkora szentségtörésnek számít, mint egy mohamedán imaszőnyegen matróztáncot járni. A német füvet a kutyák is tisztelik. Egy német kutya még álmában sem rakná fűre a mancsát. Ha Németországban fűben hancúrozó kutyát látsz, biztosra veheted, hogy hitetlen külföldi kutya. Angliában azt a helyet, amelytől a kutyákat távol akarjuk tartani, hat láb magas drótsövénnyel kerítjük körül, és a tetejét szögekkel védjük. Németországban elég egy tábla is a térség közepére, és a kutya, amelynek német vér csörgedez az ereiben, csak rápillant a „Hunden verboten!” felírásra, bólint egyet, és továbbáll. Egy német parkban láttam egyszer egy kertészt, aki nemezpapucsban, lábujjhegyen a gyepre lépett, kiemelt egy bogarat, óvatosan, de határozottan az útra tette, és éberén figyelte, megpróbál-e visszamászni. A bogár szégyenkezve lesütötte a szemét, a csatorna felé iszkolt, majd eltűnt egy ösvényen, amelyen „Ausgang” feliratú tábla állt.

A német parkokban fenntartott utak vannak a különböző társadalmi rétegek számára, és életével,

vagyonával lakol az, aki más útra téved. Külön utakon közlekednek a kerékpárosok, külön a gyalogjárók, külön a lovasok, a könnyű járművek és a nehezek. Más úton járnak a gyermekek és máson a magános hölgyek. Sajnos a kopasz fejűeket és a modern nőket még nem terelték külön. Ez bizony mulasztás.

A drezdai városi parkban talákoztam egyszer egy idősebb hölgygel, aki segélykérően és zavartan álldogált egy hetes útelágazásnál. Mindegyiknél vészjósló feliratok figyelmeztettek rá, hogy az utat csak az arra illetékesek használhatják

– Bocsásson meg, hogy zavarom – szólított meg –, lenne szíves közölni, mi vagyok én, és merre mehetek.

Gondosan szemügyre vettem, és arra a következtetésre jutottam, hogy a „Felnőtt” és „Gyalogjáró” kasztba tartozik. Megmutattam a számára kijelölt utat. Csalódottan nézett rám.

– Nem akarok arra menni. Erre van dolgom – szólt.

– Isten őrizze, asszonyom! – kiáltottam. – Ez a gyermekek útja!

– De nem bántom őket. – mondta szelíd mosollyal. Valóban nem látszott veszedelmesnek.

– Asszonyom! – szóltam ünnepélyesen. – Én bízom, önben, és ha rajtam állna, ráengedném erre az útra, még ha a tulajdon elsőszülött gyermekem állna is a másik végén. De kötelességem tájékoztatnom önt az ország törvényeiről. Felnőtt ember létére erre az útra lépni a biztos végromlást jelentené, esetleg várfogságot. Az az ön útja, kiírták nyíltan: „Nur für Fussgänger!” Kövesse a tanácsomat, menjen arra, de gyorsan. Még gyanússá válik, ha soká tétovázik.

– De nem akarok arra menni!

– Sajnálom, akarnia kell!

A német parkokban külön székeket találsz „Csak felnőtteknek” (Nur für Erwachsene) felirattal. A német

kisfiú a világ kincséért sem ülne rájuk. Elolvassa, és gyorsan elsompolyog neki rendelt széket keresni. Arra aztán óvatosan letelepszik, vigyázva, nehogy sáros cipőjével hozzáérjen. Képzeljük el a mi Regent vagy St. James-parkunkban egy ilyen „Csak felnőtteknek” rendelt széket. Ötmérföldes körzetből minden gyerek iderohanna, ekörül tolongana, és lökdösné azokat a társait, akik már rajta ülnek. Felnőtt sosem ülhetne ott.

De a német kormány a gyermekekre is gondol. A parkokban és a játszótereken elkülönített helyet biztosít nekik, külön homokkal, amelyből várat építhetnek, és sárpogácsát gyúrhatnak. Másféle homokból készült pogácsa erkölcstelen volna. A német gyermeket mélységesen nyugtalanítaná, lelke berzenkednék ellene.

– Ez a pogácsa – mondaná – nem az e célra rendelt kincstári homokból készült. Törvénytelen pogácsa ez, nem lehet áldás rajta. – És lelke mindaddig háborogna, amíg apja ki nem fizetné a bírságot, és őt el nem náspángolná. Németországban kiváló izgalmakra és veszélyekre lehet szert tenni a közönséges gyerekkocsival is. A német törvénykönyv oldalakon át sorolja, hogy mit tehetünk és mit nem tehetünk egy „Kinderwagen”-nel. Ember legyen a talpán, aki törvénysértés nélkül végigtol egy gyerekkocsit a városon, vagy legalábbis diplomata. Gyerekkocsival nem szabad álldogálni, és nem szabad sietni. Tilos bárkinek útját állni, és ha más áll a te utadban, ki kell térded. Megállni csak a külön kijelölt gyerekkocsi-parkírozási pontokon lehet, ott viszont meg kell állnod. Gyerekkocsival nem szabad átmenni az úttesten. Ha te és a csecsemő történetesen a másik oldalon laktok, ám viseljétek a következményét. A gyerekkocsival csak bizonyos helyeken közlekedhetsz, de otthagynod sehol sem szabad. Szavamra mondom, Németországban egy

gyerekkocsival fél óra alatt egész havi bosszúságszükségletedet fedezheted.

Kalandvagyó angol ifjak! Gyertek Németországba gyerekkocsival!

Németországban este tíz után nem hagyhatod nyitva a házad kapuját, és tizenegy után nem zongorázhatsz a saját otthonodban. Angliában sosem kívántam este tizenegy után zongorázni. Németországban sem jut eszembe napközben, de mihelyt az óra a tizenegyet elütötte, ellenállhatatlan, forró vágy tör rám, hogy elpötyögtessem a „Szűz imáját”. De a törvénytisztelő német számára a tizenegy utáni zene már nem okoz gyönyörűséget. Nem zene az, hanem bűn!

Az egyetlen lény, aki némi törvényadta szabadságban részesülhet, a német diák. Persze ő is csak pontosan megszabott és félreérthetetlenül kijelölt határok között, ő például be is rúghat, a járda szélén is horkolhat, ha a rendőrnek leszurkolja azt a csekély pénzösszeget, amiért reggel feltámogatja és hazakíséri. De mindehhez csak mellékutcában van joga. Főútvonalon levő kanális mellett részegen heverni szigorúan tilos. A német diák, amikor a delírium közeledtét érzi, összeszedi maradék erejét, betántorog a legközelebbi mellékutkába, ahol aztán nyugodtan elvágódik. Bizonyos környékeken a kapukon is becsöngethet, és olcsó pénzért lefeküldhet, amíg kijózanodik.

A német diák az utcai lámpákat is elolthatja; persze csak módjával. A duhajkodó diák többnyire számolja a lámpákat, és éjjelenként fél tucattal megelégszik. Hazafelé botorkálva kurjongathat is, éjjel fél háromig. Bizonyos kocsmákban a pincérlányt is megölelheti. Illetlen kicsapongások elkerülése végett a diákok által látogatott kocsmákban gondosan kiválogatott, higgadt és ékeőbb hölgyeket alkalmaznak, hogy a német diák

aggodalom és szégyen nélkül élvezhesse a kaland
gyönyöreit.

Törvénytisztelő nép a német.

TIZEDIK FEJEZET

Baden-Baden, a látogató szemével nézve. – A nyári reggel varázsa, ahogyan délután látjuk. – A távolság, iránytűvel és lábbal mérve. – George megalkuszik a lelkiismeretével. – A kerékpározás a plakáton és a valóságban. – A griffmadár mint házőrző. – Az önérzetes kutya. – A ló, amelyet ketten szidnak.

Badent elhagyva, úgy határoztunk, hogy most már többet és komolyabban fogunk kerékpározni. Badenről csak annyit mondhatok, hogy szép hely, és pontosan olyan, mint a többi szép hely. Tíznapos túrát terveztünk, amelynek során nemcsak a Fekete-erdőt látogatnánk meg, hanem lekanyarodnánk a Duna völgyébe is, amely Tuttlingentől Sigmaringenig, húsz mérföld távolságon talán Németország legszebb völgye. A Duna keskeny mederben kanyarog, ódon falvak, zöld legelők és régi kolostorok közt, partján mezítlábas, kopasz barátok láthatók, derekukon kötélöv feszül, a hegyoldalakon pásztorok legeltetik a nyájukat, aztán meredek sziklafalak közt visz tovább az út, a szirttetőkön megannyi romba dőlt templom és vár. Úgy gondoltuk továbbá, hogy pár pillanatra elugrunk a Vogézekbe is, ahol a lakosság egyik fele keserű sértésnek érzi, ha franciául szólítod meg, a másik tele azon bánkódik, ha németül szólsz hozzá. Az angol szót viszont valamennyien egyöntetű méltatlankodással és megvetéssel fogadják. A társalgás errefelé kissé idegesítő.

Tervünket azonban nem tudtuk teljesen végrehajtani, mert ember tervez, Isten végez. Délután három órakor még könnyű kiadni a jelszót: ébresztő reggel ötkor,

könnyű reggeli fél hatkor, indulás pontban hat órakor!
Ezt ilyenkor még el is hisszük.

Valaki még hozzá is fűzi, hogy így legalább nem kell a hőségben bicikliznünk.

– A kora reggel a nap legszebb része – teszi hozzá másvalaki.

– Kétségtelenül.

– A levegő hűvös és friss.

– És a virradat gyönyörű látvány.

Az első reggel megtartjuk a fogadalmunkat. A társaság fél hatkor gyülekezik, mindenki csendes és harapós. Morgunk a reggeli miatt és más egyebekért. A légkör robbanásig feszült az elfojtott ingerültségtől. Este aztán váratlanul megszólal a Kísértő hangja:

– Azt hiszem, ha pontban fél hatkor kelünk, még lesz időnk mindenre.

Az Erény gyengéden tiltakozik: – Nem lehet, megfogadtuk ...

A Kísértés közbevág: – A fogadalmak az emberért vannak, és nem megfordítva. Az ördög a Bibliát is saját céljára magyarázza. Amellett felzavarjuk az egész fogadót. Tapintatlanság a szegény személyzettel szemben.

Az Erény egyre erőtlenebbül védekezik: – De hisz itt mindenki korán kel.

– Persze, miattunk. Reggelizzünk fél hétkor. Akkor a derék pincérek is kialakítják magukat.

Így jelenik meg a bűn, a jóság álarcában. Van, aki hatig alszik, nehogy felzavarja a többieket. Ez az önzetlen kíméletesség egészen hét óráig tart.

Hasonlóképpen változik a távolság is, aszerint, hogy iránytűvel vagy a lábunkkal mérjük.

– Óránként tíz mérföld, az hét óra alatt hetven mérföld. Egy nap alatt játszva legyűrjük.

– Meredek lejtők vannak ott?

– Csak a másik oldalon, ahol lejövünk ... De mondjuk, hogy óránként, csak nyolc mérföldet teszünk meg, hét óra alatt az is ... hatvan mérföld. Gott im Himmel!

Ha óránként nyolc mérföldet sem gyúrunk le, legjobb, ha hordágyon vitetjük magunkat.

Délután négykor megszólal a Kötelesség hangja, lágyan, pianóban:

– Kiléphetnénk egy kicsit ...

– Ne izgulj. Nézd a vidéket ...

– Igen, de még mindig csak huszonöt mérföldre vagyunk St. Blasientől.

– Mennyire?

– Huszonöt mérföldre ... Illetve harmincra.

– Azt akarod mondani, hogy csak harmincöt mérföldet tettünk meg?

– Azt.

– Lehetetlen! Rossz a térképed.

– Képtelenség! Reggel óta folyton jövünk.

– Először is csak nyolckor indultunk ...

– Háromnegyed nyolckor!

– Jó ... de minden mérföldnél lepihentünk ...

– Hogy a látványban gyönyörködhessünk. Azért jöttünk, hogy lássunk valamit.

– És sok volt a meredek út.

– És nagyon meleg van.

– Igen ... de St. Blasien még huszonöt mérföld.

– Van még hegy?

– Kettő.

– Azt mondtad, hogy St. Blasienbe lejtő visz ...

– Az utolsó mérföldön. Még huszonöt mérföld ...

– Közelebbi község nincs? Mi az a kis ház ott a tó partján?

– Nem St. Blasien. Veszélyes letérni ...

– A túlerőltetés is veszélyes. Legjobb az arany közepszer. Az ott Titisee lesz, úgy látom, prima levegő van arrafelé ...

– Én is úgy látom ... Ti akartatok St. Blasienbe menni!

– Nem ragaszkodom hozzá. Ócska kis hely, lenn a völgy mélyén. Ez a Titisee szavamra nagyszerű!

– Közel van ...

– Öt mérföld.

– irány Titisee! – zúgja a kórus.

George már első nap felfedezte az elmélet és a gyakorlat különbségét.

– Ha jól emlékszem, arról volt szó, hogy hegynek fel vonattal megyünk, hegyről le biciklivel.

– Így is van – felelte Harris –, de nincs minden hegyen vonat.

– Ettől tartottam – morgott George, és komor hallgatásba burkolózott.

– Egyébként – jegyezte meg Harris, aki tovább tűnődött a témán – neked sem tetszenék, ha mindig lefelé mennénk. Mi abban a sport? Akadály nélkül nem ízlik a győzelem.

George hosszasan töprengett, aztán így szólt:

– Fájna nekem, ha miattam megerőltetnétek magatokat.

– Hogy érted? – kérdezte Harris.

– Úgy, hogy ... ha valahol mégis lenne egy vonat, és miattam nem szállnátok fel, nehogy megbántsátok a sportszeretetemet. Felőlem minden hegyre vonattal mehetünk, akkor is, ha nem sportszerű. Majd megalkuszom a lelkiismeretemmel. Egy hét óta úgymint minden reggel hétkor kelek, jó csomóval tartozik már nekem. Miattam ne zavartassátok magatokat. Mintha itt sem lennék.

Megígértük. Némán kerekeztünk tovább. A sűrű csendet ismét George törte meg.

– Mit mondatok, milyen gyártmányú kerékpár ez?

Harris megmondta.

– Biztos vagy benne?

– Persze. Miért? Mi bajod van vele?

– Semmi. Csak nem olyan, mint a plakáton.

– Ott milyen?

– A plakát szerint ez különleges gyártmány. Az elutazásunk előtt egy-két nappal láttam egy hirdetést az utcán. Egy férfit ábrázolt, aki ilyen gyártmányú kerékpáron ült, a kezében zászlót lobogtatott. A lábával semmit sem csinált, csak üldögélt és szívta a friss levegőt. A bicikli nyilván önmagától ment, méghozzá remekül. De ezen a gépen minden munkát nekem kell végezniem. Lusta dög, ha nem hajtom, megáll. Nincs itt egy panaszkönyv?

Valóban kevés bicikli igazolja a róla szóló hirdetést. Egyetlen olyan plakátot láttam, ahol a kerékpáros hajtott is. Őt viszont egy bika üldözte. Egyébként a rajzoló arról akarja meggyőzni a tétovázó neofitát, hogy a kerékpár-sport nem egyéb, mint hogy felülsz egy ragyogó, kényelmes nyeregbe, és rábízod magad a láthatatlan égi hatalmakra, akik oda röpitenek, ahova akarsz.

A kerékpáros általában csinos hölgy, aki a tökéletes testi nyugalmat és lelki békét tükrözi, látszik rajta, hogy egy nyugágyban békésen szenderegni megerőltetés ahhoz az élvezethez képest, amit a bicikkel való hegymászás jelent. Egy báránnyel szembe sem lehetne könnyebben repülni, mint ahogy a hölgy kerékpározik. Öltözéke a nyári hőségben ideális. Konzervatívabb dámák nyilván visszautasítanák a meghívását, és szégyenlősebb rendőri közeg előbb pokrócba burkolná, úgy kísérné be. De őt ez nem érdekli.

Macskaügyességgel száguldozik hegynek fel, hegynek le, göröngyös utakon túltesz egy gőzhengeren. Szőke haja lobog a szélben, tündértermete szellőként lebeg, fél lába a nyeregben, a másik könnyedén a lámpán pihen. Olykor rászánja magát, hogy a nyergen üljön is. Ilyenkor cigarettázik, és a feje fölött léggömböt lóbál.

Jóval ritkábban közönséges hímnemű lény ül a gépen. Ő nem olyan sokoldalú akrobata, mint a hölgy. De egyszerűbb mutatványokat, mint például a nyeregben állva zászlót lengetni, közben sörözni, vagy húslevest enni, ő is tud. Igaz is. Valamivel el kell hogy foglalja magát. Órákig tétlenül ülni egy önműködő gépen lehangoló. Ezért aztán olykor annak is tanúi lehetünk, amint éppen egy hegytetőn, a pedálon állva, a naphoz szónokol, vagy a tájnak szaval.

Alkalomadtán a plakát ifjú párt ábrázol. Ilyenkor jön rá az ember, mennyivel alkalmasabb a kerékpár, persze csak a legmodernebb példány, a megítétebb szerelmi együttlétre, mint az ódivatú szalon vagy az idejétmúlt kerti kapu. A fiú és a lány felszáll a gépre, persze gondosan vigyázva arra, hogy jó márkára üljenek. Ha ez megtörtént, nincs más dolguk, mint álmodozni. Árnyas fasorokon, nyüzsgő hetivásárokon vígan száguld velük az „Első Brit Bermondsey Hajófenék és Pózna Részvénytársaság” vagy a „Camberwell Company Heureka”. Hajtaniok nem kell, kormányozni sem. Mondd meg a címed, közöld, hogy hánykor kell otthon lenned, a többit bízd rájuk. Mialatt Edwin kihajol a nyeregből, hogy bájos bohóságokat suttogjon Angelina fülébe, mialatt Angelina elfordul, hogy zavarát leplezze, a bűvös gépek továbbssuhannak velük.

A nap is folyton ragyog, az út is mindig száraz. Nem találkoznak szülővel, nagynénivel, az árulkodó öcsike sem ólálkodik a sarkon. Még csak meg sem csúsznak. Ó,

miért nem találták fel az „Első Brit”-et vagy a „Camberwell Heureká”-t ifjúkoromban!

Előfordul, hogy az „Első Brit” vagy a „Camberwell Heureka” fának támaszkodik. Talán elfáradt. Reményen dolgozott egész délután, hurcolta a fiatalokat, akik most a pázsiton ülnek, festői bokrok árnyékában. A fű hosszú és száraz, a folyó épp a lábuk alatt kanyarog. Mindenütt nyugalom és béke honol.

De nem igaz, hogy a plakáton ábrázolt kerékpáros sosem dolgozik. Láttam már nagyon szorgalmas gentlemaneket, akik majd megpukkadnak az erőlködéstől. Soványak és leromlottak. Az izzadság patakokban csorog a homlokukról, úgy érzed, ha még egy hegy lenne a plakáton, nyomban kimúlnának. De ez az ő hibájuk. Mert makacsul ragaszkodnak egy gyengébb gyártmányú géphez. Ha „Putney Popular”-ra ülnének vagy „Battersea Bounder”-re, mint az az élelmes fiatalember ott a plakát közepén, egyszeribe véget érne a szükségtelen robot. Akkor csak az lenne a dolguk, hogy boldogan mosolyogjanak, esetleg olykor fékezzenek egy kicsit, ha a gép ifjonti virgoncságában elveszti a fejét, és fergeteges vágtaiba kezd.

A kerékpárral is úgy vagyunk, mint az étellel. Más a valóság, mint amit a reklám ígér.

Az egyetlen találmány Németországban, amely mindig bámulatba ejt, a német kutya. Angliában csak a jól ismert, régi fajtákat tenyésztik: a szelindeket, a skót juhászkutyát, a drótszőrűt (fekete vagy fehér szőrrel, de mindig harcias kiadásban) és a buldogot. Újabbakat nem. A németek azonban szeretik a változatosságot. Olyan kutyákkal találkozol, amelyeneket életedben nem láttál. Amíg meg nem ugatnak, nem is hinnéd, hogy kutyák. Újszerű és érdekes dolog ez. George megállított egy kutyát Sigmaringenben, és megmutatta nekünk. Egy tőkehal és egy uszár kereszteződése lehetett.

Harris le akarta fényképezni, de a kereszteződés felkúszott egy kerítésre, és eltűnt a bokrok között.

Nem tudom, mit akarnak a német ebtenyésztők, jelenleg még titokban tartják. George szerint a végcél a griffmadárhoz hasonló házörző.

A német ember nem tűri a lustálkodást. Szereti, ha a kutyája is dolgozik. És a német kutya örömmel dolgozik. Az angol kutya élete nyomorúságos tétlenkedes az övéhez képest. Hát nem rettenetes-e, hogy egy erős, tevékeny, értelmes és kivételesen energikus vérmérsékletű lény, mint az angol kutya, egész napi tétlenségre legyen kárhozzátva? Nem csoda, ha úgy érzi, hogy nem értik őt, ábrándokat kerget, és mindenféle bajba keveredik.

A német kutya elméjét viszont sok fontos és komoly probléma foglalja el. Figyeld csak meg, amint felszerszámozva lépked a tejestargonca mellett. Nincs az az egyházfi, aki ünnepélyességben és méltóságban versenyezhetne vele. A gazdájával tökéletes munkamegosztásban van. Az ember tolja a targoncát, a kutya ugat hozzá. És elégedetten mormogja:

– Az öreg nem tud ugatni, de tud tolni. Jól van ez így!

Öröm nézni, milyen érdeklődéssel és mekkora büszkeséggel végzi a hivatását. Megesik, hogy egy arra haladó másik kutya valami gúnyos megjegyzést tesz a tej minőségére. A mi kutyánk rögtön megáll, nem érdekli az sem, ha forgalmi akadályt képez:

– Bocsánat – szól mit mondott ön a tejünkről?

– Semmit – válaszol a másik nemes ártatlansággal. – Csak azt mondtam, hogy szép idő van, és megkérdeztem, mibe kerül most a hurrka.

– Ó, tehát a hurrka árát kérdezte! Szeretné tudni, ugye?

– Igen. Azt hittem, meg tudná mondani.

– Jól hitte. A hurrrka ...

– Gyere már! – szól a néni, akinek lóg a nyelve a hőségűl, és szeretne már otthon lenni.

– Jó, de a kutyafáját, nem hallottad, mit mondott a tejünkre?

– Ne törődj vele! Villamos jön a sarkon, menjünk át gyorsan!

– Persze, de nem hagyhatom annyiban. Bennem is van büszkeség. Ez itt a hurrrka árát tudakolja, úgy tudom, most drágább ...

– Hagyd már a fenébe – kiált a néni haragosan, maradék erejét megfeszítve, hogy visszatartsa őt. – Miért is hoztalak magammal?

A villamos csikorogva fékez, egy kocsis ordít, megérkezik egy harmadik kutya is, aki egy kenyeres targoncát kísér, és most izgatottan lesi, nehogy kimaradjon az ügyből. Nagy csődület támad, és odarohan a rendőr.

– A hurrrka ára ... – mondja a tejeskutya a csődület közepén –, a hurrrka most hússzor többet ér, mint ön, ha majd elintézem.

– Ó, úgy gondolja? Ne mondja!

– Igen, úgy gondolom, te francia korcs, te káposztazabáló szőrpamacs ...

– Mondtam, hogy hagyj abba! – rimánkodik a néni.

De nem hagyja abba. Ő most a hivatását teljesíti, és dolga akadt. Öt perc múlva, amikor a forgalom ismét megindul, amikor a kenyeres összeszedi a sáros cipókat, és a rendőr már mindenkit felírt, aki az utcán található, a kutya végre nagy kegyesen hátranéz.

– Úgy látom, egy kis zűr van itt – szól derűsen –, de azt hiszem, a hurrrka árát megmagyaráztam neki. Nem fog velünk többet akadékoskodni.

– Remélem – jegyzi meg a néni, és búsan nézegeti a tejes kövezetet.

Más országokban, Belgiumban, Hollandiában, Franciaországban gyakran láttam rosszul ellátott és agyondolgoztatott állatokat. Németországban soha. A németek csak gyalázzák az állatot, azt viszont gyalázatosan, de nem bántják. Láttam egyszer egy németet, aki a lóva előtt állt, és mindennek elmondta, ami csak a nyelvére jött. A ló azonban nem törődött vele. Amikor a paraszt elfáradt, kihívta a feleségét, hogy segítsen neki. Most már kétfelől szidták a lovat. Elsorolták anyját, apját, megjegyzést tettek a külsejére, az intelligenciájára, erkölcsi magatartására és valamennyi képességére. A ló egy darabig példás türelemmel tűrte, majd azt tette, amit ilyen körülmények közt a leghelyesebb: nyugodtan továbbállt.

Nincs jobblelkű ember a németnél. Az állatok bántalmazását nem ismerik ebben az országban. Az ostor csak hangszer, reggeltől estig pattog, de nem ver. Drezdában a szemem láttára majdnem meglincselt a felháborodott tömeg egy olasz kocсист, mert az ostort használta is. Németországban nyugodt lelkiismerettel ülhetsz a konflisba, készséges jó barátodat ott a kocsirúdnál sem agyondolgoztatni, sem gyötörni nem fogják.

TIZENEGYEDIK FEJEZET

A fekete-erdői házak társaságszeretete és illata. – Az út, amelyen nem lehet eltévedni. – A tájékozódási ösztönöm. – Harris tudománya. – Utazás egy falu körül. – A német kocsis alva és ébren. – Az angol nyelv misszionáriusa.

Egyik éjszaka, amikor nagyon fáradtak voltunk, és a közelben sem várost, sem falut nem találtunk, egy tanyán aludtunk. A fekete-erdői házakat különösen vonzóvá teszi, hogy szeretik a társaságot. A tehének a szomszéd szobában laknak, a lovak az emeleten, a libák és a kacsák a konyhában, a malacok, a gyerekek és a csirkék mindenütt.

Öltözködés közben valaki rőfög a hátad mögött:

– Jó reggelt! Nincs önnél véletlenül egy kis krumplihéj? Nem, úgy látom, nincs. Good bye!

Oldalról kotkodácsolást hallasz, és látod, hogy egy vén tyúk nyújtogatja a nyakát:

– Szép a reggel ugye? Nem haragszik, ha idehozom ezt a kukacot? Nehéz ebben a házban nyugodtan megreggelizni. Már csirkekoromban is lassan ettem, és sosem hagytak békén, most is kinézik a számból a falatot. Megengedi, hogy az ágyra ugorjam? Itt talán nem vesznek észre.

Miközben öltözködöl, különböző kócos fejek bámulnak be az ajtón. Nem tudod, hogy férfi vagy női fejek-e, mindenesetre reménykedel, hogy férfiakhoz tartoznak. Az ajtót ugyanis nem szokták bezárni, nem is lehet, és percenként belökik. A reggelit olyan környezetben fogyasztod, mintha te lennél a festményen ábrázolt tékozló fiú. Társaságodban egy-két malac üldögél, az ajtóból idősebb libák tesznek rád bíráló

megjegyzéseket. Sugdolózásukból, fejcsóválásukból kiérzed, hogy mélységesen megbotránkoztatod őket. Időnként egy tehén is szemügyre vesz.

Azt hiszem, ebből a Noé bárkájára emlékeztető állapotból ered az itteni házak sajátos illata. Ez az illat semmi máshoz nem hasonlítható. Nem is egyedi illat ez, hanem a világ illatainak összessége. Végy rózsát, hajolajat és lim-burgi sajtot, vágj hozzá egy kevés hagymát és büdöske virágot, keverd össze sárgabarackkal és szappanlúggal, ízesítsd halszaggal és egy csipetnyi hullabúzzel, és megkapod ezt a különös illatot, a fekete-erdői házak illatát. Az itt élő emberek imádják. Gondosan tárolják, sosem nyitnak ablakot, nehogy egy csepp is elpárologjon. Azt mondják, egy idő múlva úgy megszokja az ember, hogy aludni sem tud nélküle.

Másnap hosszú utat kellett megtennünk, ezért úgy döntöttünk, hogy reggel korán kelünk, lehetőleg hat órakor, amennyiben megoldható, hogy a ház népét ne verjük fel. Megkérdeztük a gazdasszonyt, megoldható-e. Azt mondta, meg. Bár ő sajnos nem lesz itthon, mert hajnalban be kell mennie a nyolc kilométerre fekvő városba, és hét előtt aligha ér vissza, de a férje vagy valamelyik fia biztosan hazakeverednek ebédelni, ők majd felköltenek.

Az ébresztést azonban nem vettük igénybe. Négy órakor magunktól felkeltünk, hogy megszabaduljunk a pokoli lármától és az ezt követő heves fejfájástól. Hogy pontosan mikor kelhetnek a fekete-erdői parasztok nyáron, nem tudom. Nekünk úgy tűnt, hogy este kelnek. Ilyenkor a gazda első dolga, hogy felhúzza ormóttan, fatalpú bakancsát, és egészségügyi sétára indul a ház körül. Aztán háromszor felmegy a lépcsőn, és ugyanannyiszor visszajön. Miután ily módon megbizonyosodott róla, hogy ő már ébren van,

feldübörög az istállóba, és felkölti a lovat. Ezután a ló indul egészségügyi sétára, a gazda pedig bemegy a konyhába, és hozzálát a favágáshoz. Azt, hogy már elegendő fát aprított, onnan tudjuk meg, hogy örömeiben énekelni kezd. Mindezek alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy legjobb, ha követjük a nemes példát. Az előzmények után még George is lelkesen ugrott ki az ágyból.

Fél ötkor elfogyasztottuk szerény reggelinket, és ötkor útra keltünk. Utunk egy hegyen át vezetett, és a faluban kapott eligazítás szerint olyan út volt, amelyet lehetetlen eltéveszteni. Nem szeretem az ilyen utakat. És valóban, néhány mérföld után máris hármas elágazáshoz értünk. A baloldali elágazás egy szüette tábla szerint olyan helységbe vitt, amelyről soha nem hallottunk, és amelyet a térkép se jelöl. A tábla másik karja, amely a középső utat jelezte, hiányzott. Jobb felé viszont, mint azt mindhárman megállapítottuk, ismét visszajutottunk volna oda, ahonnan jöttünk.

– a bácsi pontosan megmondta – emlékeztetett Harris –, mindig egyenest a hegynek tartsunk.

– Aha, de melyik hegynek? – dörmögött George.

Körülöttünk hemzsegték a hegyek.

– Azt mondta, hogy egy erdőhöz érünk.

– Biztos – folytatta George –, bármerre menjünk is.

Valóban, a hegyeket sűrű erdők borították.

– Azt is megmondta – szólt Harris –, hogy másfél óra alatt a csúcson leszünk.

– Ebben az egyben kételkedem – morgott George.

– Nos, mit tegyünk? – kérdezte Harris.

Nekem véletlenül csodálatos tájékozódási ösztönöm van. Nem tekintem érdemnek, nem hengegek vele. Egyszerű állati ösztön, amelyről nem tehetek. Ha olykor kisebb akadályok, mint hegyláncok, szakadékok, folyók és egyéb apróságok mégis meghökkenenek, nem az én

hibám. Az ösztönöm helyes, a földfelszín helytelen. Most is átvettem a vezetést, és a középső úton indultunk tovább. Kanyarogtunk is vagy három mérföldet, amikor egy darázsfészekbe értünk. Kétségtelen, hogy az eredeti úticélunk nem ez volt. De az a hálátlan és illetlen beszédmodor, amely vezetői munkámat fogadta, nagyon megdöbentett. Talán elhamarkodva – nem vagyok angyal, beismerem – azt a kijelentést tettem, hogy ezek után nem vagyok hajlandó természetadta képességeimet rájuk pazarolni.

– Talán elégedett vagy a munkáddal? – kérdezte Harris élesen.

– Igenis, elégedett vagyok. De így nem dolgozom tovább. Minden művésznek szüksége van buzdításra, és kísérletezés nélkül nincs művészet. Azért kiabáltok, mert nem tudjátok, hol vagytok. Csakhogy nélkülem még itt sem lehetnétek! Fáradozásomért nem is számítottam köszönetre. Menjetez amerre akartok, végeztem veletek:

– Félreértsz minket – felelte Harris valamivel enyhültebben. – Tisztában vagyunk vele, hogy a te segítséged nélkül nem juthattunk volna ide. Az ember nem mindennap kerül darázsfészekbe. És ezt neked köszönhetjük, tudjuk mi jól. De hát az ösztön tévedhet. Jöjjön most a tudomány! Nos, nézzük csak, hol áll a nap?

– Talán ha visszamennénk a faluba – szolt közbe George –, és bérelnénk egy vezetőt ...

– Bízd csak rám – vágott közbe Harris. Kivette az óráját, és forogni kezdett.

– Egyszerű, mint az egyszeregy – folytatta. – A kismutatót a nap felé állítod, és elfeleded a kismutató és a tizenkettes közti körívet. Arra van észak.

Egy darabig forgolódott, aztán megállt:

– Ez az! Itt van észak, a darazsfészek felé. Most kérem a térképet!

Átnyújtottuk. Leült a darazsfészek elé, és elmerülten vizsgálta.

– Todtmoos délnyugatra van – állapította meg.

– Honnan? – kérdezte George.

– Innen.

– De most hol vagyunk?

Harris tűnődött egy ideig, aztán felderült:

– Nem fontos, hogy hol vagyunk. Akárhol vagyunk, Todtmoos délnyugatra van. Gyerünk, ne aludjatok!

– Nem értem a módszert – mondta George, miközben felcsatolta a hátizsákját –, de nem bánom. Válgák egészségünkre!

– Minden rendben – szólt Harris vidám önbizalommal. – Tíz előtt Todtmoosban leszünk és meguzsonnázunk. Csak semmi izgalom!

Közölte még, hogy bifszteket akar enni omlettel. George azt felelte, hogy egyelőre nem fárasztja magát ilyen gondolatokkal, amíg Todtmoost nem látja.

Fél órát sem kerekeztünk, és máris megpillantottuk a falut. Ott terült el alattunk, alig két mérföldnyire. Különös temploma volt, a lépcső kívülről vitt fel a toronyba. Ez volt az a falu, ahonnan reggel elindultunk. A látvány lehangolt. Három és fél órát voltunk úton, és ezalatt négy mérföldet tettünk meg ... visszafelé. Harris azonban ragyogott:

– Végre tudjuk, hogy hol vagyunk!

– Ha jól emlékszem, az előbb még nem érdekelt – szólt George.

– Valóban nem fontos, de jó, ha tudjuk. Növeli az önbizalmamat.

– Örvendek, de mi hasznom van ebből – morgott George.

– Most keletre vagyunk a naptól és délnyugatra Todtmoostól – folytatta Harris –, úgyhogy ...

Hirtelen elnémult. – Várjunk csak ... Nem emlékszel, mit mondtam? ... A körív felezővonala északra vagy délre mutat?

– Azt mondtad, hogy északra.

– Biztos?

– Biztos. De nem szeretném, ha ez befolyásolna a számításaidban.

Harris tűnődött egy ideig, aztán ismét felvidult.

– Úgy is van. Persze hogy északra. Délre nem mutathat! Nos, irány: nyugat. Indulás!

– Szívesen megyek nyugatra – dörmögte George. – Elvégre az is egy égtáj. De bátorkodom megjegyezni, hogy most keletre megyünk.

– Nem létezik. Ez nyugat!

– Keletre megyünk, de mindegy.

– Hogy mondhatsz ilyet? Meg akarsz zavarni?

– Eszem ágában sincs. Csak erre kelet van.

– Képtelenség! Ott van a nap!

– Látom. A nap lehet, hogy téged igazol és a tudományt. Én csak azt tudom, hogy az a különös hegy azzal a furcsa sziklával a falutól északra van. És hozzá képest most keletre megyünk.

– Igazad van – mondta Harris. – Elfelejtettem, hogy megfordultunk.

– Jó lenne, ha ügyelnél az ilyesmire. Ilyen manővert, azt hiszem, még csinálunk ma néhányszor.

Megfordultunk, és az ellenkező irányba indultunk. Negyvenpercnyi hegymászás után ismét megpillanthattuk a falunkat. Most délre volt tőlünk.

– Különös – tűnődött Harris.

– Szóra sem érdemes – felelte George. – Ha az ember kitartóan kering egy falu körül, időnként

megpillantja. Részemről örülök, hogy láthatom. Ez bizonyítja, hogy még nem tévedtünk el teljesen.

– Északra kellene lennie – méltatlankodott Harris.

– Majd egy óra múlva, ha így folytatjuk.

Én egy szót sem szóltam. Bosszantott a tehetetlenségük és Harris makacssága, hogy a naptól várja azt, amit csak ösztönnel lehet. De örömmel láttam, hogy kezdenek ingerültek lenni egymás iránt.

– Szeretném tudni – elmélkedett Harris, hogy a felezővonal északra vagy délre mutatott-e?

– Ez valóban fontos – felelte George.

– Északra semmiképpen sem mutathatott. Megmondom, miért.

– Ne fáraszd magad, mindent elhiszek.

– De te mondtad, hogy északra mutatott! – csattant fel Harris keményen.

– Én azt mondtam, hogy te mondtad! Ez nagy különbség!

Harris számolt még egy ideig, azután elindultunk az ellenkező irányba. Ismét egy erdőbe jutottunk, és félórai kemény hegymászás után, végre megpillanthattuk a falunkat. Most valamivel mélyebben volt, köztünk és a nap között.

George megállt és lenézett. – Azt hiszem, innen látható a legjobban. Bár van még egy pont, ahonnan nem néztük. Ha majd onnan is megvizsgáltuk, gondolom, lemehetnénk, és pihenhetnénk egyet.

– Nem hiszem, hogy ugyanaz a falu – mondta Harris. – Képtelenség!

– Ezt a templomot nem lehet eltéveszteni – felelt George. – De lehet, hogy a prágai szobor históriája ismétlődik. Talán a helyi hatóságok többfelé is elhelyezték a falu életnagyságú modelljét, hogy megnézzék, hol mutat a legjobban. Egyébként most merre menjünk?

- Nem tudom - válaszolt Harris -, és nem is érdekel. Én megtettem minden tőlem telhetőt. Ti viszont semmit sem tettetek, csak morogtatok és zavartatok.

- Lehet, hogy bíráló megjegyzést tettem, de gondold csak el! Az egyik az ösztönére hivatkozik, és egy darázs-fészekbe vezet egy erdő közepén.

- Nem tehetek róla, ha a darazsak erdőben élnek - szóltam közbe.

- Nem mondtam, hogy tehetsz, csak leszögeztem a tényeket. A másik órakon át hurcol engem hegynek fel, hegyről le, és mindezt tudományos alapon, miközben nem tudja az északot a déltől megkülönböztetni és fogalma sincs, hogy mikor fordultunk meg, és mikor megyünk egyenesen. Nekem nincsenek ösztöneim és nem vagyok tudós. De szemem van. Most például látok ott a mezőn egy embert, aki szénát kaszál. Javaslom, menjünk oda hozzá és kérjük meg, hogy a széna áráért vezessen el minket Todtmoosba. Ha akarjátok, gyertek velem. Ha nem, kísérletezzetek további szisztémákkal, de nélkülem.

George javaslata nem volt túlzottan eredeti, de pillanatnyilag mély benyomást tett ránk. Így aztán a kaszás gentleman vezetésével megleltük az utat és végre megláttuk Todtmoost. Négyórás késéssel érkeztünk és akkora étvágygal, amelyet csak negyvenöt perces szívós és néma munkával tudtunk úgy-ahogy enyhíteni.

Todtmoosból le akartunk menni a Rajnához, de a délelőtti különtornánk miatt elhatároztuk, hogy kocsit fogadunk. Béreltünk is egy festői külsejű szekeret. Olyan ló húzta, amelyet hordó alakúnak nevezhetnénk, de a kocsishoz képest ösztövérenek hatott. Németországban minden kocsit két lóra készülni szoktak, de általában csak egy ló húzza. Emiatt a szekerek többnyire féloldalasak, de ez itt nagyon stílusos. Úgy hat, mintha általában két ló

húzná, csak épp most felejtették el a másikat befogni. A német kocsis nem éppen elsőrendű. Akkor hajt a legjobban, ha alszik. Ilyenkor ugyanis ártalmatlan. A ló viszont közismerten értelmes, tapasztalt és óvatos állat. Ha a németek arra is kiképeznék, hogy az utazás végén beszedje a viteldíjat, egyáltalán nem kellene a kocsis. Egyszer néhány hölgygel együtt kocsival jöttünk le egy meredek hegyről. Az út a szokásos dugóhúzó alakú volt. Kényelmesen döcögtünk, és örömmel láttuk, hogy a kocsis szundikálni kezd, amikor talán egy rossz álomtól vagy emésztési zavarok miatt hirtelen felriadt. Megragadta a gyeplőt, és ügyes mozdulattal az egyik lovat a szakadék szélére hajtotta, ahol a derék állat a levegőben lógva maradt. A kocsison nem látszott sem bosszúság, sem meglepetés. A lovak is egykedvűen fogadták a nyilván megszokott eseményt. Kiszálltunk, a kocsis a bak alól előhúzott egy hatalmas bicskát, amelyet nyilván erre a célra tartogatott, és fürgén elvágta a hámkötelet. A kioldott ló vidáman bukfencezett le, amíg el nem érte az alsó utat, vagy ötven lábbal mélyebben. Ott felállt, és nyugodtan bevárt minket. Amikor újra találkoztunk, a kocsis ismét befogta, és nyugodtan továbbkocsikáztunk. Rám a legmélyebb hatást az tette, hogy a kocsis és a lovak láthatóan ezt a módszert találták a legtermészetesebbnek a hegyről való leereszkedésre.

Ezek után azon sem lepődtem volna meg, ha a kocsis azt ajánlja, hogy szíjazzuk magunkat az üléshez, és bukfencezzünk le együtt a hegyoldalról.

Waldshutban, a Felső-Rajna egyik tizenhatodik századbéli városkájában találkoztunk a kontinens egyik jól ismert figurájával, az angol turistával, aki folytonosan azon bánkódik és csodálkozik, hogy az idegenek nem ismerik eléggé az angol nyelv finomságait. Amikor az állomáson ráakadtunk, éppen a hordárnak magyarázta –

állítására szerint már tizedszer –, azt az egyszerű tény, hogy noha a jegye Donaueschingenbe szól, és oda is akar utazni, hogy a Duna forrását láthassa, amely egyébként nem ott van, de egyesek szerint mégis ott van, a biciklijét Engenbe szeretné küldeni, a poggyászt pedig Constanza. Kifogástalan angolsággal beszélt, némi sommersetshire-i akcentussal, de a német hordár mégsem értette. Kimelegedve méltatlankodott, az ifjú hordár pedig teljesen öregnek és vigasztalannak látszott. Felajánlottam szolgálatomat. Bár ne tettem volna! A három útirány a hordár előadása szerint igen bonyolult volt, tele ismételt átszállásokkal. Sok időm nem volt, hogy részletesen tolmácsoljak, mert a vonatunk már sípolt. A barátunk igen bőbeszédű volt, a hordár pedig türelmetlenül várta, hogy megszabadulhasson, és ismét lélegzethez jusson. Később a vonaton jutott eszembe, hogy noha a hordárral megbeszéltem, hogy a biciklit előbb Immendingenbe továbbítja, de elfelejtettem megmondani, hogy onnan hova küldjék. Ha csüggeteg természetű lennék, most nyilván bánkódnék rajta, hogy a kerékpár még ma is Immendingenben rostokol. De filozofikus kedélyemmel szeretem a dolgokat a derűsebb oldalukról szemlélni. Így hát akkor sem fakadtam sírva, amikor eszembe jutott, hogy a poggyászt tévedésből Radolfzellbe küldtük.

De nem erről akartam írni, hanem az angol turista felháborodásáról, amikor rádöbrent, hogy a német hordár csak németül beszél.

– Nagyon köszönöm a segítségüket – mondta. – A dolog roppant egyszerű. Donaueschingenbe szeretnék utazni. Donaueschingenből pedig Geisengenbe, Geisengenből további vonattal Engenbe, és Engenből kerékpáron Constanza. De nem akarom a

poggyászatot magammal vinni. Már tíz perce magyarázom ennek a maflának, de nem érti.

– Nem szép tőle – mondtam. – Sajnos akad még néhány német munkás aki csak az anyanyelvét ismeri. Pedig a dolog olyan egyszerű, hogy magától is kitalálhatta volna.

Harris haragudott a honfitársunkra és felelősségre akarta vonni, miért vállalkozik ilyen bonyolult útra, anélkül, hogy egy szót is tudna az illető ország nyelvén. De lecsillapítottam, és rámutattam arra a nagy és nemes hivatásra, amelyet ez az ember öntudatlanul is teljesít. Shakespeare és Milton a maguk szerény módján igyekeztek az angol nyelvet Európa kevésbé szerencsés lakosaival is megkívántatni. Newton és Darwin a művelt külföldiek szükségletévé emelték. Dickens és Ouida tovább népszerűsítették. De ki az, aki az angol nyelvtudását St. Vincent-től az Urálig folytonosan és módszeresen terjeszti? Az angol turista, aki erszényével a zsebében bejárja a kontinens minden zugát, de nem tud és nem akar egyetlen más nyelven, egyetlen szót sem megtanulni. Van, aki megütközik a tudatlanságán, bosszankodik a korlátoltságán, és haragszik rá a felfuvalkodottsága miatt. De a tény mégiscsak tény marad. Ő az, aki Európát anglicizálja. Miatta bukdácsol téli estéken a svájci paraszt a hóban, hogy részt vehessen az angol nyelvtanfolyamon. Miatta görbed angol nyelvtankönyv fölé a kocsis és a kalauz, a mosónő és a szobalány. Miatta küldi a kereskedő fiát, lányát angol iskolába. Miatta szól így minden apróhirdetés: „Csak angolul beszélők jelentkezzenek!”

Az angol úriember ott áll a külföldiek közt, aranyait csörgeti, és így kiált:

– Csak annak fizetek, aki angolul beszél!

Ő a nagy nevelő. Elvileg szidhatjuk, de gyakorlatban le a kalapot előtte. Ő az angol nyelv nagy misszionáriusa.

TIZENKETTEDIK FEJEZET

Az anyagias németek. – Mi csúfítja el a kilátást: a vendéglő vagy az éhség? – Milyenek látja az angolt a kontinens? – A téglás ember. – A kutyavadászat. – A vadon termő gyümölcsök. – Egy vidám fickó, aki a botját a vállán hordja. – Külön kiejtés külföldiek számára.

A művelt angolszászt módfelett idegesíti a németeknek az az alantas szokása, hogy minden kirándulás végpontjához vendéglőt építenek. Hegycsúcsokon, völgyek mélyén, magános ösvényeken, vízeséseknél vagy kanyargó folyók partján, mindenütt ott áll a forgalmas Wirtschaft. Hogyan ábrándozzunk a gyönyörű látványon, hogyan adjuk át magunkat a múlt emlékeinek, ha sörfoltos asztalok, borjúsült-megspenótillat vesznek körül?

Egyik nap felemelő gondolatok és sűrű erdők közt másztunk felfelé.

– Majd a csúcson – mondta Harris keserűen – ott lesz ismét a zajos vendéglő, amelyben bifszteket és mazsolás lepényt zabálnak, és fehérbort vedelnek.

– Gondolod? – kérdezte George.

– Biztos vagyok benne. Ismered őket. Egyetlen ligetet sem hajlandók a magánynak és az elmélkedésnek szentelni, egyetlen hegycsúcsot sem engednek át az igazi természetimádóknak. Mindent bemocskol a durva anyagiasság.

– Úgy számítom – jegyeztem meg –, hogy pár perccel egy óra előtt odaérhetünk, feltéve, ha nem piszmogunk.

– A Mittagstisch már terítve lesz – morgott Harris. – Németországban, úgy látszik, mást sem tudnak, csak enni és inni. Dühítő!

Nekifeküdtünk. Az út olyan szép volt, hogy bosszúságunkról megfeledkeztünk. Számításom helyesnek bizonyult.

Háromnegyed egykor megszólalt Harris, aki elől haladt:

- Itt vagyunk. Már látom a csúcsot.
- A vendéglőt is? – kérdezte George.
- Azt még nem. De itt kell lennie, biztosra veheted.

Vigye el az ördög!

Öt perc múlva fenn álltunk a hegycsúcson. Néztünk északra, délre, keletre és nyugatra. Aztán egymásra.

- Pompás kilátás, ugye? – kiáltott Harris.
- Nagyszerű! – helyesekem.
- Remek! – tódította George.
- Ez egyszer észnél voltak – állapította meg Harris. –

A vendéglőt nem a kilátás útjába tették.

- Úgy látszik, eldugták – mondta George.

– A maga helyére tették – jegyezte meg Harris. – Oda, ahova való.

– Azért jó lenne tudni, hova való! – dörögött George.

- Keressük meg! – ajánlotta Harris,

Jó ötletnek látszott. Megállapodtunk, hogy hárman három irányba indulunk, és ha megtaláltuk, a csúcson találkozunk. Fél óra múlva ismét együtt voltunk. Nem kellett beszélnünk. Az arcunk beszédesen bizonyította, hogy végre sikerült felfedeznünk a német természet egyetlen zugát, amelyet nem szennyez be a táplálkozás és az ivás.

– Sosem hittem volna, hogy ez is lehetséges – szólalt meg Harris. – Hát ti?

– Azt hiszem, az egész Vaterlandnak ez az egyetlen csücske, amelyből kimaradt – jegyeztem meg.

– És épp mi találtunk rá, anélkül, hogy akartuk volna – mondta George mélabúsan.

- Úgy van - mondtam. - Szerencsére ezúttal zavartalanul átadhatjuk magunkat magasabb rendű érzéseinknek. Nézzétek csak azt a távoli fényt ott a hegycsúcson! Elbűvölő! Nem?

- Ha már a természetről beszélünk - szólt közbe George -, melyikőtök tudja, merre lehet a leggyorsabban lejutni?

- Balra - feleltem, miután megnéztem az útmutatót. - Az az út visz Sonnensteigbe, ahol melleleg szólva, úgy látom, egy Goldener Adler nevű vendéglő is van. Mindössze két óráig tart. A jobb oldali út hosszabb, de arra szebb a kilátás.

- Egyik kilátás olyan, mint a másik - jegyezte meg Harris.

- Én balra megyek - döntött George. Harris és én követtük.

De nem értünk le olyan hamar, mint ahogyan gondoltuk. Ezen a vidéken gyorsan támad vihar, most is alig mentünk egy negyedórát, máris azt a kérdést kellett eldöntenünk, hogy búvóhelyet keressünk-e, vagy a nap hátralévő részét vizes ruhában töltjük. Az előző lehetőségnél maradtunk, és kiválasztottunk egy fát, amely a rendes körülmények között alkalmas menedék lett volna. Csakhogy a Fekete-erdő felhőszakadása nem sorolható a rendes körülmények közé. Eleinte azzal vigasztaltuk magunkat, hogy ha ilyen tempóban esik tovább, nem tarthat soká. Utóbb azzal próbáltunk vigasztalódni, hogy ennél vizesebbek már nem lehetünk.

- Legalább egy vendéglő lenne itt - prüszkölt Harris.

- Nem látom be, mi hasznom van abból, ha vizes is vagyok meg éhes is - szólt George. - Várom öt percet, aztán továbbmegyek.

- Ezek a magános hegyek - jegyeztem meg - szép időben nagyon látványosak. Esőben viszont, kiváltképp, ha az ember túl van azon a koron, amikor ...

Ebben a pillanatban kiáltást hallottunk. Egy testes úr szólított bennünket, aki tőlünk vagy ötven lábnyira egy nagy esernyő alatt állt.

– Nem akarnak bejönni? – kérdezte.

– Hova? – kiabáltam vissza. Azt hittem, viccel.

– A vendéglőbe.

Kibújtunk a búvóhelyünkről, mert közelebbi tájékoztatást óhajtottunk.

– Már az ablakból is kiabáltam – mondta, amikor odaértünk –, de úgy látszik, nem hallották. A zivatar még egy órát is eltarthat. Alaposan megáztak.

Szívélyes öregúr volt. Nagyon aggódott értünk.

– Nagyon kedves, hogy értünk jött – mondtam. – Nem vagyunk örültek. Nem álltunk volna fél óráig az esőben, ha tudjuk, hogy itt vendéglő van.

– Gondoltam – válaszolta az öregúr. Kiderült, hogy az emberek valamennyien bennünket figyeltek az ivó ablakából, és azt találgatták, miért nem jövünk be. Viselkedésünket azzal magyarázták, hogy nyilván angolok vagyunk. A kontinensen ugyanis úgy tudják, hogy minden angol hülye. Éppúgy meg vannak győződve erről, mint az angolok arról, hogy a franciák békahúson élnek.

Kellemes kis kocsmá volt, jól főztek, és a Tischwein is túrhető volt. Néhány órát ott töltöttünk, megszáritkoztunk, jóllaktunk, és a kilátásról beszélgettünk. Éppen távozni akartunk, amikor egy kis incidens történt.

Egy utas lépett be. Gondterhelt embernek látszott. Egy kötélre erősített téglát húzott maga után. Idegesen és sietve jött, az ajtót gondosan becsukta, megnézte, hogy jól záródik-e, aztán hosszan és komolyan nézett ki az ablakon, majd megkönnyebbülten sóhajtott, a téglát maga mellé tette a padra, és ebédet rendelt.

Volt valami titokzatos a lényében. Vajon mit akarhatott a téglával? Miért csukta be az ajtót oivan gondosan? Miért nézett ki aggódva az ablakon? De nyomorúságos külseje nem csábított társalgásra, lemondtunk a kérdezősködésről. Ebéd után valamivel derűsebb lett. Ritkábban sóhajtozott. Kesőbb kinyújtotta a lábát, rágyújtott egy bűdös szivarra, és csendes békességben pőfékelte.

Ekkor történt, ami történt. Méghozzá nagyon hirtelen. Arra emlékszem, hogy éppen belépett a Fräulein a konyhából egy fazékkal a kezében. A következő pillanatban az egész terem összekavarodott. Amikor a Fräulein a fazékkal az ajtóhoz ért, az felpattant, mintha a rossz szellemek lökték volna be, és két malac meg egy csirke rohant be a terembe. Egy macska, amely eddig egy söröshordón szunyókált, most dühödten fújni kezdett. A Fräulein eldobta a fazekat, és hanyatt esett a padlón. A téglás gentleman felugrott, és felborította az asztalt.

Az emberek a szerencsétlenség okát keresték, és meg is találták egy hegyes fülű, mókusfarkú kuvasz személyében. A gazda odarohant, és megpróbálta kirúgni. Helyette az egyik malacot találta, a kövérebbet. Erőteljes, jól kidolgozott rúgás volt, a malac teljes egészében megkapta. Az emberek sajnálták a szegény állatot, de mindenkinél jobban sajnálta ő önmagát. Körberohant, aztán leült a terem közepére, és a naprendszerhez fellebbezett az őt ért jogtalanság miatt. Panaszkodása az egész völgyet betöltötte, az emberek azt hitték, hogy felfordult a világ a hegyek között.

Eközben a tyúk visítva rohangált mindenfelé. Csodálatos madár volt. Arra is képesnek mutatkozott, hogy könnyedén felmásszék a meredek falra. Ezt a macskával együtt meg is tette, miközben mindent lelökdöstek a padlóra. Nem egészen negyven másodperc

alatt kilenc ember futkározott a teremben, valamennyien azon buzgólkod-va, hogy a kutyába belerúgjon. Olykor egyiknek-másiknak sikerült is, amitől a kuvasz egy-egy pillanatra abba hagyta az ugatást, és vonítani kezdett. Mindez azonban cseppet sem kedvetlenítette el. Láthatóan úgy gondolta, hogy az életben mindenért fizetni kell, még a malac- és csirkevadászatért is, és ez a jó játék megéri az árát.

Emellett az az elégtétele is megvolt, hogy a partnerek egymásba kétszer annyit rúgtak, mint belé. A boldogtalan malacra pedig, amely mint az egyetlen fix pont, még mindig ott sopánkodott a terem közepén, percenként átlag négy rúgás jutott, és félpercenként egy ráesés. A kutyavadászat ugyanis úgy festett, mint egy futballmeccs labda nélkül. Valahányszor a kutyába akartak rúgni, vagy egymást találták, vagy pedig a lendülettől a malacra zuhantak.

Hogy meddig tartott volna a meccs, nem tudom. George bölcsessége ugyanis véget vetett a mérkőzésnek. Ő volt az egyetlen játékos, aki nem a kutyát próbálta elfogni, hanem a másik malacot, amelyik még részt vett a játékban. Végül is sikerült bekerítenie és rábírnia, hogy a körbefutását beszüntetve, a kijárat felé iramodjék, ahol aztán egy jól irányzott rúgással kiségitette. A malac hangos siránkozással távozott.

Mindig másra vágyunk, mint ami van. Egy malac, egy csirke, kilenc ember és egy macska semmiségnek tűnt a kutya szemében ahhoz a zsákmányhoz képest, amely eltűnt. Gondolkodás nélkül utánairamodott, George bezárta az ajtót, és lefújta a mérkőzést.

A vendéglős felállt, és szemlét tartott a padlón heverő holmik felett.

- Játékos kutyája van – mondta a téglás embernek.
- Nem az enyém – felelte az mogorván.
- Hát kié?

– Mit tudom én!

– Ezt velem nem hiteti el – mondta a kocsmáros, miközben felvette a földről a császár képét, és ingujjával letörölte róla a sört.

– Nem is reméltem, hogy elhiszi. Reggel óta mást sem csinállok, mint különböző embereknek magyarázgatom, hogy nem az én kutyám. Még senki sem hitte el. Én viszont elfáradtam.

– Miért jár a kutyával, ha nem a magáé?

– Nem járok vele, ő jár velem! Reggel tíz órakor akadt rám, azóta nem megy le a nyakamról. Azt hittem, sikerült meglógnom tőle, amikor idemenekültem. Akkor épp egy kacsza megfojtásával foglalatoskodott ... Visszafelé majd ezt is kifizethetem.

– Hozzávághatott volna egy követ – szólt közbe Harris.

– Követ? – kérdezte az ember keserűen. – Annyi követ vágtam hozzá, hogy már nem bírom a karom. Ő viszont játéknak vélte, és mindegyiket visszahozta. Egy órája cipelem ezt a ronda téglát, hátha agyonverhetem vele, de sosem jön közelebb. Mindig megtartja a hathüvelyknyi, tisztos távolságot, és onnan liheg rám nyájasan.

– A legmulatságosabb történet, amelyet valaha is hallottam – mondta a kocsmáros.

– Örülök, hogy mulattattam – felelte a téglás.

Aztán hozzálátott, hogy a kocsmárossal együtt felszedegesse a törött holmikat. Amikor eltávoztunk, az ajtótól pár méterre ott ült a hú kutya, és türelmesen várta a barátját. Fáradtnak, de elégedettnek látszott.

A fekete-erdői kirándulásunkat általános megelégedésre befejeztük. Innen Alt Breisachon és Kolmaron át Münsterbe kerekeztünk, majd rövid felfedező utat tettünk a Vogézekben. Alt Breisach régi folyóparti sziklaerőd, hol a folyó egyik partján, hol a

másik partján kerül el, mert a Rajna a maga ifjonti tapasztalatlanságában sosem tudja bizonyosan, melyik az ő útja. Alt Breisach egyébként mindig nagyszerű hely volt azok számára, akik a változatosságot kedvelik, és az egyhangúságot megvetik. Bármilyen háború volt, és bármiért folyt is, Alt Breisach mindig benne volt. Mindenki ostromolta, és a legtöbben el is foglalták. Megtartani azonban senki sem tudta. Az Alt Breisach-i lakos sosem tudhatta biztosan, kihez tartozik, és mi is ő voltaképpen. Az egyik nap francia lett, de mielőtt megtanult volna franciául, közölték vele, hogy osztrák. Még fel sem derítette becsületesen, mit kell tennie, hogy jó osztrák lehessen, amikor kiderült, hogy már német. Egyik nap arra ébredt, hogy katolikus, másnap megtudta, hogy buzgó protestáns. Életének egyetlen stabilitása az adó volt, amelyet változatlan egyhangúsággal, mindig, minden minőségében fizetnie kellett.

A Vogézekben a gyümölcsáros és a zöldséges ismeretlen foglalkozás. A legtöbb gyümölcs vadon terem, csak le kell szakítani. Nehéz dolog ekkora kísértés közepette az úti programot megtartani. Málna, szamóca, egres, ribizli úgy terem mindenfelé a hegyoldalon, mint a mi utainkon az eper. Itt nem lehet gyümölcsöt lopni, bűn nélkül kell jóllakni. Akad persze gyümölcsöskert is bőven, de azokból gyümölcsöt lopni olyan szamárság lenne, mintha egy hal ahhoz ragaszkodnék, hogy csak az ingyen-uszodában hajlandó úszni. Tévedések persze előfordulhatnak.

Egyik délután felkapaszkodtunk egy fennsíkra, ahol talán kissé hosszasan időztünk, mert sokféle gyümölcsre bukkantunk. Késői szamóccával kezdtük, aztán málnára tértünk, majd Harris felfedezett egy ringlófát, amelyen jókora, érett gyümölcsök voltak.

– Eddig ez a legjobb – mondta George. – Itt maradunk.

– Kár, hogy a körte még kemény – sajnálkozott Harris.

Nagyon szomorú volt, de talált egypár különösen finom szilvát, ami úgy-ahogy megvigasztalta.

– Sajnos túl északra vagyunk, hogy ananászt ehessünk – mondta George. – Pedig most élvezném. Ezek a közönséges gyümölcsök nagyon unalmasak.

– Sok bokor, kevés fa, itt a hiba – dörmögött Harris. – Ettem volna még egypár ringlót.

– Ott jön egy ember fel a dombra – szoltam. – Idevalósinak látszik. Talán meg tudja mondani, hol találunk még ringlót.

– Jól mászik az öreg fiú – jegyezte meg Harris elismerően.

Valóban feltűnő gyorsan igyekezett felfelé. Rendkívül vidám alaknak látszott, ahogy közeledett, torkaszakadtából kurjongatott, vagy talán énekelt, integetett, hadonászott.

– Derék, vidám apóka – szolt Harris.

– Öröm ránézni. Vajon miért a vállán viszi a botját, miért nem kapaszkodik vele?

– Nem is botnak nézem – mondta George.

– Hát minek?

– Úgy tűnik, mintha puska lenne.

– Csak nem gondolod, hogy valami hibát követtünk el? – érdeklődött Harris. – Lehet, hogy magántulajdont eszünk?

– Emlékeztek még arra a tragikus esetre, amely vagy két évvel ezelőtt Dél-Franciaországban történt? – kérdeztem. – Egy katona pár szem cseresznyét szakított, mire előjött a tulajdonos, egy francia paraszt, és szó nélkül agyonlőtte.

– Gyümölcszedésért nem lehet valakit agyonlőni, még Franciaországban sem! – méltatlankodott George.

– Persze hogy nem – feleltem. – Az eset teljesen törvénytelen volt. A vádlott az ügyvédje tanácsára mindössze azzal védekezett, hogy rendkívül ingerlékeny természetű, és nagyon szereti a cseresznyét.

– Emlékezem az esetre – tűnődött Harris. – Commune-nek hívták azt a vidéket, ha jól sejtem. Viszont az áldozat hozzátartozói komoly kártérítést kaptak ...

– Unom már ezt a helyet – szolt George. – Különben is késő van. – Ezzel elfutott.

– Ha ilyen gyorsan szalad, elesik, és összeveri magát. Azt hiszem, az utat sem ismeri! – mondta Harris jószágon, és utánarohant.

Unalmasnak találtam a magányt, még beszélgetni sem lehet senkivel. Az is eszembe jutott, hogy gyerekkorom óta nem szaladtam hegyről lefelé, pedig nagyon szerettem valaha. Gondoltam, megnézem, fel tudom-e támasztani ezt az érzést.

Az éjszakát Barrban töltöttük. Kedves kisváros, a St. Ottilienbergbe vezető úton. Ottilienberg érdekes, régi kolostor a hegyek között, az embert valódi apácák szolgálják ki, és egy szerzetes írja meg a számlát. Barrba vacsora előtt egy turista érkezett. Angolnak látszott, de olyan nyelven beszélt, amelyet még nem hallottam. A vendéglős bambán bámult rá, a felesége a fejét ingatta. A turista sóhajtozott, és másik nyelvvél próbálkozott. Ez a nyelv mintha rég szunnyadó emlékeket költögetett volna bennem, de felébreszteni nem tudta őket. Most sem értettem egy szavát sem, más sem.

– Hej, hogy az a ... – szakadt ki belőle hirtelen.

– Ó, hiszen Ön angol! – kiáltott a kocsmáros megkönnyebbülten.

- És fáradt! - tette hozzá az alacsony, kövér kocsmárosné. - Ön vacsorázni akar!

Kitűnően beszéltek mindketten angolul, sűrögtek-forogtak a vendég körül, mindent megtettek, hogy jól érezze magát. A vacsora közben mellém került az idegen, és beszélgetni kezdtünk.

- Árulja el - tértem a tárgyra -, milyen nyelven beszélt, amikor belépett.

- Németül.

- Ó, bocsánat - feleltem.

- Talán nem értette?

- Én vagyok a hibás! Gyatra a tudásom. Itt-ott jártamban-keltemben felszedtem egy s mást, de ez jelentéktelen.

- De ők sem értettek ... a kocsmáros és a felesége! Pedig az anyanyelvük.

- Ne vegye a szívére - próbáltam vigasztalni. - A gyerekek ugyan németül beszélnek errefelé, a kocsmárosék is tudnak valamit németül, de az öregebbek egész Elzász-Lotaringiában franciául beszélnek ...

- Franciául is beszéltem nekik! Azt sem értették ...

- Valóban furcsa.

- Több mint furcsa - felelte. - Az én esetemben egyenest megfoghatatlan. Okleveles francia-német nyelvtanár vagyok. A kollégiumban csodájára jártak szabatos beszédemnek és színtiszta kiejtésemnek. Most pedig, hogy külföldre jöttem, egy szavamat sem érti senki. Meg tudja ezt magyarázni?

- Azt hiszem, igen. Túlságosan hibátlan a kiejtése. Emlékezzék csak, mit mond a skót, amikor életében először igazi whiskyvel kínálják: „Remek! Csak inni nem lehet!” Így vannak az ön német beszédével is. Mutatványnak gondolják, nem beszédnek. Ha szabad egy tanácsot adnom: beszéljen olyan rossz kiejtéssel,

amilyenel csak tud, és olyan hibásan, ahogv csak lehetséges.

Mindenütt így van ez. Minden országnak van egy fenntartott, külön kiejtése a külföldiek számára, amelyet ő maga sem nem használ, sem nem ért. Egyszer hallottam, amint egy angol hölgy megmagyarázta egy franciának, hogyan ejtse a „have” szót.

– Maga úgy ejti – mondta a hölgy szemrehányóan – mintha az írásban csak „hav” lenne. Nem jó. A végén meg van egy „e”.

– De azt hittem – védekezett a tanítvány –, hogy a szóvégi „e”-t nem ejtik.

– Persze hogy nem! Ezt hívjuk mi néma „e”-nek. Csakhogy ez az előtte levő magánhangzóra módosító hatást gyakorol.

A tanítvány addig egészen becsületesen mondta a „have” szót. Ettől kezdve azonban, ha ideért, megakadt, dadogni, majd töprengeni kezdett, és olyan hangot préselt ki magából, amelyet csak a szövegösszefüggés alapján lehetett felismerni.

Sok nyelvtanuló szenved efféle mártíromságot. Így voltam én is, amikor a német „Kirche” (templom) szó tudományosan helyes kiejtéseit próbálgattam. Kínomban már elhatároztam, hogy sosem megyek Németországban templomba.

– Nem jó – magyarázta a tanárom fáradhatatlanul. – Ön úgy mondja, mintha „Kirchke” lenne. Nincs benne „k”. Figyelje csak: ... – és bemutatta huszadszor is, hogyan kell kiejteni. A tragikus az volt, hogy semmi különbséget nem tudtam felfedezni az ő beszéde meg az enyém közt. Erre új módszerrel próbálkozott.

– Ön a torkából beszél – magyarázta. Igaza volt, valóban onnan beszéltem. – Innen mondja, lentről! – és kövér mutatójával azt a részemet bökölte, ahonnan mondanom kellett volna. Keservesen kínlódtam, és

olyan hangokat hallattam, amelyek semmiképpen sem illettek egy ilyen imádságos helyhez.

– Bocsásson meg – szoltam –, képtelen vagyok rá. Évek óta mindig a számmal beszéltem. A gyomrommal nem megy. Késő lenne már átképeznem magam.

Órákon át gyakoroltam sötét utcasarkokon, és hangosan ordítottam kihalt mellékutcákban, úgyhogy a járókelők pánikszerűen menekültek előlem, míg végre megtanultam a helyes kiejtést. Tanítóm örömmámorban úszott, és én is ragyogtam a boldogságtól. Amíg Németországba nem jöttem. Itt azonban rá kellett döbennem, hogy a kutya sem érti, mit mondok. Meg a templom közelébe sem tudtam vele eljutni. Le kellett mondanom a tudományos kiejtésről, és szégyenszemre vissza kellett térnem a régi rosszhoz.

Úgy gondolom, eredményesebben lehetne egy idegen nyelv kiejtését megtanulni, ha a tanár nem követelne efféle akrobatikai mutatványokat:

– Nyomd a manduládat a géged alsó részéhez, majd a választófal domború részét görbítsd fel, úgy, hogy csaknem, de ne teljesen, a nyelvcsapot érje, próbáld a nyelved hegyével megérinteni a pajzsmirigyedet, végy mély lélegzetet, és szorítsd össze a hangrést, majd anélkül, hogy az ajkadat szétnyitnád, mondd: „Galagonya”.

TIZENHARMADIK FEJEZET

A német diák jelleme és magatartása. – Mi az a Mensur? – Milyen férfiarcot szeret a német lány? – A Kneipe. – Hogyan dörzsölik a Salamandrát? – Hova tegyük a névjegyet?

Hazafelé utazva megállapodtunk egy német egyetemi városban, mert látni szeretttük volna, hogyan élnek a német diákok. Német barátaink előzékenysége folytán meg is láthattuk.

Az angol fiú tizenöt éves koráig játszik, utána dolgozik. Németországban a gyermekek dolgoznak, a fiatalemberek játszanak. A német fiú nyáron hét órákor, télen nyolc órákor már az iskolában ül. Ott viszont tanul! Így azután tizenhat éves korában alaposan ismeri a klasszikusokat és a matematikát, tud annyi történelmet, amennyi ahhoz szükséges, hogy politikai pártba lépjen, és elég jól ismeri a modern nyelveket, Ezek után a nyolc kollégiumi félév, hacsak nem akar professzor lenni, szükségtelennek látszik. A német diák nem sportol, keveset futballozik, még kevesebbet biciklizik, viszont jóval többet biliárdozik füstös kávéházakban. Ezenkívül „bumlizik”, sört iszik és párbajozik. Ha jómódú, beiratkozik egy Korpsba (Bajtársi Egyesület). Egy elsőrendű korpstagság évente körülbelül négyszáz fontba kerül. Ha a fiatalember a középosztályhoz tartozik, akkor egy Burschenschaftba vagy egy Landsmannschaftba lép be. Ez valamivel olcsóbb.

Ezeknek a diákegyesületeknek legtöbb tevékenysége, hogy egymással megvívják a híres német Mensurt.

A Mensurt olyan gyakran és annyira alaposan leírták már, hogy nem szándékozom olvasóimat további

részletekkel untatni. Csupán az első Mensuron szerzett benyomásaimat fogom leírni.

A spanyolok szerint a bikaviadal olyan intézmény, amelyet egyenest a bikák kedvéért találtak ki. A viadalon részt vevő lóról is megtudod, hogy nem kínjában nyihog, hanem jókedvében. Mert muszáj nevetnie azon a mulatságos helyzeten, hogy a belei kifordulnak. Nem kétséges, hogy Torquemada is hitt az inkvizíció emberségességében. Egy testesebb gentlemannek, akit vérkeringési zavarok vagy reumatikus fájdalmak kínoztak, nyilván jót is tett, ha egy-két órát a nyújtópadon töltött. Az angol vadász is úgy véli, hogy a rókát csak irigyelni lehet. Díjmentesen részt vehet egy roppant előkelő sportban, sőt főszerepet játszhat a mérkőzésen.

A megszokás elvakít. Eltakarja előlünk, amit nem akarunk meglátni. Minden harmadik német úriember az arcán viseli, és mindhalálig viselni fogja annak a húsztól száz párbajnak a nyomát, amelyet diákéveiben vívott. A német gyermek már a járókában Mensurt játszik, a gimnáziumban gyakorolja is. A németek szerint ebben semmi brutalitás nincs, nem erőszakos és nem lealázó. Azzal érvelnek, hogy ebből tanul az ifjúság hidegvért és bátorságot. Ez az érv azonban egy olyan országban, ahol mindenki katona, erősen sántít. Vajon a profi bajvívó erkölcse azonos lenne a katonai erénnyel? Nem hiszem. A harcmezőn jó idegekre és bátorságra van szükség, nem pedig oktalán közönyre. Az igazság az, hogy a német diáknak inkább ahhoz kellene bátorság, hogy ne párbajozzék. Mert nem élvezetből teszi, hanem a közvélemény nyomására, amely kétszáz évvel kullog a kora mögött.

A küzdelem színhelye csupasz falú, piszkos terem. A falakon sör-, vér- és gyertyafoltok, a mennyezet füstös, a padló fűrészpóros. Egy csomó diák fecseg, nevetgél,

cigarettazik benne, egyesek a padlón ülnek, mások székekre, padokra, lócákra telepednek.

A szoba közepén, egymással szemben állnak a küzdőfelek, mint a japán teástálcákról ismert bajvívók. Furcsán és mereven állnak, szemüket ellenző fedő, nyakukat sál takarja, testük piszkos ágyterítőhöz hasonló rongyba csavarva, bepólyált karjukat a fejük fölött tartják. Olyanok, mint az esetlen bábfigurák. A segédek, akik többé-kevésbé ugyancsak bebugyolálták magukat – arcukat, fejüket hatalmas bőrsapka védi –, a megfelelő helyzetbe vonszolják őket. A bíró elfoglalja helyét, jelt ad, és a hosszú, egyenes kardot ötször egymás után összecsapja. A küzdelem cseppet sem érdekes, nem mozgalmas, nincs benne sem ügyesség, sem báj. Az nyer, akinek több ereje van, aki vastagon bepólyált karjával tovább tudja az ormótlan kardot természetellenes helyzetben tartani.

A legfontosabbak a sebek. Ezeket általában egy vagy két helyen illik kapni, a fej tetejére vagy a bal arcra. Olykor egy darab, hajjal fedett scalp vagy egy arcrészlet repül a levegőbe, amelyet aztán gondos tulajdonosa dobozban őriz, és baráti összejöveteleken büszkén mutogat. Egy-egy összecsapás után az orvosok előrerohannak, és véres kezükkel összeszorítják a tátongó sebeket. Persze, mihelyt a küzdők ismét felállnak, és munkához látnak, a sebek tüstént kinyílnak. Így aztán láthatsz olyan embert, akinek a fogsora a füléig ér, olyan, mintha a nézők egyik felére vigyorogna, a másikra haragudnék. Néha valamelyiknek kettéhasad az orra, amelytől furcsán rátarti lesz az arckifejezése.

Mint hogy minden diák arra törekszik, hogy egyetemi éve alatt a lehető legtöbb forradást szerezze be, nem hiszem, hogy különösebb gonddal védekeznenek. A párbaj tényleges győztese az, aki több sebet szerzett. Ez aztán a leismerhetetlenségig befoltozva és összevarrva

sétálhat a korzón a német ifjúság irigységétől és a német leányok csodálatától kísérvé. Aki csak néhány jelentéktelen sebet kapott, mogorván és csalódottan kullog haza.

Maga a vívás azonban csak kezdete a vidám szórakozásnak. A második felvonás színhelye a kötözőhelyiség. Az orvosok többnyire még csak medikusok, fiatal diákok, akik gyakorlatra vágynak. Az igazat megvallva, akiket én láttam, durva képű emberek voltak, és láthatóan gyönyörködtek a munkájukban. Az, hogy a diák hogyan tűri a kötözést, legalább olyan fontos, mint a sebek megszerzése. Minden műtétet a lehető legbrutálisabban végeznek, közben a diáktársak éberren figyelik a páciens, hogy nyugodtan és kedélyesen viselkedik-e. A mély, vágott seb a vágyak netovábbja. Ezt aztán szándékosan otrombán varrják be, hogy a nyoma egy életen át megmaradjon. Az ilyen seb, amelyet gondosan elrontottak, és szakértelemmel félrekezelték, minden bizonnyal olyan asszonyt hoz majd a szerencsés tulajdonosnak, akinek a hozománya legalább öt számjegyű. Egy átlagos diák körülbelül hat Mensurt vív évente.

A párbajt talán még indokolhatja egy s más ok. A Mensurt semmi sem. Gyerekes csínytevés lenne, de a kegyetlensége és a brutalitása miatt még ennek sem tekinthető. Egy seb önmagában haszontalan. Az értéke nem a nagyságától függ, hanem az ügytől, amelyért szerezték. Tell Vilmos a világ egyik legnagyobb hőse, de mit gondolnánk egy olyan klubról, amelyet apák alapítanak avégett, hogy hetenként kétszer almát lőjenek le a gyermekük fejről? A Mensur a párbaj ad absurdum vitele, és ha a németek nem látják, milyen nevetséges, csak sajnálni lehet őket, hogy nincs humorérzékük.

Bármennyire nehéz, is megérteni azt a közgondolkozást, amely támogatja és megköveteli a Mensurt, még nehezebb mentséget találni arra az egyetemi szabályzatra, amely, ha nem is bátorítja, de megbocsátja az iszákosságot. Nem minden német diák iszákos. A többség szorgalmas, vagy legalábbis józan életű. Van azonban egy kisebbség, amely büszkélkedik azzal a képességével, hogy örökösen részeg, és amely fél nap és egész éjjel vedeli az italt, amíg csak eszméletén van. Egyetemi városokban láthatunk alig húszéves fiúkat, akik Falstaffra és Rubens Bacchusára emlékeztetnek, akik a napot délelőtt tíz órakeror sörivással kezdik, és hajnali négykor a Kneipével végzik.

A Kneipét mi kanmurinak neveznénk, és lehet teljesen ártalmatlan, de el is fajulhat, aszerint, hogy kik vesznek benne részt. Valaki meghívja a cimboráit, egy tucat diákot vagy akár százat is egy kocsmába, és ellátja őket annyi sörrel meg olcsó szivarral, amennyit kibírnak. Sokszor maga a Korps a házigazda. A német fegyelmet és rendszereteket itt is megismerheted. Valahányszor új jövevény érkezik, a körben ülők felugranak, és bokázva üdvözlik. Ha a társaság együtt van, elnököt választanak, akinek az a feladata, hogy megmondja, hányadik dalt kell énekelni. Minden második ember előtt ott fekszik a nyomtatott daloskönyv. Az elnök kiadja az utasítást, mondjuk huszonkilenc dalra. „Első ének!” – kiáltja harsányan, és rázendítenek. Ketten fognak egy könyvet áhítatos komolysággal, mintha a templomban zsoltárt énekelnének. Minden ének után szünetet tartanak, amíg az elnök utasítást nem ad a következőre. Minthogy minden német képzett énekes, és a legtöbbszörnek jó hangja is van, az előadás igen hatásos.

Bár a külsőségekből azt hihetnéd, hogy templomban vagy, a dalok szövege csakhamar meggyőz róla, hogy nem zsolttárokát énekelnek. De akár hazafias dalt adnak

elő, akár érzelmes balladát, akár pedig olyan természetű nótát, amelytől egy átlagos angol elpirul, mindent halálos komolyan csinálnak, egyetlen mosoly vagy disszonáns hang nélkül. Amikor végeztek, az elnök így kiált: „Proszit!” A többiek rázúgják: „Proszit!” És egy szempillantás alatt minden pohár üresen tátong. A zongorista feláll és meghajol, a többiek visszabókolnak. Ekkor bejön a Fräulein és tölt.

A dalok között poharköszöntők hangzanak el, de senki sem nevet, senki sem mosolyog. Némán bólogatnak.

A különleges poharköszöntőt, az úgynevezett Salamandrát, amelyre csak kivételes vendéget hívnak meg, különös ünnepélyességgel végzik.

– Következik a Salamandra-dörzsölés (Einen Salamander reiben) – szól az elnök. Valamennyien felemelkednek, és úgy állnak, mint a díszszemlén.

– Kellékek rendben? (Sind die Stoffe parat?) – kérdi az elnök.

– Sunt – zúgják rá egyhangúlag.

– Ad exercitium Salamandri! – kiált az elnök, és ők felkészülnek.

– Eins! – A pohár talpát körben mozgatva az asztalhoz dörzsölik.

– Zwei! – A poharak zúgnak. – Drei! – Általános pohárzúgás.

– Igyatok! (Bibite!)

A poharak gépies egyöntetűséggel kiürülnek.

– Eins! – vezényel az elnök. Az üres poharak talpa az asztalon pörög, és olyan hangot ad, mint amikor a hullám a sziklás partról visszaverődik.

– Zwei! – A pörgés erősödik, majd megáll.

– Drei! – A poharakat egy ütemre az asztalhoz, verik, és leülnek.

A Kneipe sporteseménye az a jelenet, amikor két diák megsérti egymást – persze csak játékból –, és sörpárbajt vív. Bírák jelölnék ki, megtöltenek két óriási korsót, leülnek egymással szemben, kezük a korsó fülén, a többiek szeme rajtuk. Az elnök vezényel, és a sör már csurog is le a torkukon. Az győz, aki elsőnek csapja le az üres korsót.

Idegeneknek, ha részt vesznek egy Kneipén, és német módra akarják végigévezni, azt ajánlom, hogy még az elején írják fel a nevüket és a pontos lakcímüket egy cédulára, és feltűnő helyen tűzzék a kabátjukra. A német diák udvarias, bármilyen állapotban legyen is, gondoskodik róla, hogy vendégét valami módon még reggelig hazajuttassa, és biztonságba helyezze. De tőle sem várható, hogy fejből tudja a címeket.

Hallottam egy szomorú történetet három külföldről, akik részt vettek egy berlini Kneipén. Elhatározták, hogy az egész szertartást végigcsinálják. Előtte gondosan felírták a címüket a névjegyükre, és maguk elé tűzték az asztalkendőre. Itt követték el a hibát. Mert a névjegyet a kabátra kell tűzni. Az ember az éjszaka folyamán gyakran változtathatja helyét, a másik oldalra ülhet, anélkül, hogy tudna róla. De bármennyit vándoroljon is, kabátja vele meg.

Sokszor ugyanis hajnal felé az elnök a mulatság kényelmesebb folytatása végett hazaküldeti azokat a gentlemaneket, akik már képtelenek a fejüket az asztalról felemelni. Ilyen érdektelen résztvevőnek nyilvánították a három angol úriembert is. Úgy döntöttek, hogy kocsiba rakják, és egy viszonylag józan diákkal hazaszállíttatják őket. Az angolok sajnos az éjszaka folyamán sokat sétáltak, és ezért senki sem tudta, hogy melyik névjegy kié. Az általános jókedvben nem is nagyon törődtek vele. Volt három gentleman és három névjegy. Berakták őket egy kocsiba, a viszonylag

józan diák kezébe vette a három névjegyet, és a szállítmány általános éljenzés és jókívánságok közepette útnak indult.

Először a legközelebbi címnél álltak meg. A vezető kirángatta a legsúlyosabb esetet. Érthető módon tőle akart leghamarabb megszabadulni. A kocsissal együtt felcipelte a lépcsőn, és becsöngetett a penzióba. Álmos portás jött elő. Behurcolták a rakományt és körülnéztek, hova dobják. Láttak egy hálószobát, az ajtaja nyitva állt, a szoba üres volt. Mi jobbat tehetek volna? Bevitték, lerángattak róla mindent, ami könnyen lejött, és bedugták az ágyba. Aztán a két férfi, mint aki jól végezte dolgát, visszatért a kocsihoz.

A következő címnél ismét megálltak. A kiáltószóra egy pongyolás hölgy jelent meg, könyvvel a kezében. A német diák ránézett az egyik névjegyre, és megkérdezte, hogy Frau Y.-hoz van-e szerencséje. Történetesen ő volt az. A diák megmagyarázta Frau Y.-nak, hogy az az úr, aki pillanatnyilag a falnak fordítva horkol, a férje. A hölgy nem nagyon lelkesedett. Kinyitotta a hálószoba ajtaját és kiment. A kocsis és a diák bevitték a gentlemant, és az ágyra tették. A levetkőztetéssel nem bajlódtak, fáradtak voltak. Minthogy a ház asszonya nem mutatkozott többet, köszönés nélkül távoztak.

Az utolsó névjegy egy agglegényé volt, aki szállodában lakott. Ide vitték az utolsó pácienszt, átadták az éjszakai portásnak, és eltávoztak.

Visszatérve most az első kézbesítésre, itt a következő történt: Délután azt mondta Mr. X. a feleségének: – Azt hiszem, mondtam már, drágám, hogy meghívást kaptam ma estére egy ...izére ... azt hiszem, Kneipének hívják.

– Említettél valamit. Mi az a Kneipe?

– Afféle legénymuri, drágám, ahol a diákok énekelnek, beszélgetnek, és ... dohányoznak ... és efféléket csinálnak ... drágám.

– Remélem, jól érzed majd magad – szólt Mrs. X., aki kedves asszony volt, és megértő feleség.

– Érdekes lesz – mondta Mr. X. – Úgyis ritkán láthatok érdekességet. Lehet ... illetve lehetséges ... hogy valamivel később jövök haza.

– Mit nevezel későnek? – érdeklődött Mrs. X.

– Azt nehéz, meghatározni. Ismered ezeket a diákokat, kissé szilajok, és ha összeülnek ... aztán, azt hiszem ... pohárköszöntők is lesznek... nem tudom, mit csinálok még. Igyekszem korán megjönni, ha lehet...

– Jobb lesz, ha kulcsot viszel – vágott közbe Mrs. X., aki mint mondtam, értelmes asszony volt. – Én majd Dollyval alszom, hogy ne zavarj fel.

– Kitűnő ötlet – ujjongott Mr. X. – Nem szeretnék zavarni. Szép csendesen hazajövök, és agyba bújok.

Valamikor éjfél tájban, vagy inkább hajnal felé Dolly, Mrs. X. nővére felült az ágyban, és hallgatózni kezdett.

– Jenny – szólt –, ébren vagy?

– Igen – válaszolt Mrs. X. – Aludj csak nyugodtan.

– De mi ez a lárma? – kérdezte Dolly. – Talán tűz van?

– Azt hiszem, Percy. Biztos nekiment valaminek a sötétben. Ne aggódj, drágám, aludj csak.

De mihelyt Dolly elszenderedett, Mrs. X., aki gondos feleség volt, úgy gondolta, hogy csendben kilopószik, és megnézi, vajon Percy rendben van-e. Pongyolába bújt, papucsot húzott, és kiosont a közös szobába. Az ágyról földrengésszerű zaj hallatszott. Gyertyát gyújtott, és halkán az ágyhoz lépett.

Nem Percy volt az. Nem is hasonlított rá. Úgy érezte, hogy ez nem az az ember, aki neki valaha is a férje lehetne. Határozottan idegenkedett tőle.

De valamit mégis ismerősnek érzett. Közelebb ment és alaposabban szemügyre vette. Most már emlékezett. Ez Mr. Y., akinél Percyvel együtt ebédeltek Berlinbe érkezésükkor.

De mit csinálhat itt? Letette a gyertyát az asztalra, leült, a fejét a kezébe fogta, és töprengeni kezdett. A megoldásra viszonylag gyorsan rájött. Percy Mr. Y.-nal együtt ment el a Kneipére. Úgy látszik, tévedés történt. Mr. Y.-t hozták el Percy címére. Percy tehát jelenleg ...

Szörnyű lehetőségek rémlettek fel benne. Visszafutott Dolly szobájába, sebesen felöltözött és lerohant. Szerencséjére talált egy kocsit, és Mrs. Y. lakására hajtatott.

A kocsisnak odaszólt, hogy várjon és kitartoán nyomkodni kezdte a csengőt. Végre Mrs. Y. ajtót nyitott. Még mindig pongyolában volt, és a kezében könnyvet tartott.

– Mrs. X.! – kiáltotta. – Mi hozta ide?

– A férjem! – lihegte Mrs. X. – Itt van?

– Hogy merészel!? – felelt a másik, és kihúzta magát.

– Ne értsen félre – hebegte Mrs. X. – Szörnyű tévedés történt. Szegény Percy-t véletlenül idehozhatták. Biztos, hogy itt van. Kérem nézze meg!

– Drágám – felelte Mrs. Y., aki idősebb volt, és most anyáskodva beszélt –, ne izgassa magát. Hoztak ide valakit egy félórája, de az igazat megvallva, még meg sem néztem. Itt horkol. Azt hiszem a cipőjét sem húzták le. Ha megőrzi a hidegvérét, levihetjük és hazaszállíthatjuk, úgy, hogy rajtunk kívül egy lélek sem tudja meg.

Mrs. Y. készségesen ajtót nyitott, és Mrs. X. bement. A következő pillanatban sápadtan támolgott ki.

– Ez nem Percy! Most mit tegyek?

– Hát ki más lenne! – kiáltott Mrs. Y.

- Még csak nem is a férje!
- Lehetetlen!
- Pedig igaz - makacskodott Mrs. X. - Én csak tudom. A férje Percy ágyában van. Most jöttem el tőle.
- Mit csinál ott? - kiáltott Mrs. Y.
- Odahozták és letették.

A két asszony némán meredt egymásra. A csendet a másik szobában alvó gentleman horkolása törte meg.

- Hát akkor ki lehet az ágyamban? - töprengett Mrs. Y., aki elsőnek tért magához.

- Honnan tudjam? Biztos benne, hogy nem ismeri?

- Elmegyek magával - mondta Mrs. Y. - és hazahozom a férjemet.

- De nagyon mélyen alszik.

- Mint mindig - mondta Mrs. Y., és ruhába bújt.

- De hol lehet Percy? - siránkozott a szegény Mrs. X., amint lefelé haladtak a lépcsőn.

- Ezt majd tőle kérdezze, drágám, ha előkerült.

- Csunya dolog ez a Kneipe - mondta Mrs. X. - sosem engedem többet Percy-t ilyen helyre.

- Drágám, ha tudni fogja a kötelességét, Percy nem is megy többet ilyen helyre.

Pedig a hiba, mint mondtam, ott történt, hogy a névjegyet a kabátjuk helyett az asztalterítőre tűzték. És a tévedés ezen a világon mindig keményen bűnhődik.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET

Az uniformisban járó Gondviselés. – A hülyék paradicsoma. – Hogyan akasztanak Németországban? – Hogyan megy a német a mennyországba? – A német kereskedő. – A Frauból Dame lesz. – A felsőbbrendű népek. – A bumli véget ér.

– Akárki elkormányozná ezt az országot – mondta Harris. – Még én is.

A bonni Kaiserhof kertjében üdögéltünk, és lenéztünk a Rajnára. Ez volt a „bumli” utolsó napja. A kora reggeli vonattal készültünk hazafelé.

– Mindent leírnék egy darab papírra, amit a népnek tennie kell – folytatta Harris. – Egy jó nyomdában lenyomatnám, és kiosztanám a városokban meg a falvakban. A többi menne, mint a karikacsapás.

A mai szelíd, tanulékony németben, akinek egyetlen törekvése, hogy az adóját rendezze, és engedelmeskedjék a hatóságoknak, akiket a Gondviselés kegyelme fölrendelt, valljuk be, nehéz felismerni a szilaj elődök nyomát, akik a szabadságot a levegővel lélegezték be, akik a vezetőktől csak tanácsot kértek, a végrehajtást maguknak tartották fenn, akik követték a vezért, de gúnyosan nevettek volna, ha engedelmességet követel tőlük. Az individualizmus nem a német polgár kenyerere. Vágyik rá, sőt megköveteli, hogy minden dolgát ellenőrizték és szabályozzák. A rendőr iránt vallásos érzelmekkel viseltetik. Mi, angolok, a rendőreinket ártalmatlan kelléknek tekintjük. Az átlagos angol polgár a rendőrben jelzőtáblát lát vagy olyan embert, akinek az a dolga, hogy forgalmas helyeken idősebb hölgyeket átkísérjen a másik oldalra. Azon kívül, hogy az ilyen szolgálatokért hálásan gondol

rá, nem hiszem, hogy sokat törődnek vele. Németországban viszont félistenként tisztelik és őrangyalként imádják. A német gyerekek a Mikulás és krampusz egyvelegét látja benne. Minden jó tőle ered: az ő engedélyével lehet a játszótéren játszani, hintázni, locsolni, úszni, homokozni. És ő torol meg minden ballépést. A német gyerekek egyetlen vágya, hogy a rendőrnek tessenek. Ha a rendőr rámosolyog, vagy barackot nyom a fejére, alig bír a büszkeségével.

A német ember civilben járó katona, és a rendőr az elöljárója. A rendőr dirigálja, hol sétáljon, és hol siessen. Minden hídfőnél rendőr áll, aki megmondja, hogyan kell átmenni. Ha nem lenne ott a rendőr, a német polgár leülne, és megvárná, amíg a folyó elfolyik. Az állomáson a rendőr bezárja a váróterembe, nehogy kárt tegyen magában. Ha eljön az ideje, a rendőr kiviszi, és átadja a kalauznak, aki ugyancsak rendőr, de más egyenruhát hord. A kalauzrendőr megszabja, hova üljön, mikor szálljon le, és ellenőrzi, hogy valóban leszállt-e. Németországban semmi felelősséged nincs. Mindent megcsinálnak helyetted, és jól csinálják. Nem tételezik fel rólad, hogy vigyázol magadra. Arra való a rendőr, hogy ő vigyázzon rád.

Ha elvesztél, megtalál. Ha elvesztesz valamit, visszahozza. Ha nem tudod, mit akarsz, megmondja. Németországban ügyvéd sem kell. Ha házat, földet akarsz venni, vagy eladni, az állam elintézi. Ha becsaptak, az állam intézkedik. Az állam megházasít, bebiztosít, szolid alapon szerencsejátékot is játszik veled.

– Megszülettél – mondja a német állam a polgárnak.
– A többi a mi dolgunk. Megmondunk mindent, mit kell tenned, és gondoskodunk róla, hogy meg is tedd. Ne fájjon a fejed!

Nem is fáj. A német polgár, ha nincs kéznél rendőr, addig vándorol, amíg egy tilalomfát nem talál. Elolvassa és végrehajtja.

Egy német városban láttam egy nyitott kaput, amely egy hangversenykertbe vezetett. Semmi sem gátolt senkit, hogy besétáljon a kapun, és ingyen élvezze a koncertet. A tömeg azonban ügyet sem vetett a nyitott kapura. A rekkenő hőségben elzarándokoltak a másik kapuhoz, amely onnan negyed mérföldre volt, és amely előtt egy jegyszedő állt. Láttam német gyerekeket, akik hosszasan ácsorogtak egy elhagyott jégtükör előtt. Órákig csúszkálhattak volna, anélkül, hogy bárki is észrevegye. Egy lélek nem járt arra. A rendőr vagy fél mérföldre volt a sarkon túl. Semmi sem gátolta őket, csak a lelkiismeretük.

A német jellemet figyelve, nem csodálkoznék, ha azt hallanám, hogy itt a halálraítéltnek a kezébe adják a kötelet, és felszólítják, menjen haza, és kösse fel magát. Az állam így sok munkát és költséget takaríthatna meg. Látom magam előtt a német bűnözőt, amint a kötéllel hazafelé ballag, otthon figyelmesen elolvassa a rendőri útmutatót, majd a mosókonyhában precízen végrehajtja az ítéletét.

A németek jó emberek. Talán a legjobbak a világon. Barátságos, önzetlen, kedves emberek. Biztos vagyok benne, hogy túlnyomó többségük a mennyországba kerül. A föld többi keresztény népéhez hasonlítva őket, azt kell mondanunk, hogy a mennyország német gyártmány. Csak nem tudom, hogyan jutnak el oda. Mert a német lélekben nincs annyi kezdeményezés, hogy egyedül repüljön fel, és önállóan dörömbölgjön Szent Péter kapuján. Azt hiszem, kisebb rajokban kelnek útra, egy-egy elhunyt rendőr vezetésével.

A német olyan régóta Európa katonája, hogy a katonai ösztön a vérében van. Hallottam egy német

szolgáról, aki sokáig katonáskodott. Egyszer a gazdája megbízta, hogy vigyen el valahova egy levelet, és várja meg a választ.

Teltek-múltak az órák, a szolga nem tért vissza. A gazda utánament. A szolga ott állt, ahova küldték, a választ a kezében szorongatta. Várta a további utasítást.

Azért, hogy a német jellem ilyen irányban fejlődött, főként az iskolák a felelősek. Örökösen a kötelességről szónokolnak. Nagyszerű eszmény ez, minden nép számára, de mielőtt átvennék, hadd mondjam meg, mit értenek a németek kötelességen: „Engedelmeskedjél vakon mindenkinek, akinek fényes gombja van!”

A németek ízlése, különösen a nőké, igénytelen. Szeretik, ha a lakásukban minél több vörös plüsskárpittal bevont bútor zsúfolódik, bőséges aranyozással és politúrral. Talán nem is rosszabb ízlés ez, mint ami nálunk dívik: az Erzsébet korabeli hamisítványok és a XV. Lajos korára emlékeztető utánzatok egyvelege, villanyfényel világítva és fotográfiákkal tarkítva. A német lakás falait a helybeli művész képei díszítik: egy véres csatajelenet, amely az ajtó miatt kissé alacsonyra került, továbbá egy kép Bismarckról, aki angyalként lebeg a hálószoba ablakánál. A nagy mesterek műveit a képtárakban tartogatják, nem költenek pénzt arra, hogy a lakásuk régiségkereskedéshez hasonlítson.

A német ember meglehetősen függetlenül él. A kereskedő nem hízeleg a vevőknek. Münchenben elkísértem egyszer egy angol hölgyet vásárolni. A hölgy megszokta a londoni és a New York-i vásárlási módot, és ezért mindent ócsárolt, amit a kereskedő mutatott. Azt magyarázta, hogy a legtöbb holmit bárhol másutt, olcsóbban és jobb minőségben megveheti. Persze nem gondolta komolyan, csak ezt a módszert szokta meg. Nem találta a holmikat elég ízlésesnek, ebből kevés a

választék, az nem elég modern, amaz közönséges. A kereskedő nem vitatkozott. Egy szót sem szólt. Nyugodtan visszarakta az árukat a dobozokba, a dobozokat a polcra, majd hátrament a bolt mögötti kis fülkébe, és becsukta maga mögött az ajtót.

– Soká jön vissza – szólt a hölgy néhány perc múlva, kissé türelmetlenül.

– Nem hiszem, hogy visszajön – feleltem.

– Miért nem? – kérdezte döbbenten.

– Azt hiszem, megunta. E percben valószínűleg az ajtó mögött pipázik, és újságot olvas.

– Furcsa kereskedő – méltatlankodott a barátnőm, miközben összeszedte a csomagjait, és kifelé indult.

– Így szokták – mondtam. – Ott az áru, kell vagy nem kell...

Más alkalommal egy német szálloda dohányzójában egy apró termetű, angol ismerősömtől olyan történetet hallottam, amelyet én az ő helyében magamban tartottam volna.

– A németekkel nem érdemes alkudozni – kezdte a kis angol. – Kár a fáradságért, úgy tesznek, mintha nem értenék. A Georgplatz egyik boltjában megpillantottam a Haramiák első kiadását. Bementem és megkérdeztem, mibe kerül. Furcsa bácsika üldögélt a pult mögött. – Huszonöt márka – felelte, és tovább olvasott. Közöltem vele, hogy pár nappal ezelőtt egy jobb példányt láttam, és az csak húsz márka volt. Ezt csak úgy mondtam, hogy mondjak valamit. – Hol? – kérdezte a bácsi. – Leipzigben – feleltem. – Akkor vegye meg ott – tanácsolta a bácsi, és tovább olvasott.

– Mi az utolsó ár? – kérdeztem.

– Ami az első!

– Annyit nem ér.

– Nem mondtam, hogy megéri! Mikor mondtam? Ennyi az ára!

- Adok tíz márkát - próbálkoztam tovább abban a reményben, hogy húszban megegyezünk.

Az öreg felállt. Azt hittem a könyvért megy, hogy ideadja, ehelyett nekem jött. Erős ember volt. Megragadta a vállam, kipenderített, és becsapta mögöttem az ajtót. Életemben nem csodálkoztam még ennyire.

- Talán a könyv valóban huszonöt márkát ért - szóltam.

- Hát persze, még többet is! De hogy lehet így kereskedni ?

Ha valaki megváltoztatja a német jellemet, az a német nő lesz. Ő maga is sebesen változik és fejlődik, ahogy mondani szokás. Tíz év előtt egyetlen német nő sem ült volna kerékpárra, attól való félelmében, hogy nem kap férjet, ma országszerte ezrével kerekeznek. Az öregemberek az öklüket rázzák feléjük, de az élet megy tovább. Nemrégén nőietlennek tartották, ha egy hölgy piruettezik a jégen. Elvárták tőle, hogy korcsolyázás közben félszegen botorkáljon, és néhány férfirokonába csimpaszkodjék. Ma már egyedül gyakorol a pálya sarkában, sőt teniszezik, és kocsit hajt.

A német nő mindig ragyogó nevelést kapott. Tizennyolc éves korára már két-három nyelven beszél, és több adatot felejt el, mint amennyit egy átlagos angol nő valaha is tudott. Amikor férjhez megy, visszavonul a konyhába, és lóhalálában kitakarít mindent a fejből, hogy kizárólag a rossz főzésnek szentelhesse életét. De ma már kezd rájönni arra, hogy a lélekölő házimunka nem töltheti ki a nő egész életét, mint ahogy a férfié sem a hivatásával járó elfoglaltság. Egyre inkább részt kér a társadalmi életből. Az ő befolyásától tartós és hosszas eredményt várhatunk.

Gondoljuk meg ugyanis, hogy a német férfi különösképp érzelmes, és épp ezért a nők részéről

rendkívül könnyen befolyásolható. Azt mondják, ő a legjobb szerető, és a leggyatrább férj. Ez azonban a nők hibája. A német nő ugyanis ha férjhez megy, sutba dobja a romantikát. Fogja a porolót, és kiveri vele a házból. Már lánykorában sem tudott öltözködni, asszonykorában pedig olyanfura holmikat aggat amgára, ami éppen a háznál akad. Junói termete egy egészséges angyalnak is díszére válna. De könnyelműen feláldozza, mert rajong az édességekért. Minden délután a cukrászdában láthatod, amint éppen krémessel és csokoládéval tömi magát. Így aztán rövidesen elhízik és megpuhul, béke és közöny ömlik el rajta.

Ha a német nő felhagy a délutáni kávézással és az esti sörözéssel, jobban vigyáz az alakjára, és férjhezmenés után mást is olvas majd, mint a szakácskönyvet, a társadalom új és eddig ismeretlen erőforrásává válik. Németországban mindenfelé láthatók már a jelei, hogy a régi „Frau” átadja a helyét az új Daménak.

Az emberek találgatják, mi lesz ebből a népből. A német nemzet még fiatal, és a világnak nem közömbös, mivé érik. Az biztos, hogy jó emberek, szeretetre méltók, kedvesek, segíthetnének a világot jobbá tenni.

A legrosszabb, amit róluk elmondhatunk, hogy nekik is vannak hibáik. Csak ezt nem tudják. Tökéletesnek tartják magukat, ami nem éppen bölcs dolog. Sőt, azt hiszik, hogy még az angoloknál is felsőbbrendűek. Hihetetlen! Néhány honfitársam azzal mentegeti őket, hogy nyilván csak viccelnek.

– Sok jó pontjuk van – szólalt meg George –, de a dohányuk nemzeti szerencsétlenség. Feküdjünk le!

Felálltunk, és az alacsony kőpárkányra könyököltünk. A villódzó fényeket figyeltük a folyó nyugodt, sötét tükrében.

– Kellemes „bumli” volt – szólt Harris. – Örülök, hogy hazamegyünk, de fáj a szívem, hogy már elmúlt ... Értitek, ugye?

– Mi az a „bumli”? – kérdezte George. – Hogy fordítanád?

– A „bumli”, pontosabban „Bummel” utazást jelent – magyaráztam. – Hosszú vagy rövid utazást, amelynek határozott célja nincs. Egyetlen dolog korlátozza csak, az, hogy az embernek végül is haza kell mennie. Bumlizhatunk forgalmas utcákon vagy elhagyott mezőkön, bumlizhatunk órákig vagy napokig. De akár soká tart, akár nem, akár itt kószálunk, akár másutt, folyvást csak a rohanó időn tűnődünk. Rámosolygunk a szembejövőkre, egyikkel-másikkal elbeszélgetünk, van, akivel sétálunk is egyet. Sok mindent tapasztalunk, és olykor kissé elfáradunk. De mégiscsak kellemes dolog, és kár, hogy már

VÉGE.